

Aurillac-Bogen

1936

Udgivet af Aurillac-Foreningen

Genmakt tillvärd:

M. Andresen
pers. overbannemester
Løndergade 3.
Rødovre
telf: 62100

AURILLAC-BOGEN

1936

AURILLAC-BOGEN

1936

SKREVET AF OG FOR TIDLIGERE SØNDERJYDSKE
KRIGSFANGER I FRANKRIG 1914—19,
DERES VENNER OG PAARØRENDE

UDGIVET AF AURILLAC-FORENINGEN, SAMMENSLUTNINGEN AF TIDLIGERE
SØNDERJYDSKE KRIGSFANGER I DÉPOT SPÉCIAL I AURILLAC, FRANKRIG

A/S MODERSMAALET'S TRYKKERI · HADERSLEV

Aurillacbogens Omslagsbillede forestiller den særlige Hue, som de sønderjydske Krigsfanger i Aurillac bar. Det var først under Fangenskabets sidste 1—2 Aar, den blev indført i Lejren. Det skete paa Initiativ af Fru Professorinde L. Tscherning, der sammen med sin Ægtefælle, Lederen af den danske Ambulance i Frankrig, Professor E. A. Tscherning, under et Besøg i Aurillac — formentlig i 1917 — fandt, at de sønderjydske Krigsfanger trængte til en lidt fikser og mere dansk Hovedbeklædning end den flade tyske »Feldmütze«. Og saa var det, at Fangerne, ved Midler, som Fru Professorinde Tscherning ogsaa skaffede til Veje, fik den smukke Khakihue med Lejrens rød-hvide Farver paasyet i venstre Side.

Aurillac-Bogen faas gennem Boghandelen eller ved Henvendelse til Aurillac-Foreningen, »Mødernaalets» Kontor, Rødding.

AURILLAC-BOGEN 1936, hvis Udgivelse blev vedtaget paa »Aurillac-Foreningens» Generalforsamling i Møgeltonder sidste Sommer, skulde være en Fortsættelse af de i 1920 og 1922 udkomne Aargange af »Aurillac-Tidende«. I de mellemliggende Aar har der nu og da hævet sig Røster om at fortsætte med Udsendelsen af disse Skrifter, men Foreningen er hver Gang veget tilbage for Opgaven og den økonomiske Risiko, der følger med, vel vidende, at en saadan Bog jo kun kan ventes afsat indenfor en meget begrænset Kreds.

Naar »Aurillac-Foreningen» alligevel har besluttet nu igen at fortsætte, da hænger det sammen med, at man indenfor Kredsen af gamle Aurillac'er, eftersom Aarene er gaaet, har kunnet mærke mere Samling om det, vi i Krigens Tid blev fælles om. Det er, som om de gamle Minder faar nyt Liv efterhaanden som Aarene lægger sig imellem, og hele Krigsfangenskabets kommer til at staa i et noget andet Lys for os. Trods alt, hvad der stængte, saa er det jo noget af vor egen Ungdom, vi ser tilbage paa. Og det er nogle af Minderne derfra, Aurillacbogen skulde søge at genopfriske, at samle og bevare, og derigennem blive et Bindeled mellem gamle Kammerater fra Aurillac. —

Med Hensyn til Indholdets Art fremkommer den nye Aurillacbog i noget ændret Skikkelse i Sammenligning med dens Forgængere. Der er nu givet Plads til en Række Bidrag af personlig Karakter, hvor de enkelte tidligere Krigsfanger giver en Del personlige Oplysninger og i meget knap Form fortæller egne Oplevelser fra Krigen og Fangenskabets. Disse mange Enkeltbidrag fra Kammeraternes Flok skulde danne det egentlige Grundlag for Bogens Fremkomst. Det har vist sig, at denne Tanke er slaaet godt an blandt Foreningens Medlemmer, hvoraf 57 indenfor en meget kort Frist har fulgt Opfordringen om at indsende en saadan »Selvbiografi«. Iblandt de 57 er der to, der ikke hører til Krigsfangerens Kreds i egentlig Forstand, Fru Professorinde Schmiegelow, København, og Pastor Troensegaard-Han-

sen, Graasten, men de var gennem alle Krigsaarene meget virksomme, hver paa sit Omraade, i Arbejdet for de sønderjyske Krigsfanger og var saaledes ogsaa ved »Hæren«. Der er rettet Henvendelse til flere af vore »Venner i Danmark« om at yde lignende Bidrag, men ikke nær til alle, idet Meningen er at fortsætte ad Aare. To svarede denne Gang, og det er vi glade for. — Nogle af de »gamle« Fanger vil sikkert huske Pastor Troensegaard-Hansens første Besøg i Lejren i Aurillac, Maj 1915. Vi var samlet nede under Halvtaget ved Køkkenet, hvor Tr.-H. selv besørgede Præsentationen. Det skal ikke nægtes, at det jo var interessant saadan at faa Besøg af en dansk Mand i Lejren, og det har Tr.-H. ogsaa selv forstaaet, da han indledede med at sige: Ja, nu ser I her en Landsmand fra Danmark pludselig dumpe ind i Lejren til Jer. Det ser noget mærkeligt ud, og jeg kan se paa Jer, at I spørger: Hvad mon han egentlig er for en »Snegl«? — Ja, nu behøver man bare at slaa op i Aurillacbogen — men den forelaa jo ikke dengang.

— — — — —
Bogens smaa Selvbiografer, der utvivlsomt vil være interessant Læsning for gamle Kammerater fra Aurillac, svarer maaske ikke fuldtud til de Forventninger, der kunde stilles til dem. Taget under ét virker de noget ensformige, et Forhold, der sikkert i nogen Grad baade skyldes den knappe Form, de maatte have, og tillige dette, at Grundlaget for deres Affattelse har været et Spørgeskema, der kunde have været fyldigere og derved have skabt Mulighed for større Afveksling paa Svarene.

Vi har gerne villet bringe et ret fyldigt Billedstof, og navnlig er der lagt Vægt paa at medtage saa mange personlige Billeder fra Fangenskab og Hjemkomsten som muligt. Selv om en Del af disse gamle Fotografier efterhaanden var udvisket og falmet saa stærkt, saa de kun kunde give et maadeligt Aftryk, og saaledes i Virkeligheden daarligt egnede sig til Formaalet her, saa har vi alligevel taget dem med, idet Ønsket om at se dem bevaret er gaaet forud.

Det er sønderjyske Soldaterskæbner, gengivet i meget skematisk Form, man her finder, og hvor alt det, der nok kunde have givet de enkelte Bidrag Liv og Farve, de store Oplevelser og Lidelser, hele Krigens Alvor og Angst er udeladt. For tidligere Krigsdeltagere kan dette ogsaa godt undværes, thi naar én fortæller, at han har ligget i Skyttegravene ved Moulin, ved Somme, ved Chemin des Dames, eller én har deltaget i Angrebene ved Yser, ved Arras eller Verdun, eller andre, der var med gennem Belgien og i Marneslaget, kort angiver dette, saa har vi hele Billedet for os, selv om de mange særlige Forhold og Omstændigheder, der maaske kunde betyde Liv eller Død for den enkelte, mangler. Det vilde dog have været en Fordel, hvis det personlige var skinnet noget stærkere igen-

nem i Afsnittene om selve Tilfangetagelsen, der jo plejede at finde Sted, naar Situationen var mest kritisk.

Samtlige Besvarelser — paa to nær — har været enstemmige i Ønsket om at faa Lejlighed til engang igen at se Aurillac og Auvergne. Da det faldt saadan ud, er dette Punkt taget ud ved Bearbejdelsen af de sidst indkomne Besvarelser. Det er naturligt, at alle gerne vil gense de Egne, hvor de har færdedes i nogle af deres Ungdomsaar. De, der var der i flere Aar — ikke saa faa i indtil fire — lærte jo dette snukke Land og mange af dets Beboere godt at kende, og Ønsket om en Tur dertil viser, at vi er bundet til det med Minder; vi har taget noget med hjem dernedefra, som vi har Glæde af, og som det morer os at tænke tilbage paa, selv om det unægtelig ikke var lige morsomt alt sammen.

Der er nu gaaet næsten 18 Aar, siden vi kom hjem og vore Veje skiltes ved Ankomsten til Flensborg, til København, Odense eller Aarhus. Efterhaanden som Aarene er gaaet, har det knebet med at opretholde Forbindelsen mellem de gamle Kammerater. Den én Gang samlede Flok er nu spredt næsten over det hele Land, og det er kun en lille Part, der plejer at møde op ved vore Aarsmøder. Mange har ikke set hinanden siden de skiltes ved Hjemkomsten. Disse Brøst i Sammenholdet skulde Aurillacbogen søge at raade Bod paa. I Aarenes Løb har meget forandret sig for de Enkelte, ikke mindst for de Yngre, der har stiftet eget Hjem og i de fleste Tilfælde har faaet egen Virksomhed. En Del af dem er blevet gift med nogle af de flinke unge Damer, Gymnastikdirektør N. H. Rasmussen og hans Hjælper bragte dem i Forbindelse med som deres danske Korrespondenter, ja, som man ser, har en enkelt endog drevet det til at ægte sine »danske Plejeforældres« Tjenestepige, og det synes ogsaa at være gaaet godt.

Paafaldende mange er efter Hjemkomsten gaaet over i andet Erhverv; dette viser, i hvor høj Grad Krigens, og for en Del ogsaa de usikre økonomiske Forhold i Aarene efter, har revet Mennesker ud af de gamle Forbindelser og tvunget dem over i ny Foretagsomhed. Der er blevet begyndt paa en frisk, og for de allerflestes Vedkommende ser det ud til at være lykkedes rigtig godt.

Aurillac-Foreningen tæller ca. 175 Medlemmer, hvilket Antal er alt for lille i Forhold til de ca. 650 Landsmænd, der var samlet i Aurillac. Men nu haaber vi paa, at Udsendelsen af Aurillacbogen vil bevirke fornyet Tilgang. Foreningens Formaal er at pleje og vedligeholde den gamle kammeratlige Forbindelse mellem tidligere Aurillac'er og at hjælpe Kammerater, der, navnlig ved Sygdom, er kommet i Nød. Paa Generalforsamlingen i Aar oplystes, at Foreningen siden 1921—22 har anvendt ca. 3000 Kroner til Gaver, Hædersbevisninger og Hjælp til trængende Kammerater.

Foreningens nuværende Bestyrelse er: *Hans Madsen*, Rødding, Formand, *Biskop Fuglsang-Damgaard*, København, Næstformand, *N. C. Kloster*, Haderslev, *Peter Slipsager*, Nørre Høstrup, *Jens Thomsen*, Blansgaard, *Hans J. Knabe*, Svenstrup, og *Marius Christensen*, Breddbjerg ved Skærbæk.

Med *Aurillacbogen*, hvis Udsendelse vi haaber, alle gamle Kammerater vil støtte, sender Bestyrelsen alle Ønsket om en glædelig Jul og et godt Nytaar 1937.

Rødding, den 7. December 1936.

Hans Madsen.

Paul Verrier.

Nedenstaaende Artikel om Professor Verrier har været trykt i »*Dansk Udsyn*«, 1935, Hefte 3. Da den saa udmærket falder indenfor »*Aurillacbogen*«s Rammer, medtages den her. *H. M.*

Alle Sønderjyder, ja alle Danske kender Professor Paul Verrier, Franskmanden med det varme Hjertelag for Sønderjylland og for Danmark, han, som under Krigen udvirkede saa store Fordele for de sønderjyske Krigsfanger i sit Hjemland. Professor Verriers varme Følelser for vort Land og Folk er dog af meget ældre Dato og kan føres tilbage til allerede mange Aar før Krigen i en Gerning ved det fornemste af alle franske Læreinstitutter, Universitetet i Paris, for Udbredelsen af Kendskabet til nordiske Sprog og Litteratur, for Forstaaelsen af nordisk Kultur i Frankrig. Hans Vej til Norden førte over Danmark, som han gennem sine Studier af Sprog og Folk naaede en saa fin Forstaaelse af og gennem det sønderjyske Spørgsmaal vandt saa stor Sympati og Kærlighed for, saa han fik en stærk aandelig og national Tilknytning til vort Land: Danmark blev hans andet Fædreland.

Vi kender Professor Verrier for den Interesse og Forstaaelse af vore Forhold, der gør ham stor i Danmark. Men Sprogforskeren, Videnskabsmanden med et Navn i Frankrig, kender kun de færreste noget til.

Paul Verrier er født den 13. Februar 1860 i la Ferté-Macé i Normandiet og optog efter at være blevet Student et omfattende Sprogstudium, særlig af germanske Sprog med Engelsk som Hovedfag. Han var en udpræget sproglig Begavelse og søgte bl. a. Uddannelse paa tyske Universiteter. Ved Siden af Litteratur og Historie dyrkede han med særlig Forkærlighed Fonetik og Metrik (Sproglyd og Versemaal) og erhvervede i 1909 den filosofiske Doktorgrad ved en 3 Bind stærk Afhandling om Principperne i den engelske Versform (*Essai sur les principes de la métrique anglaise*), et Værk, der nyder megen Anerkendelse ogsaa i England.

Allerede mange Aar forinden havde Professor Verrier optaget Studiet af de skandinaviske Sprog. Han plejer at anføre sin normanniske Herkomst som Udgangspunktet for sin Interesse for Danmark. Der gives heller næppe Hjemmel for at bestride dette, hvis Rigtighed stærkt understreges af den udprægede Hjemstavnsfølelse, der er karakteristisk hos Beboerne af de forskellige Landsdele i Frankrig. Og Normannerne er sikkert stolte af og føler deres Slægtskab med Nordboerne, som i hvert Fald for Professor Verrier ikke har været uden Betydning.

Men det var nu alligevel ikke dette, hvoraf i egentlig Forstand Professor Verriers Kendskab til Danmark og Norden udsprang. Geografisk betegnet kom han fra England til Danmark, og det var ad Sprogstudiets Vej, han førtes hertil.

Som nævnt var Professor Verrier under sit Sprogstudium ved Siden af Litteratur og Historie ganske særlig optaget af Sproglyd og Versemaal, et Felt, der da var næsten uopdyrket i Frankrig, og det var jo Iagttagelser netop over den engelske Versform, hvorom han skrev sin Doktordisputats. Men under Studiet af det engelske Sprog erkendte han Umuligheden af fuldtud at trænge til Bunds i dets Udviklingsproblem uden Kendskab til Oldnordisk. Han besluttede konsekvent at lære Oldnordisk og samtidig de nuværende levende nordiske Sprog, især Dansk. Afgørende for dette sidste blev en Række Forhold, som Professor Verrier tog med i Overvejelserne ved sit Valg, men navnlig blev Dansk det nordiske Hovedsprog for ham, fordi England baade historisk, sprogligt og litterært i den tidlige Middelalder var blevet saa stærkt paavirket fra *Danmark*, saa der her var en sproglig Tilknytning; tillige var det efter normanniske Historikeres Vidnesbyrd *danske* Nordboere, der kom til Normandiet og bosatte sig dér, og endelig kalder Professor Verrier *Dansk det i Formerne mest udviklede nordiske Sprog*.

Professor Verrier lærte altsaa de nordiske Sprog, navnlig Dansk — og besøgte dermed sin Skæbne ikke kun i Forholdet til Danmark—Norden, men ogsaa til den Fremtid, der senere skulde aabnes for ham med en Lærestol ved Universitetet i Paris.

Paul Verrier virkede først en Aarrække som Lektor ved forskellige højere Skoler i Provinsen, men kom ret snart til Paris, hvor han i 1905 opnaaede Tilladelse til som Privatdocent at holde Forelæsninger ved Sorbonnen (Universitetet i Paris) over nordiske Sprog og Litteratur. Disse frie Forelæsninger, som det var, fortsattes under god Tilslutning fra Studenters og andre Interesseredes Side gennem 4 Aar, indtil 1909, da der oprettedes et fast Professorat.

Forholdet dermed var det særegne, at den franske Stat afslog at yde økonomisk Støtte dertil, men da Universitetsraadet var klar over, at man havde Manden til denne Opgave, tog man Spørgsmaalet op paa egen Haand, og med Tilslutning af alle Fakulteter vedtoges enstemmigt ved

Universitetets egne Midler at oprette og underholde dette nye Professorat for Studiet af skandinaviske Sprog og Litteratur ved Sorbonnen med Paul Verrier som Professor.

Professor Verrier fortæller selv om Begyndelsen, at den var baade vanskelig og utilfredsstillende, idet der indenfor Studieplanen ved Siden af en fast Forelæsningsrække for Litteratur kun blev Plads for Oldnordisk og to af de levende nordiske Sprog ad Gangen. Et af dem maatte udgaa, og dette Forhold varede skiftevis, indtil der kunde tilknyttedes Lektorer fra de nordiske Lande. Og det kunde ikke ske lige straks.

Men efter nogle Prøveaar foreslog Professor Verrier en Ombytning af Lektorer med Danmark og Norge, og Tanken fremsattes baade i Oslo og København. Oslo svarede straks imødekommende, og i 1912—13 virkede første Gang en fransk Lektor ved Universitetet i Oslo, nemlig den Mand, der senere blev Paul Verriers Afløser ved Sorbonnen, hans tidligere Elev, Alfred Jolivet.

I Danmark var det lidt mere vanskeligt, men Sagen ordnedes, og der kom en fransk Lektor til København i 1913. Omvendt sendte Oslo og København henholdsvis i 1913 og Januar 1914 hver en Lektor til Paris. Allerede Juni 1914 rejste den danske Lektor tilbage til Danmark, og Pladsen stod tom, mens Krigen varede. Derimod gennemførtes Udvekslingen med Norge ogsaa under Krigen. I 1921 genoptoges den gensidige Ordning i fuldt Omfang med nuværende Professor Blinkenberg, Aarhus, Lektor Høst, Oslo, og Lektor Ekman, Sverrig, som nordiske Lektorer i Paris. — Da Sverrig allerede tidligere selv underholdt franske Lektorer ved de svenske Universiteter, var Forholdet til Sverrig dog dette, at Frankrig indbød og underholdt den svenske Lektor i Paris.

Det følgende Aar, i 1922, opnaaede Instituttet for skandinavisk Studium ved Sorbonnen med en Professor og tre Lektorer officiel Anerkendelse af den franske Stat med Professor Verrier som Direktør. Instituttet fik derefter Lov til at indbyde nordiske Professorer til at holde Forelæsninger, og der har siden da — Norge dog delvis undtaget de senere Aar — hvert Aar været to Professorer fra hvert af de tre nordiske Lande i Paris.

Saaledes førte Paul Verriers frie Forelæsninger i 1905 i Løbet af Aarene til officiel Oprettelse af »Institut d'Etudes scandinaves« ved Sorbonnen, ligestillet med ethvert andet Institut ved Universitetet med de Rettigheder vedrørende Studium, Eksaminer o. s. v., Staten og Universitetet forlener med.

Da Professor Verrier i 1905 optog sine frie Forelæsninger, var det det typisk nordiske, nordisk Individualisme, han særlig behandlede og paapegede i sin Omtale af Eddaen, Sagaerne, Folkeeventyrene, Folkeviserne og senere i den »nordiske Renæssance« ved Skildringen af Oehlenschläger, Tegnér, Grundtvig, Wergeland og flere af hin Tids store Digtere.

Og det var dette Hovedsynspunkt, han anlagde ved de følgende Forelæsninger, der især samlede sig om Søren Kierkegaard, om Paludan Müller (Adam Homo), Brandes og Gennembruddets Mænd — J. P. Jakobsen (Niels Lyhne) og Henrik Pontoppidan (Lykke Per). — Senere holdt Professor Verrier en særlig Forelæsningsrække om Henrik Ibsen, hans Liv og Værker. Navnlig disse Forelæsninger samlede saa mange Tilhørere, saa Auditoriet næsten ikke kunde rumme dem. Meningen var, at han vilde have udgivet et fransk Værk om Henrik Ibsen. Første Bind forelaa færdig til Trykken i 1909. Af visse Grunde blev dog Udgivelsen opgivet denne Gang. Maaske det kommer senere, siger Professor Verrier, det afhænger af særlige Forhold.

Under Krigen og særlig i 1918—19 talte Prof. Verrier om Sønderjylland, et Emne, der viste sig ogsaa at interessere Politikere og Journalister. I 1917 havde han udgivet sin Bog om Slesvig (oversat til Dansk ved Gustav Ottosen: Paul Verrier: Slesvig, Aschehoug 1918) og i 1920 udkom »La Question du Slesvig«, der kun foreligger paa Fransk.

I de to Skrifter, hvoraf »Le Slesvig« er Foredrag, Forfatteren i 1913 holdt i »l'Ecole des Hautes Etudes sociales« i Paris, afgivne til Trykning i Begyndelsen af 1914, og »Det slesvigske Spørgsmaal«, en Behandling af Emnet, da det stod paa Dagsordenen for Fredskonferencen i Paris, henvender Professor Verrier sig til fransk Offentlighed og giver derigennem en saglig oplysende Fremstilling af det sønderjyske Spørgsmaal, saaledes som det historisk og folkeligt foreligger. De to Pjecer røber et overordentligt Kendskab til sønderjyske og danske Forhold, saa Behandlingen af dette Spørgsmaal blev modtaget med Interesse, særlig i politiske Kredse. — Det siger sig selv, at den Maade, hvorpaa Prof. Verrier bidrog til at drage det sønderjyske Spørgsmaal frem, vakte alle Danskes levende Paaskønnelse.

I 1916 holdt Professor Verrier et Foredrag i Studenterforeningen i København om »Hvad Frankrig kan lære af Danmark«. Sønderjylland nævntes af nærliggende Grunde ikke paa dette Tidspunkt. Foredraget blev senere gengivet i »Tilskueren« og udkom i 1920 som Pjece med nogle smaa Tilføjelser (Paul Verrier: Danmark, Hagerups Forlag). Hovedindholdet deraf er Forelæsninger, Forfatteren har holdt ved Sorbonnen, og danske Læsere kan heraf se, hvorledes han fremstiller og omtaler Danmark i sit Fædreland.

Det var den Gang, men Prof. Verriers Ønske om at udbrede Kendskabet til Sønderjylland og Danmark i Frankrig standser ikke dermed. Netop f. T. arbejder han videre med sin Bog om Slesvig, der senere skal udsendes i ny og stærkt udvidet Skikkelse og blive et nyt Bidrag til fransk Forstaaelse af vore Forhold.

Prof. Verrier kom første Gang til Danmark i 1897 og rejste efter et Ophold i København tilbage til Frankrig over Sønderjylland, hvor

han besøgte forskellige af de sønderjyske Førere og var Gæst i flere danske Hjem. Gennem sit Arbejde med dansk og sønderjysk Historie var hans Interesse og Forstaaelse for Sønderjyllands nationale Kamp blevet vakt paa en Maade, saa han ønskede at komme i levende Forbindelse med Landet dernede og ved Selvsyn lære Befolkningen og dens Kaar at kende.

Under sit Ophold i København, der var viet hans sproglige og litterære danske Interesser, kom Paul Verrier ligesom af sig selv i Forbindelse med sønderjysk interesserede Kredse — af Navne kunde nævnes Magister H. V. Clausen, Dr. Collin, Rektor H. P. Hansen og mange flere. Han blev inviteret i »To Løver« (hvis Æresmedlem han er), han var Gæst i »Fire S.« og traf dér flere unge Akademikere »dernede« fra, bl. a. nuværende Amtslæge Dr. Michelsen, Aabenraa, og Advokat Ravn, Flensborg, — og saa rejste han til Sønderjylland.

Paul Verriers første Besøg »Sønden Aa« blev kun kort og foregik ligesom alle senere Besøg i yderste Stilhed. Han opsøgte daværende Rigsdagsmand Gustav Johannsen, Flensborg, og hilste paa Red. J. Jessen paa »Flensborg Avis's« Kontor, aflagde Besøg i Sønderborg hos Red. Johs. Moldt, »Dybbøl-Posten«, og i Aabenraa hos daværende Landdagsmand H. P. Hanssen, Kapt. Michelsen, M. Andresen og mange flere. Professor Verrier blev, det siger sig selv, overalt modtaget med stor Hjertelighed. Hans Besøg vakte baade Glæde og Forhaabninger, og der sluttedes Venskaber, der holdt for Livet. For Prof. Verrier, der som Franskmand var opdraget i Forstaaelsen af undertrykte Folks Kaar, var det en dyb Tilfredsstillelse at faa Tilknytning til Sønderjylland. Hans Besøg dernede gentog sig mange Gange, og hans Bekendtskabskreds udvidedes stadig. Ikke mindst skal her nævnes hans særlig gode Ven, Nikolai Andersen, Aabenraa, samt Landdagsmændene H. D. Kloppenborg Skrumsager, Københoved, og Nis Nissen, Viby.

Hver Gang Prof. Verrier kom til Danmark, lagde han Turen om over Sønderjylland, og ofte blev Opholdet længst her. Han overværede i Hemmelighed Møder og satte sig ind i det dansk-nationale Arbejde. Hans Forstaaelse af Sønderjydernes Kaar under tysk Herredømme kom til Udtryk paa mange Maader, bl. a. i den lille Digsamling »Fem Digte« (1902) og i en Mængde Artikler i franske Tidsskrifter og Dagblade, hvori han appellerede til Forstaaelsen af Sønderjyllands nationale Kamp og angreb Tyskernes Metoder overfor den statslig loyale sønderjyske Befolkning. Prof. Verrier mente først, at det kunde gøre den sønderjyske Befolkning Skade at fremdrage dens Forhold for fransk Offentlighed, men da Køllerpolitikken satte ind, tog han ikke længere i Betænkning at føre sine Meninger frem. Det skete i 1898—99 i en Artikelrække i Dagbladet »La Volonté«, hvor han skildrede den Uret, Haardhed og Vilkaarlighed, Sønderjyderne var prisgivet under det prøjsiske Regimente.

Hans Venskab for Sønderjylland stod sin Prøve i Landets Trængselstid, og ikke mindst under Krigen viste han, hvad det var værd.

Prof. Verriers saa levende Interesse og Optagethed af den sønderjyske Sag blev selvfølgelig ikke uden Betydning for hans Lærergerning ved Universitetet i Paris og hele hans videnskabelige Arbejde. Ikke mindst hans Indsats for de sønderjyske Krigsfanger i Frankrig, hvis for-maaende og trofaste Velgører og Ven han var hele Krigen igennem fra de første Kampe i Belgien, hvor de slesvigske Regimenter var med, til Hjemsendelsen i 1919, lagde stærkt Beslag paa hans Tid og Kræfter. Og det bør netop fremhæves, at Prof. Verriers Omsorg for Krigsfangerne vel stillede ganske særlige Krav til ham det første Krigsaar, men at det repræsenterede et fortsat Arbejde i hele Krigstiden med jævnlige Besøg i Lejren i Aurillac, hvor der var Fest, naar han kom.

Spørgsmaalet om de sønderjyske Krigsfangers Kaar i Frankrig var for ham ikke kun en smuk Idé, men Virkelighed, som han ikke slog af paa Kravene til sig selv om at løse og gennemføre paa en saa tilfredsstillende Maade som muligt. Det medførte mange lange og trættende Rejser, meget Skriveri og vidtløftige Drøftelser med ministerielle og militære Myndigheder om hele Ordningen af denne Sag, først af Spørgsmaalet om Oprettelse af en særlig sønderjysk Fangelejr og dens Belligenhed, senere om dens Indretning, om Beskæftigelse af Krigsfangerne o. s. v., o. s. v.

Hele dette Arbejde afsluttedes først, da Krigen var vundet og han den 31. Marts 1919 om Bord paa »St. Thomas« ankom til København i Spidsen for godt 300 jublende glade Krigsfanger, der udgjorde første Transport fra Lejren i Aurillac. Saaledes fik denne Gerning den for Professor Verrier og Sønderjyderne festligst og lykkeligst tænkelige Afslutning, og hans Navn kom paa alle Danskes Læber for det Storsind, Frankrig gennem ham havde vist Sønderjylland.

Professor Verrier blev i Danmark efter Krigsfangernes Hjemkomst og blev under Forberedelsen af det sønderjyske Grænsespørgsmaals Løsning opfordret til at indtræde som Generalsekretær i den internationale Kommission for Slesvig, der skulde lede Folkeafstemningen i Sønderjylland og forestaa den nye Grænsedragning. Meningen var, at den franske Minister i København, Monsieur *Conti*, paa Grund af Ancienniteten skulde have været dens Formand. Imidlertid nærrede England særlige Ønsker om at besætte Formandspladsen og fik den, medens til Gengæld Frankrig skulde have Formandspladsen i den polske Kommission. Sir *Charles Marling* blev Formand med Mr. *Bruce* som Generalsekretær, medens M. *Conti* forfremmedes til fransk Gesandt i Brasilien. Professor Verrier blev derefter tilknyttet Kommissionen som den franske Repræsentant, Minister *Claudels* Raadgiver, og opholdt sig i Flensborg under hele Afstemningen, som han fulgte paa nærmeste Hold. Det skal siges,

at han varetog de Danskes Interesser paa en god Maade m. H. t. den gensidige Overholdelse af Afstemningsreglerne, saa godt hans Stilling tillod det.

Efter at den nye Grænse var sat, Kongen havde holdt sit Indtog i Sønderjylland og det store Dybbølmøde den 11. Juli 1920 var holdt, vendte Professor Verrier tilbage til København for at rejse til Frankrig. Men i August 1920 maatte han lade sig underkaste en Operation paa Professor Røvsings Klinik og senere igen i Januar 1921. I Maj 1921 vendte han hjem til Frankrig og genoptog i November samme Aar sine Forelæsninger. Fra 1922 til 1930, da han, 70 Aar gammel, tog sin Afsked, holdt han Forelæsninger om nordisk Lyrik fra de ældste Tider til vore Dage og behandlede her særlig det for Norden mest karakteristiske og for Fransk mænd særlig interessante.

Disse Foredrag om nordisk Liv og Digtning bliver samlet og udgivet i tre store Bind »Nordisk Lyrik« med hele Oversættelser af nordisk Digtning til Fransk. Første Bind deraf er færdig i Manuskript og omhandler den poetiske Edda, Skjaldene og Folkeviserne. En Række Kapitler til de følgende Bind er allerede afsluttet, saaledes om Oehenschläger, Grundtvig, Chr. Winther og H. C. Andersen, for Norge om Wergeland, Welhaven og Ibsen, medens det for Sverrig er færdigt til Gustav Frøding og bl. a. indeholder en Paavisning af Bellmans Paavirkning fra Fransk. Desuden foreligger afsluttet særlige Afsnit om Studenterne og deres Digtere, Skandinavismen og dens Digtere og Sønderjylland og dets Digtere. Dette Værk, der ventes afsluttet og udgivet om nogle Aar, vil ved dets populær-videnskabelige Form blive et nyt og overordentlig værdifuldt Bidrag til fransk Forstaaelse af Norden.

Professor Verriers Forelæsninger om Versteknikken i Eddaen og Folkeviserne til de nyere Lyrikeres Teknik, og hans Paavisning af Udviklingen paa dette saa specielle Omraade, førte ham ind paa Studiet af Versformen i hele Middelalderens Lyrik saavel i Frankrig som i andre romanske og i de germanske Sprogs Litteratur. Det nødvendiggjorde meget omfattende og grundige Undersøgelser, der strakte sig over 7 Aar, og som han afsluttede ved i 1931—32 at udgive et Værk i tre store Bind om *Versteknikken og dens Historie* — »Le vers français«, *Forme primitive — développement — diffusion*. »Det franske Vers«, dets primitive Form — Udvikling og Udbredelse, der blev Resultatet af disse Aars Forskning. (Paris, Didier.)

Første Bind, der omhandler *Digtenes Form*, indeholder bl. a. en Mænde Ting om Folkevisen i Frankrig og Norden.

I andet Bind gennemgaar Forfatteren særlig den *franske Versform* som Grundlaget for den senere Udvikling.

Det tredje og største Bind, *Addaptations germaniques* — den germanske Versforms Tillempning efter den franske, giver en Forklaring

paa, hvorledes det franske Vers paavirker Versemaalet i Tyskland, England og de nordiske Lande. Forskellen mellem den gamle og den nye Versteknik demonstreres og endelig anføres, hvorledes de forskellige franske Versformer har præget de germanske Sprogs Digtning. Yderligere paavises Forskellen mellem Eddaen og Skjaldenes Digtning og Folkeviserne med deres særegne Form og Stil; Indholdet bliver et andet, men ogsaa Tonen og Rytmen — Versteknikken forandres og fornys. Den ældre Digtningens noget strenge Form afløses af en lettere og mere naturlig Form, hvor der i Indholdet ogsaa gives Plads til Naturen, i det mindste i Omkvædet.

Noget af det nye ved Professor Verriers Fremstilling og Forklaring af Versteknikken og dens Historie bestaar deri, at han, hvor det er muligt og hensigtsmæssigt, tager sit Udgangspunkt fra *Rytmen* i Sangen og Dansen til Belysning af de enkelte Digtformer. Professor Verrier paaviser meget interessant, at den Fornyse, der skete i Danmark og Norden i det 12.—13. Aarhundrede, *ikke* kom over Tyskland eller England, men direkte fra Frankrig og bragtes hertil med danske og nordiske Studenter og Adelsmænd, der opholdt sig i Frankrig. De sang og dansede i Frankrig og bragte derfra Sangens og Dansens nye Former med til Norden.

Navnlig Værkets germanske Del er blevet meget rost, og den ansete tyske Litteraturhistoriker og Ekspert i gamle germanske Versformer, Professor Dr. *Andreas Heusler*, Berlin, har i en Anmeldelse betegnet det som værende af største Interesse for de nordiske Folkevisers Historie.

Paul Verrier har mange Strenge paa sin Bue; de klinger alle af samme skønne franske Trang til at tjene Fremskridtet og den gode Sag i Verden. Hans Gerning har været præget af Flid og Grundighed, af Kærlighed og dyb Interesse for de Opgaver, han paa personlig uselvsk Maade har indlagt sig Fortjeneste ved. Han er en beskeden, stilfærdig Mand, men en hjælpsom og varmhjertet Søn af Frankrig, der aldrig sparede sig selv, hvor han følte, han havde et Kald.

Ikke mindst af Danske fortjener Paul Verrier at kendes for sine saa dybe og ægte Følelser for vort Land og for det særlige Venskab, han — og navnlig under Krigen — saa selvforbyggende vidnede for Sønderjylland. Han blev derved i Sandhed mange Mennesker til Hjælp og Glæde og vandt sig et Navn i sønderjysk Bevidsthed, som aldrig glemmes. Han tælles blandt dem dernede, der i en Mørketid bar Haab og Tro til det sønderjyske Spørgsmaals Løsning paa Rettens Grundlag.

Professor Verrier er nylig fyldt 75 Aar, ingen skulde tro det. Endnu besidder han sin Manddoms Friskhed og Energi næsten ubeskaaret, og det tør haabes, at han foruden Afslutningen af de paabegyndte Arbejder endnu i mange lykkelige Aar maa have Kræfter til at arbejde videre paa den Sag, der for ham — i hvert Fald udadtil — blev Hovedsagen: Ud-

viklingen af det gensidige Kendskab og af Forbindelsen mellem Frankrig og Danmark — Norden.

Efter at have trukket sig tilbage fra sin Universitetsgerning har Paul Verrier paa forskellig Maade bevaret Tilknytningen til det Læreinstitut, han i sin Tid skabte, og i hvis Bestyrelse han vedblivende sidder. Han er stadig Næstformand i Bestyrelsen for det skandinaviske Bibliotek og Medlem af Bestyrelsen for det danske og det svenske Studenterhus i Paris. Universitetet i Paris har paa sin Vis hædret ham, idet han ved sin Afsked i 1930 udnævntes til Æresprofessor og til Æresdirektør ved Universitetets skandinaviske Institut.

Som Paaskønnelse af sit Arbejde for de sønderjyske Krigsfanger blev Paul Verrier i 1919 udnævnt til Kommandør af Dannebrog af den danske Regering, der ogsaa paa anden Maade viste sin Erkendtlighed overfor ham. Paul Verrier er Æresmedlem af forskellige Foreninger. Her skal særlig nævnes »Aurillac-Foreningen«, der i 1932 lod fremstille og ophænge et Maleri af ham paa »Folkehjem« i Aabenraa, hvor det hænger Side om Side med en Række førende Sønderjyder, som her er givet en Hædersplads.

Hans Madsen.

Lad os rejse —

Skal vi ikke — i Tankerne — tage os en Tur sammen til Auvergne? Bare en lille Jernbanetur fra Clermont-Ferrand til Aurillac, og fra Aurillac tilbage mod Paris. Hist og her kan I vel genkende Landskabet eller i det mindste huske noget lignende et andet Sted i Auvergne.

Saa starter vi fra Clermont. Længe ser vi endnu Bjergene bag Byen — især Puy de Dome (1465 m) — og Gergovias Højslette. Snart kører vi langs med den afvekslende brede og smalle Allierdal. I selve Dalen, hvor Jordbunden bestaar af forvitrede Stenarter, trives Korn, Haveurter, Frugt og Vin. Paa dens højtliggende Skraaninger, oftere paa selve Kammen, vinker, blandt Græsmarkernes og Træernes Grønt, hvide Byer med røde Tage. Deroppe fra har man en dejlig Udsigt. Hist og her knejser brat en ensom Vulkankegle, som oftest kronet med en vældig Borg. Château Buron er maaske den mest imponerende; men den berømteste ligger noget borte fra Jernbanen, nemlig Murols. Nu standser vi ved en større By, Issoire, hvis Kirke med dens taarnrige Kor og dens malede Søjler har Familielighed med enkelte danske Kirker, som var den saa at sige deres ældre Søster. — Ikke langt derfra, midt imellem de mørke Bjerge, smiler — som en dansk Piges Øje — en dejlig dybblaa Sø.

Nu kommer vi til Frankrigs højeste, barskeste Landskab: Cantal med dets 600 udslukte Vulkaner. Saasnart man kommer ind i Departementet af samme Navn, følger de mest romantiske, maleriske Udsigter tæt paa hinanden i den rigeste Afveksling. Aaer og Floder rinder klare, ilsomme, letbølgende, syngende over deres utallige Smaasten, snor sig gennem brede Dale eller smalle Kløfter, slynger sig om grønne, skovklædte Skraaninger, om brune eller i Højsommeren røde Lyngbakker, om bratte graa Klippeskrænter med vældige Borgruiner paa Toppen, og skumhvide Vandfald styrtende nedad med Sus og Brus, med Rislen eller Brag. — Om Sommeren er næsten det hele grønt, fra Dalbunden til Bjergenes Top, saa grønt som jeg sjælden har set Mage til, selv her i Danmark, selv i England, selv i mit Hjem, Normandiet.

Skønnest er Skoven i Høst. I Solen luer som broget blussende Baal, rundt om grønne Enge og graa Klipper Løvets lysgule, rustrøde, blodrøde Flammer. I Regn eller Taage ulmer det kun, ligesom kvalt af Røg, mens klagende Skygger jager af Sted over denne slørede, øde Pragt ud fra de af Tiden og Vejret fantastisk gennembrudte gamle Borge. — Længere hen paa Efteraaret bliver saa det hele graat og barskt og grumt og vildt! Men om Vinteren og Foraaret forvandles det ligesom til en vidunderlig Ørken af Marmor. Kun hist og her skimtes Granernes Mørkegrønt og Klippernes eller Borgernes graa Vægge og Mure gennem den hvide Sne.

Hvordan kan jeg beskrive disse Landskaber?

I en smal Kløft flyder Aaen. Pludselig stiger et stejlt Bjerg frem; det er næsten lodret paa de to Sider, og midt paa den Kant, de saa danner, springer ligesom en uhyre Forstavn frem, en uhyre Skibssnabel af Sten, saa en anden højere oppe, og paa selve Toppen knejser paa en høj, firkantet Basaltblok som Sokkel de endnu stolte Ruiner af en mægtig Borg. Den ser man fra alle Dale, over alle Bjerger i Omegnen. — Overalt gamle Borge. Nogle staar paa et Fremspring med Bjergets Klipper og Skove som Baggrund. Mange Steder krones Dalens flere Hundrede Meter høje Skraaninger af Basaltorgeler. Ved Neussargues stiger de til 1000 Meter over Havfladen, og til 4 à 600 Meter over Dalbunden. Højest oppe ses en mindst 20 Meter høj, firkantet Basaltblok med en gammel Borgs ensomme Taarn. Ved Siden af hænger en anden mærkelig afrundet Basaltklippe med et mægtigt Hul oveni maaske et Krater, og i Krateret ligger en anden Borg, utilgængelig og velforvaret ved Vulkanens afrundede, stejle, glatte Rand.

Saa kommer en Bjergby, Murat, ikke langt fra et Bjerg ligesaa stolt som Byens Navn, det 1858 Meter høje Plomb du Cantal. I Nærheden ligger en pragtfuld Herregaard. Vældige Bjerger paa alle Sider. Det ene glemmer man ikke let: Puy Mary, hvis uhyre, men elegante Kegle hæver sig hurtigt og regelmæssigt aftagende fra den brede, runde

Basis til den 1787 Meter høje Spids. Her, som paa andre Bjerger, gaar om Sommeren en utallig Mængde Kvæg til Sæters.

Jernbanen stiger højere og højere, til Lioranpasset. Nede i Dalen rinder en Aa. Gennem Lioran gaar en 1400 Meter lang Tunnel for Fodgængere og Vogne. For at skærme de Rejsende mod den kolde Vind lukkes baade Ind- og Udgangen med en stor Glasdør, hvis to Fløje staar frem forbi hinanden, saa at man maa gaa eller køre derimellem. — Saa følger igen maleriske Dale, Kløfter, hvor Aaen springer over og mellem Klipper, og store Vandfald. Hist pranger et Slot paa en lille Høj, her løfter en Borg sine mange Taarne paa en Afsats i Bjerget.

Landskabet bliver efterhaanden lidt blidere, og man naar Cantals Hovedstad, Aurillac. Byen kan vi se en anden Gang. Omegnen frembyder de mest afvekslende Landskaber. En Del har vi set paa Vejen hertil.

Ad en anden Vej kører vi til Paris. Meget smukt faar vi at se. Her snor og slynger to nydelige Aaer sig om de mest romantiske Lyng- eller Skovbakker. Paa en brat Klippe staar et ældgammelt Kapel eller en Borgruin ved en dyb Afgrund, hvor Vandet fosser og skummer over mægtige Stenblokke. Andre Borge, som endnu er godt vedligeholdte, ser fra deres høje Udkigspost over smilende, skovomkransede Dale. — Nu kører vi langs Floden Dordogne, der ogsaa risler og suser ved Foden af grønne Bjerger og Bakkedrag.

Brede, vide Sletter forekommer ogsaa, omgivne af høje Skraaninger med store Kastanietræer, brusende Vandfald, dybe Kløfter, overspændte af mægtige Jernbanebroer, et Bjerg saa højt, at de 100 Meter lange og 10 Meter brede Basalt søjler paa dets Top kun ser ud som virkelige Orgelpiber, — mens Vinden fra den bagved liggende Granskov medbringer Orgeltoner.

Paa denne Maade fortsættes Rejsen til Paris.

Men Dagen lider. I Skumringens blege Skær skimtes, som lette, grønne Skygger, de grønne Bjerger og de grønne Træer langs med Dordogne, medens den usynlige Flod hemmelighedsfuldt hvisker og tisker, nynner og synger. Natten falder paa, og det hele forsvinder.

Nogen Tid endnu smiler for vort indre Øje de sidste Landskabers Ynde:

C'est la verte douceur des soirs sur la Dordogne.

Men snart viger alligevel dette Syn for andre Billeder, som lever dybere og fastere i vor Erindring: Billeder fra Auvergne.

Paul Verrier.

Danmark og Krigsfangerne.

Kære Venner!

Desværre har det i snart mange Aar været mig umuligt at tage imod den aarlige Indbydelse til Aurillacmødet, men jeg mindes med stor Glæde de to Møder, jeg har deltaget i. Man har bedt mig fortælle lidt om mine Oplevelser og Erfaringer med Hensyn til Fangerne dernede, og det vil jeg prøve paa.

Engang i Efteraaret 1914 kom Frk. *Ea Dinesen*, Rungstedlund, herop og spurgte, om jeg vilde være med i Arbejdet for sønderjyske Soldater i de udenlandske Fangelejre. Hertil svarede jeg selvfølgelig *Ja*, og hele denne Vinter arbejdede vi sammen om denne Sag. Dagen efter, at *Ea Dinesen* havde været hos mig, gik jeg op paa Røde Kors Kontor for at forhøre mig lidt om, hvorledes man kunde sende Gaver til sønderjyske Fanger. Jeg talte med en Dame — hendes Navn kender jeg ikke — som var temmelig afvisende, men vi kunde jo da sende til Sønderjyderne som til alle andre Fanger, sagde hun, naar blot vi kendte Adresserne. Forresten, tilføjede hun, har her lige været en Herre, Gymnastikdirektør *N. H. Rasmussen*, som spurgte om alt muligt angaaende Fangerne — ham skal De vogte Dem for!!

Resultatet af denne Anbefaling var, at jeg gik lige hjem og ringede til *N. H. Rasmussen* — jeg kom ind i Arbejdet og arbejdede sammen med ham, saa længe han levede.

N. H. Rasmussen var den, der sammen med Fru *Julie Friderichsen*, Prof. *Verrier*, *Ea Dinesen* og adskillige andre tog Arbejdet op — derom kan læses i »*I Gerning og Sandhed*« af *Bent Rasmussen*; den faas endnu paa Hagerups Forlag, og det er interessant at læse den nu, mere end 20 Aar efter; det har især de Unge godt af, og de Ældre kan opfriske deres Minder fra den Tid.

Jeg arbejdede altsaa sammen med Fru *Friderichsen* og *Ea Dinesen*, sidstnævnte kom op til mig, og her pakkede vi saa, særlig til *Aurillac*, hvor Professor *Verrier* havde faaet Lejren ordnet. Hvor var det morsomt, og hvor var de alle glade og taknemlige for, hvad de fik, og hvor var Konerne søde, naar de takkede for, hvad Mændene og Sønnerne havde faaet. Den første Jul fik jeg 200 Julebreve og Kort, særlig fra *Aurillac*, de fleste er nu kasserede, desværre, men nogle af dem har jeg dog endnu, og jeg tillader mig ved Slutningen af, hvad jeg her skriver, at citere nogle af dem. — Mange faste Korrespondenter fik jeg ogsaa, særlig *Hans Madsen*, *Fuglsang Damgaard*, *Hans Ries*, *Hans Knabe* og *Emil Mygind*, foruden flere andre — adskillige af dem regner jeg stadig blandt mine gode Venner.

Hvor var de glade for at have faaet deres egen Lejr og for at kunne

„La corvée“ — paa Hjemvejen fra Banegaarden med Pakker — passerer Smøgen op til Krigsfangelejrens Bagindgang. (Tegning af Malermester Andr. Jacobsen, Rinkenæs.)

Aurillac.

Banegaarden i Aurillac.

skrive hjem paa deres eget Sprog, og hvor var de optagne af, hvad Krigens Afslutning vilde betyde for Danmark og Slesvig. En Mand, han var Sømand — Navnet har jeg glemt — skrev fra en engelsk Fangelejr i Afrika: Her sidder vi, to Sønderjyder, blandt lutter tyske Fanger, og naar de andre sidder og skraaler deres tyske Fædrelandssange, saa sidder vi og synger: »Sønderjylland vundet, det er Kampens Maal«.

Til at begynde med sendte vi Pakker til *Feltham* og *Aurillac*, senere kom *Rusland* til. Fru *Friderichsen* og *Ea Dinesen* havde særlig *England* og til Dels *Aurillac*. Jeg fik en Del af *Aurillac*'erne og særlig *Russerne* — men om disse skriver jeg en anden Gang.

I 1916 blev *Ea Dinesen* gift med Godsejer *Neergaard*, Valdemarskilde — desværre døde hun allerede i 1922, efterladende et Barn. Til Brylluppet kom der en Hilsen fra Fangerne i *Aurillac*; den blev sendt til mig, og jeg overbragte den, — hun takkede mig i følgende Brev:

Rungstedlund, August, 1916.

Kære Fru Schmiegelow!

Ingen Gave i Verden kunde være smukkere end den, jeg fik fra *Aurillac* gennem Dem. Hvordan jeg nogensinde skal takke Dem og mine sønderjyske Venner, véd jeg ikke. Jeg har sendt dem dernede et Stykke af min Brudekrans og mit Brudeslør; det, som for mig er noget af det helligste og bedste, vil jeg gerne sende mine Venner dér; bare de vidste, hvor mange kærlige Tanker der fulgte med.

Deres taknemlige

Ea Dinesen.

Hermed nogle Udtog af Fangebreve, som er ganske karakteristiske. Alle begynder med at takke for de Pakker og Breve, de har faaet.

En hjertelig Tak for Julegaverne, som jeg var meget glad for. Jeg er Arbejdsmand, 39 Aar gammel, og har Hustru og 9 Børn hjemme i det kære Sønderjylland.

Jeg har været i Tjenesten siden den 2. August 1914; først stod jeg Vagt hjemme ved Grænsen, den 24. September kom jeg til Bremen og blev dér til den 16. November. Saa gik det til Fronten, det var for mig en svær Gang, kan De tro, ærede Frue. Jeg tænkte paa mit Hjem, paa min kære Hustru og alle mine Børn og endvidere paa, at jeg i det franske Folk dog aldrig har haft en Fjende; hvorfor skulde jeg da stride, hvorfor skulde jeg maaske dø. Danmark var jo ikke med i Striden. Jeg kom til Belgien ved Yserkanalen; den 17. December blev jeg taget til Fange, og ingen var gladere den Dag end jeg. Jeg kom til Coietquidan og i Maj til Aurillac. Her har jeg arbejdet hos Bønderne i Sommer og haft det godt. Folkene var fornuftige og flinke, men alligevel har jeg længtes efter mit kære Hjem og haaber, det har været den sidste Jul, jeg skal tilbringe i Frankrig, skønt vi har ikke noget at klage over. Vi faar nok at spise og drikke, og Klæder faar vi ogsaa, men alligevel har jeg jo Grund til at længes efter Freden, min Hustru og mine Smaa, og jeg véd, at de ogsaa længes efter mig.

Understøttelsen er knap nok derhjemme i denne dyre Tid, saa det kniber for min kære Hustru. En Trøst for os er det, at der er Fred og Ro i vort kære Land

langt herfra, saa bliver vor kære Hjemstavn dog ikke ruineret. Vi har jo set i Belgien, hvorledes det gik til dér.

Nu til Slut et godt og gudvelsignet Nytaar, en hjertelig Tak og Hilsen

..

Aurillac, den 12. Februar 1917.

Brevet begynder med en Tak og fortsætter saa:

Maaske er det ikke muligt for min Hustru at takke Dem for Pengene, hun maa jo være forsigtig. Som De maaske véd, er jeg ikke kommen i Fangenskab som saa mange andre af Sønderjyderne. Det var i December 1915; nu har jeg allerede været over et Aar i Fangenskab, og man tog straks Understøttelsen fra min Kone.

Vi har det meget godt her, men man savner jo Friheden og sine Kære. Det glæder os saare, at de kære Danske derhjemme gør saa meget for os i alle Retninger. Vort største Ønske er jo dette, at vort lille Slesvig atter maa komme tilbage til Moderlandet. Maaske det ogsaa nok bliver saa efter Krigen.

Jeg har været ved Fronten siden Krigens Begyndelse, men Gudske lov aldrig været saaret, kun har jeg mistet Hørelsen paa det ene Øre, dog ikke helt.

..

En af Soldaterkonerne skriver og takker samt fortæller, at hun er saa glad over, at Børnene er raske og over at vide, at hendes Mand er i Fangenskab. Saa véd hun da, at han er i Sikkerhed.

Aurillac, den 1. December 1918.

Saa fik Krigen dog en Ende, og den fik en hurtigere Ende, end vi havde troet. De store Forhaabninger, Tyskland nærede efter dets vældige Foraarsoffensiv, fik en brat Ende. Fredsklokkerne har nu ringet dem til Graven. Havde man kunnet vente en større, mere fuldstændig Sejr? De kan tro, der var Fest her i Frankrig, da Vaabenstilstanden var undertegnet. Overalt standsede Arbejdet, og Folk samledes for at drøfte det store, der var sket; det betog dem med en uendelig Lykkefølelse. Glæde og Stolthed stod at læse i alle de Ansigter, man mødte, og ukendte fandt hinanden den Dag, som var de gamle Venner. Fællesskabsfølelsen kunde ikke være større, alle tilhørte de det samme store, heltemodige Folk, der forrest af alle bar Frihedens og Retfærdighedens Sag til Sejr, og som ingensinde med større Ret tør kalde sig la grande nation. Frankrig har vist, at det ejede Kraft og Kærne til at løse den største Opgave, dets Verdensideal har stillet det overfor. Vi lykønsker det til Sejren og ønsker det en stor Fremtid. Især har det været store Dage for de franske Soldater, da de tog deres gamle tabte Provinser i Besiddelse og under Jubel holdt deres Indtog i Metz, Colmar, Strasbourg og de andre Byer. Har Ofrene været store, saa har Genoprejsningen ogsaa været det.

Vi læser i de franske Blade, at Danmark vil fremsætte Krav om Sønderjylland ved Fredsforhandlingerne. Det er den eneste rette Vej at gaa.

Glædelig Jul og de bedste Ønsker for Frihedsaaaret 1919.

..

Et andet Brev fortæller om den festlige Modtagelse af hjemvendende sønderjyske Krigsfanger i Aarhus og om, hvorledes selv tysksin-

dede Krigsfanger fra 3. Zone var grebne af al den Venlighed, de mødte overalt, hvor de kom frem i Danmark.

Saaledes saa altsaa Fangerne fra Aurillac paa Forholdene. Selv har jeg ogsaa været med til herlige Fangemodtagelser her i København.

Saa kom de hjem, i al Fald en Del — om ikke alle vore kære Sønderjyder — men dem, der blev tilbage under prøjsisk Styre, har vi jo lovet ikke at glemme. Nu er det ikke mere Prøjsen, men det tredje Rige, som regerer i Tyskland, Forholdene er blevet noget anderledes. — Naar Hitler siger »Blut und Boden«, saa har han Ret — men saa maa han ogsaa indrømme, at den nordiske, specielt danske, Jord gaar til Ejderen — det danske Blod ligesaa, det er blevet noget blandet sydfra, Sproget ligesaa, men dette sker ved alle Grænser — det gælder om at se ogsaa sine egne Fejl, ikke blot andres, og leve i Fred med hinanden.

Ejderen er det romerske Riges Grænse, det staar fast, vi har ikke i Sinde at begynde nogen Krig for at faa 3. Zone tilbage — Tyskland vist heller ikke for at tage Nordslesvig, som det dog kun har haft i godt 50 Aar — og hvad betyder det i Verdenshistorien! Personlig er jeg overbevist om, at Nordens Grænse engang vil blive lagt ved Ejderen — maaske snart, maaske først om mange Aar — ad fredelig Vej. Hvad der end sker, maa vi huske, der er en Magt over os, og den er stærkere end vi.

End er der en Gud foroven,
der raader for Danmarks Sag.

Dagmar Schmiegelow.

Krigsfangearbejdet i Odense 1916.

Begyndelsen skete ved en Henvendelse fra N. H. Rasmussen. Paa Frk. Hörlich's Skole aftalte vi efter Sommerferien, at Drengene skulde spare sammen til at lave Julepakker, og det gik de glade og villige til. Da vi ikke personligt kendte ret mange af Beboerne i »Ecole Albert«, blev Hans Madsen i Aurillac og Georg Mygind i Feltham vore Hjælpere ved Modtagelse og Uddeling af Pakkerne. Det var store Dage, da vi skulde pakke ind, og Børnene passede paa, at alt blev ligeligt fordelt, og efter Afsendelsen var det spændende, om der nu kom Hilsener til de Drengene, der havde skrevet og ønsket glædelig Jul, samt til dem, der havde skrevet Navne under. Der var mange gode Mennesker, som gav mig Pengegaver, der blev sendt ned, saadan at de nyankomne Fanger kunde faa en lille Sum udbetalt straks.

Da saa Takkekortene begyndte at komme, var Jubelen stor hos vore rare Drengene, hvoraf flere holdt Brevvekslingen vedlige fremdeles.

Jeg har aldrig oplevet noget, der optog mig saadan, som Brevvekslingen med de Fanger, der blev ved med at skrive til os, bag al Sorg og Længsel bevarede de Haabet om at komme »hjem til Danmark« efter Krigen, selv om det længe saa sort ud. Det var en stor Opmuntring for os — og da Chr. Konstmann, efter Vaabenstilstanden, skrev til mig: »Vil De nu bestille et Dannebrog til mig, som jeg skal hejse, naar vi kommer hjem?«, da var det en stor Glæde for os at mærke, hvor fast hans Tro var.

Saa skulde vi modtage en Damper med Krigsfanger i Odense hin mindeværdige Palmesøndag, da »St. Thomas« stod ind i Fjorden, og vi skulde ud at modtage den. Jeg glemmer aldrig den Dag, og det gør vist ingen af dem, der var med til den Sejltur, da Kanaldamperen Kl. 7 sejlede afsted. Medlemmer af Byraadet med Borgmesteren i Spidsen — Professor Verrier, cand. Fuglsang Damgaard og de tre Indkvarteringsdamer, Fru Kaptajn Jørgensen, Fru Margrethe Rasmussen og jeg, samt nogle faa andre — var med. Tillige var der tre sønderjyske Koner, som om Natten var kommen med Toget for at se, om deres Mænd var med. De var meget nervøse, og vi fik dem ned i Kahytten for at hvile sig lidt. Odense har jeg aldrig set saa festlig og optaget som den Dag og i de Dage, vi havde slidt for, at faa Indkvartering og alt i Orden. Alle vilde være med at gøre det festligt.

Da vi kom ud til »Gabet«, laa »St. Thomas« dér, pyntet fra Ræling til Top med Flag. Skibet laa næsten paa Siden, da Sønderjyderne trængte sig over til den Side mod os. Lommetørklæderne, som de viftede med, lignede hvide Fugle, der fløj ud mod os. Vi stod alle med Taarer i Øjnene, og de tre Koner kom nu op til os. Da Kanaldamperen lagde sig med Siden ind til »St. Thomas«, var der tre Mænd, som strakte Armene ud mod os — og de tre Koner blev løftet over Rælingen lige i deres Arme. Det Syn glemmes ikke saa let, og intet Øje var tørt imens. Og de sang derude, og vi græd allesammen af Glæde. Det var vidunderligt. Saa hørte jeg en Stemme raabe »Goddag Faster« og genkendte Chr. Bertramsen og flere andre af vore personlige Venner, og nu myldrede vi over paa »St. Thomas« og trykkede Hænder og ønskede »Velkommen hjem«. Velkomsttale af Borgmesteren og Professor Verrier. Indtoget i Byen — Omklædningen paa Kasernen, Fordelingen af Gæsterne — og alt, hvad der skete de paafølgende Dage, staar som en Hovedbegivenhed i mit Liv, og for mange andre her i Odense ligeledes.

Og saa vil jeg gerne her sende en Hilsen til alle de Plejesønner, som Frk. Hørlichs Skole og jeg kom til at kende den Gang.

Marie Møller.

Da Vaabenstilstanden kom.

I Efteraaret 1918 var jeg tildelt et Arbejdshold, der i kortere eller længere Tid arbejdede i forskellige Landsbyer i Omegnen af Aurillac. Omkring November Maaned var vi kommet til Labrousse, en lille Landsby sydvest for Aurillac. Vi arbejdede her bl. a. hos en Landmand, der samtidig var Stedets Sogneraadsformand. Vor Arbejdsgiver var en meget flink Mand. Baade han og hans Kone havde et varmt Hjerte for Krigsfangerne.

Arbejdsholdet bestod af to Landmænd, *Thomas Christensen* fra Smøl, *Lorens Hansen* fra Sundeved, dernæst en Murer, nu afdøde *Hans Bonnichsen* fra Haderslev, en Købmand, *Knud Schulz*, der stammede fra Tinglev, samt min Ringhed. Ialt altsaa fem Mand.

Vort Arbejde bestod i at sløjfe et Dige, der gik et Stykke ned i Marken, og som var bevokset med gamle Træstubbe. Naar det var fjernet, vilde Bonden kunne pløje tværs igennem og derved opnaa at faa et større Areal til Udnyttelse.

Vi sled daglig i det med Hakker, Spader og Økser for at faa Bugt med de ældgamle, vidtforgrene og genstridige Rødder.

Under dette Arbejde oprandt Mandagen den 11. November 1918. Arbejdet gik stadig sin jævne Gang fremad. Det var et strengt Arbejde, men vi tog ihærdigt fat og fik snart Varmen. Det var en af de uendelig smukke og blide Efteraarsdage med Solskin, lun Vind og behagelig Luft. Rundt omkring os herskede den Fred og Stilhed, der føles særlig stærkt om Efteraaret. Vi skulde dog samme Dag blive Vidne til en mere end usædvanlig Begivenhed.

Hen paa Eftermiddagen, Klokken var vel omkring ved fire, hørte vi nemlig nede fra en lille Lund en Mand synge højt og tilsyneladende ret uartikuleret. Støjen virkede saa ejendommelig forstyrrende i den tyste Ro, at vi standsede Arbejdet, rettede Ryggene og spejdede nedad i Retning mod Lunden. Hvad mon det kunde være? Hvorfor fik denne usynlige Mand saa uventet Lyst til at synge saa kraftigt og vedvarende? Omsider kom en lille Mand ud af Skoven, og Bonden, der straks havde genkendt ham, sagde: »Ah, c'est le facteur!« Postbudet! Nu kom han med raske Skridt op ad Bakken mod os, stadig syngende. Da han var et lille Stykke fra os, raabte han, medens hans Ansigt var eet stort, straalende Smil: »Vive la France! Vive la France!« Og dernæst: »Frankrig har vundet Krigen! Leve Frankrig! Leve Frankrig!«

— — — Postbudet er i disse Egne, som saa mange andre Steder, hvor Telefon og Telegraf er en sjælden Ting, samtidig Nyhedsoverbringer, og i Dag bragte han denne store Meddelelse med sig overalt paa sin Rute. Ogsaa vi blev grebne af dette glade Budskab, af Øjeblikkets

Storhed, og uvilkaarligt lagde vi Redskaberne fra os. Ingen sagde noget. Sære Tanker greb os og holdt os fangen. Krigen med al dens Ulykke, meningsløse Ofre, Uhygge, Rædsler, Nød og Savn, Sorg og Gru passerede i hurtige Billeder gennem Tankernes Rækker. Og nu var Krigen forbi! Skulde det være muligt? Det lyder næsten utroligt! Tyskland havde tabt den! Hvad nu? Hvad vilde der nu ske med vor Hjemstavn? Nu maatte der ske en Forandring. Nu maatte enhver Sønderjydes, enhver Danskers stille og længselsfulde Haab gaa i Opfyldelse! Et nyt Afsnit i Verdenshistorien tog sin Begyndelse! En ny Tanke pressede sig frem: »Nu kommer vi hjem! Nu er det forbi!« Og saa leve da Frankrig!

Vi kunde godt forstaa, at Postbudet i Dag maatte føle Trang til at være glad, og at han maatte synge højt og kraftigt paa sin Tur. I flere Aar havde han nu daglig bragt tunge Efterretninger med sig: Krigens Udbrud, sørgelige Tildragelser, Budskab om Saarede og Faldne i Verdenskrigen, — og saa, nu kom han med det herlige Budskab: »Der er Fred paa Jorden igen. Og Frankrig har vundet Krigen! — — —

Vi havde næppe nok lagt Mærke til, at Bonden havde fjernet sig, men nu kom han atter tilbage, bærende paa en Kurv. Den indeholdt to Flasker særlig fin gammel Rødvin og Vinglas. Han delte Glassene om og skænkede i. Saa »skaalede« vi under Smil og med et frydefuldt Hjerte, raabte »Vive la France!« og sang Nationalsangen »Allons enfants de la patrie!« Glassene tømtes til Bunds.

Kort efter brød Brevbæreren op og gik videre med sit glade Budskab, stadig syngende. Han var Dagens Helt; men vi andre maatte — desværre — fortsætte med vort Arbejde. Bondens Pengepung kunde ikke taale et Tab af forspildt Arbejdskraft; dog vil jeg indrømme, at vi ikke lagde nogen synderlig Flid for Dagen. Vore Tanker arbejdede ikke med Redskaberne, men med store, verdenshistoriske Opgaver, der ventede paa deres Løsning.

Jens Andersen.

En Ferierejse til Auvergne 1933.

Det er med Glæde, jeg imødekommer en Anmodning om i Aurillac-bogen at fortælle lidt om min Rejse til Auvergne Sommeren 1933. Det gaar os sikkert alle saadan, at vi ofte tænker tilbage paa de Ungdomsaar, vi tilbragte som Krigsfanger i den sønderjyske Lejr i Aurillac; for mit Vedkommende drejer det sig om 4 Aar, og jeg har mange Gange ønsket igen engang at se Landet dernede. Men en Rejse dertil koster mange

Penge, og hvis ikke et lykkeligt Tilfælde var kommet mig til Hjælp, var det næppe blevet til noget foreløbig.

Jeg havde det Held i 1933 ved en Lodtrækning indenfor Jernbaneforeningen at vinde et Beløb paa 150 Kr. til en Udenlandsrejse. Som fast ansat ved Statsbanerne havde jeg Ret til fri Rejse ogsaa i Udlandet, og derved blev en Auvergnetur i min Sommerferie overkommelig for mig.

Jeg fik skrevet til de forskellige Jernbanedirektioner for at faa udstedt Fripas og valgte saa Ruten: *Aabenraa—Padborg—Hergenrath—Liège—Namur—Charleroi—Paris—Montluçon—Eygurande M.—Aurillac* og samme Vej tilbage.

Den 16. September 1933, meget tidlig om Morgen, tog jeg med første Tog fra Aabenraa og ankom samme Morgen til Flensborg. Efter et kort Ophold her gik Turen videre over *Hamborg* og *Køln* til den belgiske Grænsestation *Hergenrath*.

Her maatte vi passere Toldrevisionen. Alt blev undersøgt; der spurgtes om, hvor mange Penge man havde hos sig og om meget andet. Da Politiet af mit Pas saa, at jeg var fra Danmark, slap jeg forholdsvis let gennem Kontrollen; Danskerne staar formentlig højt anskrevet i Belgien. Et Par Tyskere, som jeg rejste sammen med, gik man i alt Fald ganske anderledes efter i Sømmene.

Toget fortsatte, og snart var vi i Liège. Her laa jeg i 1914, den 14. August, været med til at storme Fortet »*Fléron*«, og jeg vil indrømme, at jeg ikke selv havde stort Haab om at slippe levende fra denne »Storm«.

Jeg husker endnu saa tydeligt fra Gadekampen her, at *Chresten Christensen, Lundsgaard*, med et Skud ramte mit højre Øre; selv om det ikke var saa alvorligt, gik jeg dog i lang Tid med Saar paa Øret. — Gerne havde jeg taget et Par Dages Ophold her for nærmere at se paa Byen og Omegnen. Tiden tillod det dog ikke, jeg havde kun Orlov i fjorten Dage og maatte regne med at bruge to Dage til Henrejsen og to til Tilbagereisen. Saa hvis jeg vilde have noget ud af mit Ophold i Auvergne, var jeg nødt til at fortsætte Rejsen uden alt for mange Afbrydelser.

Den 17. September, for Resten paa min Fødselsdag, ankom jeg til *Gare du Nord i Paris*. Da jeg to Timer senere skulde fortsætte med *P. O. Linien* fra *Gare d'Orsay*, tog jeg en Sporvogn og kørte til *Gare St. Nazaire* og derfra med »*Metroen*« til *Orléans Banegaarden*.

Eksprestoget, som jeg skulde fortsætte med, var allerede oprangeret her paa det underjordiske Banegaardsterræn. Med 120 km Fart suste vi saa sydpaa i Retning af *Orléans* og videre over *Montluçon* til *Eygurande M.*, hvor jeg skulde skifte Tog. Nu var vi allerede naaet til *Auvergnes Bjerge*, og Toget, der her kørte meget langsomt, standsede ved hver Station. Først nu gik det op for mig, hvor vidunderlig skønt det er i Auvergne, et prægtigt og storslaaet Landskab. Som Krigsfange havde jeg slet ikke faaet Øje paa dette dejlige Bjerglands ejendommelige

Skønhed. Efter at have kørt i 46 Timer med Toget naaede jeg endelig den 17. om Aftenen til *Aurillac* og opsøgte straks et Hotel i Nærheden af Banegaarden; jeg fik lidt at spise og skyndte mig saa i Seng, da jeg efterhaanden var blevet meget træt af den lange Rejse.

Efter at have faaet godt udhvilet, stod jeg den næste Dag op hen ad Formiddagen, fik Kaffe og Ost og Brød og begyndte at spekulere over, hvorledes jeg kunde komme til *Escoudert* ved *St. Paul des Landes*. Jeg gik en Tur i Byen og blev overrasket over saa mange Biler, der fandtes i Byen, og længe varede det ikke, før jeg fandt ud af, at der kørte Rutebil til næsten hver eneste Landsby.

Paa Pladsen i Nærheden af »*Palais de Justice*» kunde der somme Tider holde 30—40 Rutebiler. Jeg fandt snart den Rutebil, der kørte til *Saint Paul des Landes*, og kørte saa for en Betaling af 3 Francs til *Escoudert*, ca. 12 km fra *Aurillac*. Paa Vejen mødte vi forskellige Studekøretøjer, nøjagtig forspændt som i sin Tid, da jeg var i Auvergne som Krigsfange. Folkene gik ogsaa klædt nøjagtig som den Gang, men der er nu indlagt Elektricitet paa næsten alle Bøndergaarde.

Mit første Maal var en stor Gaard i *Escoudert*, hvor jeg havde arbejdet som Krigsfange i ca. 2 Aar, og hvor vi havde haft det helt ovenud godt. Slottet, som tilhørte Gaarden, laa øde og forladt hen.

Ved Forespørgsel paa Nabogaarden fik jeg at vide, at Monsieur Martin, som tidligere ejede Gaarden, var død for to Aar siden, og at *Madame Louise Martin* nu boede i Biarritz. Pludselig gik det op for Folkene, hvem jeg var, og de sagde i Munden paa hinanden: »Ja, men det er jo *le danois Mathieu*, som var her i Krigstiden som Krigsfange; jeg blev budt med ind for at spise til Middag hos dem og maatte fortælle om mine andre Krigskammerater, som ogsaa havde arbejdet i *Escoudert*. De spurgte bl. a. efter min Broder *Nicolai*, *Sønke Jørgensen*, Brødrene *Mortensen* fra Vester Sottrup og flere.

Da jeg hverken traf Hr. eller Fru Martin i *Escoudert*, besluttede jeg mig til at gaa op paa Nabogaarden, der ejedes af *M. Armand Delmas*. Her havde jeg ogsaa arbejdet en Del som Krigsfange og var blevet godt behandlet der.

Gaarden og Slottet hedder *Bouyssou*. Da jeg kom ind paa Slottet kom en ung Frue (Datteren Irène) mig i Møde og spurgte, hvem jeg ønskede at tale med. Jeg forklarede, saa godt jeg kunde paa Fransk, at jeg kom fra *Danmark*, mit Navn var Andresen, jeg havde som Krigsfange arbejdet dér paa Gaarden, og nu vilde jeg gerne hilse paa Hr. og Fru *Delmas*. Datteren bød mig komme ind i Slottet og fortalte mig, at hendes Fader desværre var død for et Aar siden, just som Moderen var paa Besøg i *Oran* i *Algier*, hvor Datteren Irène nu boede. Hr. *Delmas* 84-aarige Moder kom nu til, og tænk, hun kunde kende mig igen og vidste slet ikke, hvad godt hun skulde gøre for mig. Jeg fik anvist ét af de

Les Mandailles.

Murat.

Cère-Flodens Vandfald ved Vic-sur-Cère.

Græsslaaning i Auvergne.

bedste Værelser paa Slottet og skulde bo hos dem som Gæst. Om Aftenen kom Fru *Delmas* hjem, og det kan nok være, at hun var ikke mindre venlig over for mig. Alle spurgte om mine Krigskammerater og om, hvorledes de havde det, og om deres Familier. Sønnen, *Charles*, og Datteren, *Irène*, var meget spændt paa, hvorledes det gik deres gamle Gymnastiklærer, *Hans Madsen*, og da jeg gav dem Adressen, skrev de straks et Par Ord til ham og bad ham komme til *Bouyssou* for at besøge dem.

I 6 Dage boede jeg her som Gæst paa Slottet, og der var næsten ingen Grænser for, saa godt som alle sørgede for at gøre det for mig. Den gamle Fru *Delmas* var nær ved at græde, da jeg fortalte hende, at nu maatte jeg rejse hjem igen, hun kunde slet ikke forstaa, hvorfor det dog hastede saa meget, for jeg kom jo sikkert aldrig mere paa Besøg hos dem. Under mit Ophold her fik jeg at vide, at der i *Aurillac* i flere Aar havde opholdt sig en Kunstmaler ved Navn *Gorm Hansen* fra Danmark, og at han var en meget dygtig og kendt Maler. En Dag tog Fru *Delmas* med mig til *Aurillac*, hvor vi bl. a. besøgte en Advokat, en af Hr. *Delmas* bedste Venner. I *Aurillac* er der — hvad jeg tidligere intet har hørt om — mange Paraplyfabrikker; jeg købte mig her en Paraply. I en Juvelforretning købte jeg til min Datter en Auvergnering med en »Auvergnesten«, der forøvrigt er meget smuk. Om Paraplyfabrikationen kan iøvrigt bemærkes, at den beskæftiger ca. 1200 Mennesker og forsyner over Halvdelen af Frankrig med denne Artikel.

En Dag, jeg var i *Aurillac*, var jeg en Tur paa *Chateau de Saint-Etienne*. Barakkerne i Slottets Gaard, hvor jeg en Vinter sammen med ca. 150 Kammerater har været indkvarteret, var nu forsvundne.

Hos Portnerkonen laante jeg formedelst 2 Fr. en Nøgle til Døren til Slottets Taarn. Herfra var der en glimrende Udsigt over Byen og Omegnen. Jeg kunde herfra se *Ecole Albert*, *Le Mense*, Hospitalet Nr. 22 og mange andre kendte Bygninger. Paa Slottet var der i Krigstiden Hospital, og her laa jeg en Gang sammen med *Johs. Sørensen* fra Sønderborg. Jeg mindes endnu saa tydeligt, at vi hos Portneren fejrede Sørensens Fødselsdag; den blev meget høj, og det kneb for os at holde Balancen, da Lægen om Aftenen gik Stuegang. Men da han syntes at have Besværligheder af samme Slags, gik det godt. — — —

Nu gik Turen i Rutebil fra *Aurillac* til *Murat*, en vidunderlig smuk Egn at køre igennem. Fra *Murat* gik jeg op i Bjergene til den lille Landsby *Ussel* til Madame *Combes*, hos hvem jeg som Krigsfange har arbejdet i længere Tid. Vi havde haft det saa godt her, og derfor syntes jeg, at jeg vilde sige Fruen Tak derfor. At jeg blev overordentlig elskværdigt modtaget ogsaa her, behøver jeg vist ikke at nævne. Efter en Dags Ophold her gik Turen saa pr. Bane fra *Murat* til *Aurillac* og videre til *Paris*. Her boede jeg, efter Anbefaling af vor gode Ven, Professor *Paul Verrier*, paa *Hotel des Ambassadeurs*, rue de Lille Nr. 45, ikke

langt fra *Gare d'Orsay*. Kun én Dag opholdt jeg mig i Paris, men jeg fik dog set *Eiffel-Taarnet*, *Louvre*, *Deputeretkamret*, *Børsen* og meget mere.

Turen gik saa igen hjem til vort kære Danmark og til min Familie; jeg havde et kort Ophold i Køln, hvor jeg besaa den kønne Domkirke.

Efter at være kommet hjem, modtager jeg en Gang imellem et Par Ord fra Familien *Delmas* paa *Bouyssou* og Fru *Combes* i *Ussel*, og de skriver stadig, om jeg ikke snart kommer ned til dem igen sammen med min Familie. Da det imidlertid koster mange Penge at foretage en saadan Rejse med Familie, har jeg indtil videre maattet udsætte den, men jeg haaber, det en Gang kan ske.

Mathias Andresen,
Ny Carlsbergvej 14², København V.

Hjemkomsten.

Hjemrejsen fra Fangenskab gik over Dunkerque. Herfra med Skibet »St. Thomas« til København. Vi steg i Land ved Toldboden og fik en ovenud begejstret Modtagelse.

Jeg blev optaget som en Søn i Huset hos Hr. Overlærer *Johs. Scheller* og Hustru og boede hos dem i 8 Dage, mens jeg deltog i de store Festligheder, som Københavnerne arrangerede for os. Derefter var jeg 8 Dage Gæst hos min »Gudfar«, Hr. Lektor *Poul Scheller* i Birkerød. Jeg maatte meget gerne blive endnu længere, men nu var det Slut med Taalmodigheden. Længslen efter det gamle Hjem, Far, Mor og Søkende var saa stærk, at nu maatte jeg af Sted. Hurtigt! Jeg tog med Dampskibet til Sønderborg, hvor Familie, Venner og Bekendte var mødt op for at skabe en festlig Modtagelse. Og — saa lader jeg Versene tale:

Saa gled min Skude endelig mod Sundet.
De brede Banker hæver Hjemmets Kyst.
Fem Aar jeg under Krigens Aag var bundet,
nu brænder Længslens Lue i mit Bryst.
Til Mastens sorte Tove fast jeg klamrer,
mens Hjertets Puls mig stærkt i Halsen hamrer.

Kun alt for langsomt løber Skibets Skrue,
den næsten leger med det bløde Vand.
Til Overflødighed vi gør en Bue
i Stedet for at styre stik mod Land.
Og før vi lægger til, jeg taber Roen.
Jeg har ej Tid at tage Landgangsbroen!

Behændigt svinger jeg min Krop fra Borde
og søger iblandt Mængden Mor og Far,
mens barsk Kaptajnen mod mig ta'r til Orde:
Hej! Du, min Ven! Du er en Smule snar! —
Da favnes jeg af Fars og Moders Arme —;
saa lad Kaptajnen kun paa Skibet larme!

Min Gud! Jeg studser. — Er det mine Kære?
Ukendelige blev I det Par Aar!
Den Angst og Sorg for os I maatte bære
har ældet snehvidt Eders mørke Haar.
Og Haandens Hud er haard og tør og garvet,
og gustent gult er Eders Ansigt farvet!

Hvor er du blevet lille, Mor, og mager,
dit Kindben ligger nær den blege Hud,
omkring ved Munden sig en Fure drager,
og Øjets Glans hos Far er slukket ud:
Det var en Mundfuld Malurt i min Glæde!
Hvad nu, mit Hjerte — juble eller græde?

Kom! Lad os gaa mod Hjemmet hist paa Bakken.
Jeg ta'r dem begge under hver sin Arm.
Her langs ad Havnegade summer Snakken,
min Stemning passer ej til denne Larm.
Vi svinger ud paa Baadebroens Planker
med Hjernen fuld af alt for mange Tanker.

Du gamle Bro, som under Byrden brager!
Du gamle Bro, som var min Dreng-Drøm!
Du gamle Bro, hvor du mig dog behager!
Jeg elsker dig! om Hjertet bli'r jeg øm. —
Den Mil til Skodsbøl vil til Fods jeg vandre.
Lad Hest og Vogn kun ta' sig af de andre.

Den Jord, jeg træder paa, jeg næppe sanser.
Af Lykke for min Hjemkomst er jeg ør.
Jeg bøjer opad mod de gamle Skanser,
som jeg har gjort det mange Gange før.
Det nye Græs, jeg lige netop skønner,
er Foraar over tapre danske Sønner.

Go-Daw! Du kære Mølle dér paa Bjerget!
 med Armene paa skraa mod Himlens Hvælv.
 O, Gudskelov, dig har ej Krigen hærget.
 Hvis mig du hilser, vær da hilset selv!
 Velkommen vinker Mølleren fra Haven.
 Med Uro ser jeg op mod Massegraven. —

Og Frydendal ved Hjørnet snart jeg skimter.
 Her har en Byge nylig givet Regn.
 I Vinduesglassets Bue Solen glimter.
 Nu gaar vi ind imellem høje Hegn.
 Og straks jeg mig imellem dem befinder,
 bestormes jeg af nye Barndoms minder.

Som ganske lille Purk jeg nemt kan huske,
 med hvilke Øjne jeg paa Brombær saa.
 Har neglet Nødder ned fra Hasselbuske,
 der just i Dag har gule Rakler paa.
 Af sorte Slaaen fik vi presset Mosten,
 før de fik alt for runken Hud af Frosten.

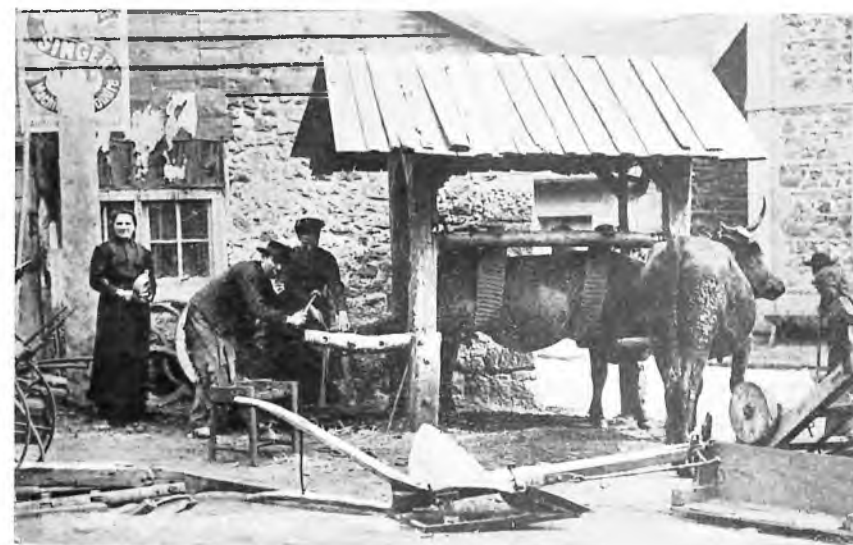
Min hele Barndom har vi genoplevet.
 Den var saa fuld af Sol som gylden Vin.
 Selv Far og Mor er hed i Kinden blevet,
 og deres Arme hviler end i min.
 I skarpe Sving og op og ned ad Bakker
 nu heldigvis mod Hjemmet snart det lakker.

Men naar man længes, er der ingen Træthed. —
 Dér har vi Peder Møllers Gaard i Smøl.
 De sidste Par Minutter gaar med Lethed —
 da hører jeg et hjemligt Buko-Brøl.
 Paa Bondens Mose Kvæget staar og lur.
 Tak! for jer Velkomst, kære Kreaturer!

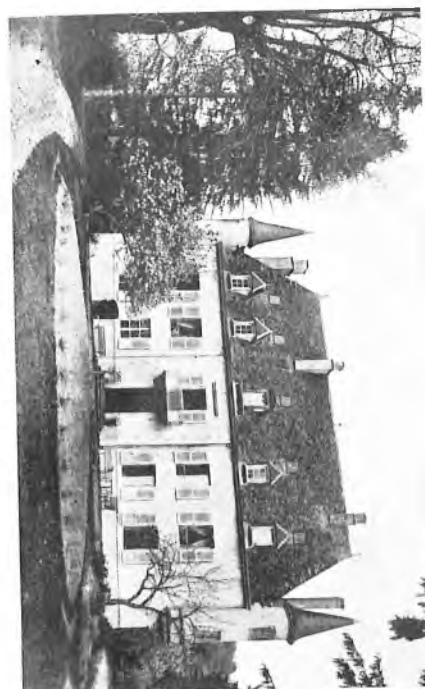
Nu er vi dér! Nu har vi Øbjerg naaet! —
 Fem Aar det tog mig atter at naa frem.
 Som ingen Ting den sidste Mil er gaaet.
 Nu sænkes Øjet i mit Barndomshjem!
 Af Glæde er jeg dybt og voldsomt rystet.
 og Moder si'er: »Det banker sært i Brystet!«

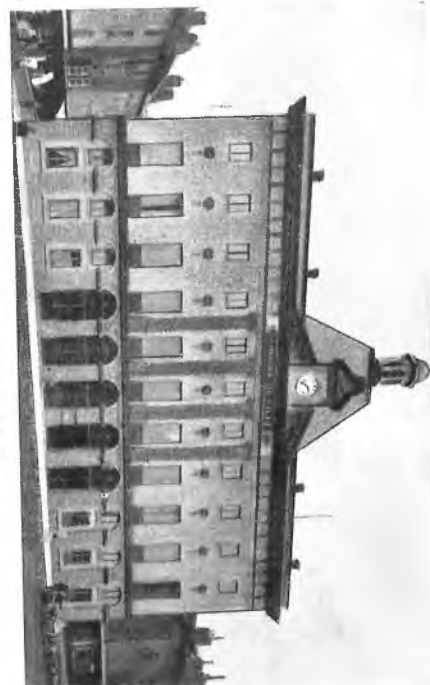
Hoet kores i Lade.

Studene hos Beslagsmeden.

Slottet Massie ved Aurillac.

Raadhuset i Aurillac.

Slottet Fabrègues i Nærheden af Aurillac, hvor mange Krigsfanger har arbejdet.

Det gamle Slot Saint Etienne i Aurillac, hvor der var Hospital og Fangelejr i Vinteren 1918—19.

Til Dagens Fest har Fader Huset hvidtet,
og Grønt er hængt om Døren som en Krans,
to Gange Maling fik i Gaar Stakittet.
Og paa et Skjold: »Velkommen! kære Hans!«
Men da jeg træder op de sidste Trapper,
da standser næsten mine Hjerteklapper. —

Der gaar en Stund, før ret jeg kan mig samle.
I Stuerne jeg gaar fra Dør til Dør.
Oh, tag min ringe Tak! I kære Gamle.
Saa skønt var Hjemmet vistnok aldrig før! —
Min Mor har elsket mig med smukke Tanker:
Om hvert et Billed' hang der Efeuranker.

Her har I mig! — Jer store Dreng — tilbage!
Jeg kaster mig i Hjemmets blide Favn,
jeg lader Tanken strejfe onde Dage
og Fester hist i København.
Men aldrig vil for noget Slot jeg bytte
min Rede her! Min gamle Barndomshytte! —

Ja, og hvad nu?

Nu har jeg siddet herhjemme i 2 Dage og nydt Gensynsglæden. Men
det kan man ikke blive ved at leve paa. Nye Opgaver arbejder i Tan-
kerne.

Fremtiden! — — —

Her sidder man og faar en Følelse af en ejendommelig Stilhed. Alt
synes saa tomt. Alt synes saa smaat herhjemme. Og Uvirksomheden
gnaver. Men hvad og hvorhen? Arbejdet staar stille. Gaderne ligger
hen. Butikkerne er tomme. Man er foreløbig sat udenfor og maa be-
gynde paa noget helt nyt.

Jeg slentrer ned i Mosen. Maaske kan jeg gøre mig nyttig. Hvad
om jeg gravede Tørv til Vinterbrændsel! — Jeg graver og graver.
Bukserne bliver smøget op over Knæerne, og jeg ælter med de bare
Fødder den sorte Muld til en tyk, blød Grød. Formen lægges paa den
flade Trillebør og fyldes. Nu kommer det værste, nemlig at lægge den
fyldte Form fra Trillebøren ned paa Jorden, uden at Tørvne falder ud
og ødelægges.

Den gik ikke! De faldt! Alle Tørv laa i en Pærevælling og var
ødelagte. Om igen, 20 Gange, 30 Gange. Jeg har ikke strøget Tørv før.
Men det kan vel læres. Det er strengt! Solen stak, og Sveden drev;
og Gjedderne stod stille med Ryggen lige i Vandspejlet. Da Mosekonen

begyndte sit Arbejde, slap jeg mit. Men saa træt var jeg af det uvante Arbejde, at jeg midt under Aftensmaden faldt i Søvn. Og Maden? Ja, det var Vandgrød og en lille Skive Brød. Hvis det kom højt, var Vandgrøden opvarmet paa Panden og dertil lidt Sirup at dyppe den i.

Sommeren gik. Der var ingen Fremtid at øjne. Saa tog jeg til November 1919 paa *Høng Højskole* og havde en Vinter saa god, saa jeg aldrig vil glemme den. Jeg var den ældste paa Holdet, og man undlod da heller ikke at paalægge mig en god Del Ekstraarbejde. Jeg var saaledes Redaktør af Skolens Avis »Tjærekosten« og ledede et Aftenhold til Gymnastik. Endvidere holdt jeg den Vinter 12 Foredrag i Forsamlingshuse rundt omkring paa Landet. Og om Aftenen, naar alle de andre var gaaet i Seng, og der var Ro, sad jeg oppe og skrev efter Dagbogs-optegnelser min første Bog: »Et Aar i Krig«.

I Februar rejste vi elleve Mand hjem fra Skolen for at stemme os hjem til Danmark. Under Sang og med Flag i Spidsen blev vi fulgt til Toget af samtlige Elever paa Skolen og af hele Personalet. Lige før Toget skulde gaa, holdt jeg fra Trinbrædtet en versificeret Tale til de Tilbageblivende. Jeg citerer eet:

Nu rejser vi hjem for at blive forlovet
med Danmark, den dejlige Pige.
Derover bliver vist ingen benovet.
i hele det danske Rige.
Saa haaber vi, at engang til Sommer
vi fejre kan vor Bryllupsfest,
da selveste Kong Christian kommer
til Bryllup paa sin hvide Hest. —

Det var en herlig Rejse, og Mindet om den vil glemmes sent.

I 1920 stiger Utaalmodigheden. Jeg ser stadig ingen Fremtidsmuligheder. Alt er smaåt og graat.

En Aften sætter jeg mig ned og skriver et Brev til Gymnastik-Inspektør *K. A. Knudsen*, som jeg kendte personligt, og spørger ham, om der ikke findes Muligheder for en Fremtidsgerning indenfor Gymnastikkens Omraade.

Et Par Dage efter faar jeg Telegram fra *K. A. Knudsen*: »Kom straks!« —

Hvad nu?

Jeg pakker min Kuffert og rejser!

K. A. Knudsen modtager mig hjerteligt og meddeler mig, at én af de Elever, som skulde gennemgaa det étaarige Kursus paa »Statens Gymnastik-Institut« har sendt Afbud, og hans Plads staar da aaben for mig. Næste Morgen møder jeg paa Instituttet. Lærer *Illeris* byder mig velkommen og rejser hurtigt min Selvtillid.

De andre Elever, der har været i Arbejde i 8 Dage, er Seminarister eller Lærere. Men jeg er Outsider. Nu gjaldt det om at tage fat. Forandringen fra Ploven til Bogen følte jeg meget stærkt. Med Hensyn til den praktiske Side af Gymnastikken, da var jeg ikke distanceret, men desto mere med den teoretiske. Muskernes Væv, Kirtlernes Sekreter og Knoglernes Ledflader var for mig som Græsk og Latin. Bedre blev det ikke med Kemien og Professor Kromans Trigonometri.

Men Lysten og Energien var der. Naar de andre søgte Morskab i Tivoli og Biografen, sad jeg hjemme i mit Kælderværelse paa Monradsvej og læste. Faget interesserede mig. Belærende var ogsaa Besøgene i *Malmø* og *Lund* for at studere den svenske Gymnastik, og særlig Besøget i den store Dissectionssal i Lund, hvor de unge studerende Læger sad og dissekerede Lig af Mennesker for at blive fortrolige med Nerver, Blodkar og Muskernes Fæste.

Aarets Resultat var, at to af Eleverne dumpede ved deres Eksamen. Outsideren opnaaede en smuk 1. Karakter.

Naa, det var altsaa det!

Med Eksamensbeviset i Lommen tørnede jeg ud for at søge et eller andet »Kommando«. Jeg søgte paa en Del Skoler. Intet Resultat! Ikke i Øjeblikket! En Dag kommer Lærer *Elkjær*, som jeg deler Værelse med (for Resten en Bror til Forfatteren Sigurd Elkjær) og lægger en Avis hen foran mig, idet han siger: »Her skal Du se, her er noget for Dig.« I et Nummer af »Statstidende« stod der under ledige Stillinger: En Stilling er ledig som Gymnastiklærer under Statens Fængselsvæsen med Tjeneste foreløbig ved Forbedringshuset i *Vridsløselille*. — Jeg læste det igennem to Gange, saa op paa ham og sagde: »Er du gal Mand! Tror Du, jeg vil ind i dette Hul og arbejde med disse Knægte?«

»Ja,« sagde Elkjær, »Du skulde nu alligevel søge om Pladsen, og hvis Du ikke kan have med det at gøre, saa kan Du jo atter gaa Din Vej.« Uden særlig Interesse klippede jeg Annoncen ud og stak den i Lommen.

Der gik 8 Dage. Ingen Chancer. Men nu var jeg i den Grad blevet opsat paa at komme i Arbejde snarest, at jeg syntes, det begyndte at blive uudholdeligt. En Overgang tænkte jeg svært paa at gaa paa Seminarium for at læse til Lærer, men opgav det ved nærmere Eftertanke. Nu var der gaaet næsten 9 Aar af min bedste Ungdom: To Aar Soldat, fem Aar i Krig, et halvt Aar paa Højskole og eet Aar paa Gymnastikkursus. — Og saa sidde endnu fire Aar paa Skolebænken?

Nej — Nej!

Og Følelsen af, at faa et Pengestykke trykket rigtig fast i Haanden, en Skilling, som man selv havde tjent, og som man kunde købe nogle af alle de Ting for, som man ønskede og savnede, i Stedet for stadig at give Afkald, den Følelse blev stærkere og stærkere.

Jeg halede Udklippet op af Lommen, greb Pennen og stilede en

Ansøgning til Justitsministeriet om det ledige Embede som Gymnastiklærer under Fængselsvæsenet. — — —

Næste Formiddag blev jeg ringet op af Fængselsdirektør *Fussing* med Anmodning om at møde i Direktoratet. En halv Time efter traadte jeg ind i Bureauet. Direktøren kom mig i Møde med Ordene: »Naa, er det Petersen?«

»Javel.«

»Ja, Kontorchefen og jeg har talt om, at Deres Ansøgning er den bedste, der foreligger. De har jo en alsidig Uddannelse, har været paa Højskole og lignende. Vil De have Pladsen?«

»Ja!«

»Hvornaar kan De begynde?«

»Straks.«

»Storartet! Saa kan De tage ud til Vridsløselille og begynde i Eftermiddag.« —

Jeg kastede mig paa min gamle Cykle og kørte 2 Mil, drejede af fra Roskilde Landevej, ned gennem den smukt klippede Lindeallé og forbi to grønne Plæner med to mægtige Kanstanjetræer.

Der laa »Slottet!«

Bag dets høje graa Mure mit Arbejde. —

Forbygningen ligner en gammel romersk Fæstning med to Vagttaarne og Skydeskaar. Over Porten stod der med rustne Jernbogstaver »*Vridsløselille Forbedringshus*.« Den svære Jernport lukkede sig bagved mig som et mægtigt Løvegab. Jeg trykkede paa en Knap. En Malmklokke rungede med en uhyggelig Klang mod de høje Hvælvinger. En tavs Betjent i Uniform lukkede op.

Benovet af det nye stod jeg i Centralen. Herfra udgaar i Stjerneform 4 Fløje med 3 Etager i hver. Og bag disse lange Rækker af Døre gemmes de forunderligste Skæbner.

Et Hold Fanger blev lukket ud af Cellerne. Med Masker for Ansigtet og tavse stillede de op og blev saa ført ud i Gymnastikhuset. Dette var et hesteskoformet Lokale af Træ. I »Hestekoens« Aabning stod jeg paa en lille Forhøjning. Fangerne stod i hver sin Baas; de var skilt fra hverandre ved en Bræddevæg fra Gulv til Loft, saaledes at de ikke kunde se hinanden; men de kunde se mig, og jeg dem.

Nu var jeg opladet med Gymnastikstof og Arbejdshumør, saa jeg var revnefærdig. Mine Kommandoer spruttede fra mig og fyrede op under de sløvede Legemer, saa de fik Farve og Liv.

Jeg véd ikke, hvem der var mest »Paf« ved den nye Situation. Om det var et Udsnit af Danmarks Forbryderverden eller mig. Men jeg vil aldrig glemme det Øjeblik, da Fangerne gik forbi mig, efter at Timen var endt: Disse Ansigter, saa forskellige i Udtryk — lige fra ind-

ædt Vrede til aaben Taknemlighed — saa ophedede, saa spørgende: Hvad i Alverden mon han — — —?

Nu er det snart 16 Aar siden.

— — —
Det blev Taknemlighed!

Hans Petersen, Skodsbøl.

En Stat i Staten.

Jeg haaber, at ovenstaaende Overskrift er tilstrækkeligt uforstaaelig og mystisk til, at du faar Interesse i at erfare, hvad der skjuler sig bag denne Mystik. Paa en Maade er jeg dog lidt ængstelig ved at nedskrive disse Linier, eftersom ikke mindre end ca. 160 gamle Aurillac'er vil være i Stand til at genfortælle akkurat de samme Oplevelser — og muligvis bedre end jeg. Jeg nærer heller ikke Tvivl om, at jeg kunde slippe lettere og hurtigere fra denne Artikel ved at skrive i den saakaldte »Telegramstil«, altsaa saaledes, at jeg kun behøvede at give et Stikord, hvorefter samtlige 160 Fanger øjeblikkelig vilde være i Stand til at fortælle just det, jeg har tilsigtet. Naar jeg alligevel vover Eksperimentet, er det af flere Grunde, som jeg dog ikke skal nævne her, da de intet har med mit Emne at gøre og derfor vilde svække og bortlede Opmærksomheden fra samme.

Før jeg gaar over til selve Emnet, vil det være formaalstjenligt lige at indskyde en lille, men nødvendig Oplysning.

Da Krigen var forbi, begyndte mange af de franske Bønder, der havde været med i Krigen, at komme hjem igen; der var derfor ingen, eller kun ringe Udsigt til Arbejde for os. Jeg var saa heldig at være beskæftiget til omkring Midten af December; men Søndag den 15. December 1918 var det uigenkaldeligt forbi. Mine Kammerater og jeg maatte tiltræde Tilbagerejsen til Lejren og ankom i Løbet af Eftermiddagen til Aurillac. Straks vi kom inden for Lejrens Porte, mærkede vi, at Krigens Udfald var gaaet Tyskland imod. Det vrimlede nemlig af nyankomne Fanger. Lejrens Pladsforhold var utilstrækkelige, og derfor blev vi straks sammen med en Mængde andre Fanger, derimellem særdeles mange »gamle« Fanger, der ogsaa var kommet ind fra Landet, — som nævnt ialt ca. 160 — ført op til en Drengeskole bag Borgruinen »St. Etienne«, hvor der paa Gaardspladsen fandtes to Barakker, der under Krigen var blevet brugt som Anneks til et Hospital, som havde været indrettet i Skolen.

Og her — i disse to Barakker — har vi »Staten i Staten«, som

Overskriften skulde tyde hen til. De var altsaa et lille Anneks til selve Lejren nede i Byen. De, der var Medlemmer af dette lille Samfund, vil sikkert være med og samtidig indrømme, at vi her havde nogle overordentlig flinke Vagtmænd, der ikke greb forstyrrende ind i det lille, eksklusive Samfunds Udvikling og Trivsel.

Og saa lader vi da Begivenhederne tale.

Med »Kassen« paa Ryggen og med godt stoppede Straasække — det velkendte afrikanske Steppegræs — møjsommeligt Arbejde — kom vi op ad den stejle Vej, der snoede sig som en Spiral, og tog Barakkerne i Besiddelse. Jeg blev tildelt den Barak, der laa nærmest ved »St. Etienne«. Madrasserne blev lagt langs med de to Langsider, med »Fodenden« ud til Midten, saa der var en lang Gang ned igennem Barakkens Midte. I Gangen stod to saakaldte »Kanonkakkellovne« (de lignede to store Æggebægere af Jern, der var sat ovenpaa hinanden), hvis Rør gik op gennem Taget. Som Brændsel fik vi hver Dag noget Træ udleveret; men det forslog ikke særligt til de to store Barakker. Vi bestilte intet, saa lang Dagen var; kun Morgen, Middag og Aften skulde vi ned i Lejren for at hente Kaffe eller spise, og »Kødgryderne« var næsten det eneste, der i den almindelige Fanges Bevidsthed forbandt os med selve den store Stat — Lejren nede i Byen. Ellers laa vi kun paa Ryggen paa Madrassen, stirrede op i Loftet og fik Tiden til at gaa i den største Dovenskab; — — — men efter faa Dages Forløb blev vi dog kede af dette Driverliv, og saa begyndte foretagsomme og vidtskuende Fanger at bringe System i Tilværelsen.

Det gamle Ordsprog om »Helten, der ikke duer, uden han faar godt med Mad og Drikke«, gjaldt ogsaa for Krigsfanger, og det var derfor paa dette Omraade, den første Indsats blev gjort. Nu kunde vi nede i Lejren købe Ris og amerikansk Fedt; men det kneb dog med at faa Risen kogt, da vi, som nævnt, manglede tilstrækkeligt Brændsel. Dog dette Savn skulde snart blive afhjulpet. Til alt Held, eller rettere tilfældigt, stod der uden for Barakkerne i Gaarden to mægtige Stabler Træ, Grene, der var omkring 1 m lange og saa tykke som en Næve. Kom vi nu om Aftenen i Mørke op fra Lejren forbi disse Stabler, snubbede en og anden et eller flere Stykker Træ og fik det med ind i Barakken, selvfølgelig uden at Vagten mærkede det. Vi kom ogsaa paa en ganske »uforklarlig« Maade i Besiddelse af en Savbuk, en Sav og to Økser, og nu blev Træet med Lynets Fart savet og kløvet og gemt i »Kælderen«. Træforsyningen var i Orden, og foreløbig vilde vi efter Stablernes Størrelse at regne ingen Mangel komme til at lide. Kælderen? Jo, der var ret mange Steder i Gulvet nogle smaa Stykker Brædder, som lod sig pille ud. Fra Gulvet og ned til Jorden var der ca. en halv Meters Mellemrum, og her i disse saakaldte »Kældere« blev alle vore »lyssky« Ting stoppet ned, Brættet lagt paa Plads igen, og saa var

vi atter Uskyldigheden selv. Altsaa Træ nok, og som Følge deraf var der altid fuldt optaget af »Kokke«, der kogte Risengrød ved de to Ovne, og det fra den tidlige Morgenstund til langt ud paa Natten.

Vinteren nærmede sig mere og mere, og i Juledagene faldt der megen Sne. Ikke længe efter meldte Frosten sig; men vi havde det dejligt og varmt inde i vore Barakker. Gik man ud i Gaarden, slog det hvide Vinterlandskab os i Møde fra de høje Bakker og Bjerge, der omgav Byen, og satte man sig ned med Ryggen mod »St. Etienne«s gamle, solide Grundmure, kunde Øjet fryde sig over et herligt Panorama. Nede i Dalen laa Aurillac, den herlige By, som vi alle i Virkelighed holdt af. Fra de mange Skorstene steg Røgen stille op i Luften. Borgerne hyggede sig indendørs. Fra den gamle Kirke, Fangelejrens Nabo, tonede Klokkespillet ud over Byen og manede til Andægtighed og Fromhed. Byens Stilhed og Ro steg ogsaa mægtig op mod os, i denne Stilhed kunde vi blive grebet af lidt Vemodsstemning, blandet med en Følelse af Fangenskab og Indespærring, naar vi — særlig om Søndagen — fra vort Indelukke kunde se Byens Ungdom nyde Friheden under lystig Morskab med Kælk og Ski oppe i Bakkerne. —

Til Afveksling for os morede vi os dog ved Spisetiderne, naar vi alle Mand skulde ned til Lejren i Byen, og efter at der var faldet Sne alle Vegne, blev det en ret besværlig Tur, dog ikke uden Morskab. Vi gik nemlig i Træsko, der af Slid gennemgaaende var blevet fladbundede. Da Vejen snoede sig stejlt nedad, varede det derfor ikke længe, inden vore Træsko var at ligne ved Ski. Vi kunde ikke staa fast, men begyndte at glide, og da Vejen samtidig snoede sig i Ring til højre, varede det ikke længe, før de forreste i god Fart gled ud imod Vejens Ydermur til venstre. For at formindske Stødet, hang de med Maven og Overkroppen over Muren, men lige efter brasede alle vi andre ind paa dem, saa de jamrede og kviede sig over den ublide Medfart, og under Raaben, Latter og Spøg faldt de fleste paa Halen og sprællede med Benene i Vejret. Vi kom dog op igen, fik paany Balance i Kroppen, drejede en halv Omgang til højre, prøvede paa at gaa, men det var ganske umuligt. Glidturen begyndte atter — ned kom vi og det med godt Humør.

Snefaldet efterfulgtes af et pludseligt Omslag i Vejret, og en Nat rasede og tudede Stormen, medens Regnen skyllede ned. Hen ad Morgenstunden begyndte det at dryppe fælt ned igennem Loftsbrædderne, og efterhaanden løb Vandet i stride Strømme ned i vore »Senge«. Vi vaagnede med Forfærdelse af vor blide Slummer og vore søde Drømme og kom op i en Fart. En hurtig Undersøgelse viste, at Pappet paa den ene Halvdel af Barakken var fløjet af. Madrasserne flyttedes omgaaende ud paa Gulvet; men Vandet vedblev at sile ned paa Gulvet og

truede med at foraarsage en større Oversvømmelse. Et større Areal af Barakkens Gulyflade maatte ofres til de vrede Vandguder, og nogle haandfaste Mænd gik uden lang Betænkning i Gang med at rive Brædderne ud og feje Vandet bort med en Kost. Desværre blev Skaden ikke udbedret. Det blev Frostvejr igen; men dermed blev Turen ned til Lejren i Byen næsten livsfarlig.

Inde i vore Barakker herskede der trods alt altid en munter og fornøjelig Stemning, og traadte man indenfor, slog en babylonisk Forvirring af Tale og Sang, Latter og Raab én i Møde. Her og der sidder Fanger i Smaapartier og spiller Kort; her synges kraftigt, andre er fordybet i Læsning af Bøger; i en lille Klynge diskuteres Landbrugs- og Andelsspørgsmaal; her føres en højroset Diskussion over Emnet »Brugsforening eller ikke«. Man mærker, at der foruden svorne Tilhængere af Andelsbevægelsen ogsaa er Købmænd med i Debatten, for de stridende Parter forfægter deres Anskuelser med en lidenskabelig og drabelig Udholdenhed og Overbevisningens Kraft. Men hvad er Aarsagen til den højrosete Latter hist? Ah, der er indgaaet et af de morsomme og spændende Væddemaal, og her har en ældre Fange solgt sit pragtfulde Fuldskeg, Ansigtets Pryd og Ærværdighedens synlige Mærke, for den svimlende Sum af fem Francs — til Levering med det samme, hvorefter Barberen ogsaa omgaaende, og selvfølgelig under kraftig Latter og mange spøgefulde Bemærkninger fra omkringstaaende, forandrer ham til en smækker, glatbarberet Yngling. En anden Fange har ogsaa vejret Forretning og sælger sit Hovedhaar til Bunds og bliver straks klippet og barberet fuldstændig skaldet. Andetsteds prøver stærke Mænd under Tilskuernes Beundring og Bifald deres Kræfter.

Men det, man uvilkaarlig maa lægge mest Mærke til, er uden Tvivl det interessante, intime Liv omkring Kakkellovnene. Der blev nemlig stadig fabrikeret Risengrød, og der var mange, der skulde til. Det skete derfor ikke saa sjældent, at det først blev ens Tur til »Kogning« engang langt ud paa Aftenen, selv om man havde meldt sig om Formiddagen engang. Saa mange havde meldt sig allerede før én. Ja, jeg husker, at jeg engang vækkede min gode Ven og Krigskammerat *Jes Lauritzen* fra Hammelev om Natten mellem Klokken et og to, da det først ved denne Tid var blevet vor Tur til at benytte Kakkellovnen; men det kunde ogsaa ske, at det var mig, der blev vækket paa denne Tid, og ærlig talt var Lysten til at spise en nok saa dejlig og varm Portion Risengrød ikke særlig stor paa denne Tid af Natten. Og saa kunde der endda være nogle, der maatte efter det endnu senere.

Nogle inden for Kogekunstens Regler særlig kyndige Fanger havde efterhaanden drevet det saa vidt, at de endog havde lært sig den Kunst at bage Pandekager. Og se da det morsomme og dog hyggelige Syn, naar tre alvorlige Mænd, gamle Frontsoldater, der har prøvet noget i

Livet, sidder paa Hug omkring den lille Ovn. Den ene sidder med en Kniv i Haanden og skal passe Stegepanden; den anden holder i sin Haand en Daase med Fedt og skal forsyne Panden med »Smørelse«; den tredje sidder med Dejgen og øser den op i Panden. Og læg Mærke til deres Ansigtstræk, medens de spændt følger Dejgens interessante Forandring til en herlig brun og lækker Pandekage. Saa skiftes de til at modtage den færdige Lækkerbissen, der omgaaende bliver sat til Livs, og det under synligt Velbehag og lydelig Smækken med Tungen. Imidlertid løber Vandet til Tænderne allerede hos den næste Modtager.

Saa dygtige Kokke maa selvfølgelig kunne naa endnu højere paa dette specielle Omraade, og det skete ogsaa! En af Fangerne foreslog nemlig, at vi skulde prøve at bage et Franskbrød. Som sagt, saa gjort! Fra Tanke skred man straks til Handling. Nogle af Fangerne var kommet i Besiddelse af noget Mel, og en Dreng var ved Hjælp af en beskeden Drikkeskilling sendt i Byen efter Gær. Under Vejledning af den klogeste og bedste Raadgiver, som ønskes kunde, »æ Lunning Bache« — Bageren og Mølleren fra Lunding ved Haderslev — blev Dejgen rørt sammen. Ovnen blev under anerkendelsesværdig Opfindsomhed gjort klar. To ildfaste Sten anbragtes paa passende Maade i Ovnen, et mægtigt Baal tændtes, og Stenene opnaaede den tilstrækkelige Varmegrad. Og saa kom da omsider Kagen ind. Vi var alle som een meget spændte paa dette Forsøg. Mon det skulde lykkes? En tætflokket Tilskuerskare omkring Ovnen diskuterede ivrigt Eksperimentet. Da den nødvendige Tid var forløbet, bankede Bageren højtideligt og med værdig Mine med Knoerne paa det færdige Produkt og sagde med sagkyndig og alvorsfuld Mine: »Den er god!« — Spændingen udløstes i stor Begejstring, man gned sig i Hænderne og slog hinanden paa Skuldrene af Fryd! Og da alle følte sig som een stor Familie med fælles Interesse for Foretagendet, blev Franskbrødet senere brækket i ikke mindre end 80 Stykker, saa enhver som Smagsprøve kunde nyde en lille Mundfuld, og den var virkelig ogsaa fremragende, upaaklagelig og saa fin og velmagende, at Forsøget maatte gentages.

Foruden det Franskbrød, som vi selv bagte, kunde Fangerne heroppe i Barakkerne ogsaa købe et Brød hos en Vagtsoldat, der havde øjnet Chancen til en vellønnende Forretning. Det var dog noget dyrt Brød. For et Franskbrød til en Værdi af 50 Centimer tog han uden at blegne 3,50 Francs. Han trængte vældigt til en Konkurrent. En saadan dukkede heldigvis op, og da han solgte billigere, købte alle naturligvis nu hos ham. En morsom og festlig Situation opstod forresten, da den oprindelige Brødhandler kort efter kom ind med ikke mindre end flere Sække Brød. Havde han nu i sin Fantasi udmalet sig en glimrende Indtægt den Dag, saa blev han dog slemt skuffet. Han kunde nemlig ikke faa det solgt, da alle var velforsynet, og for ikke at brænde inde med

denne store Mængde Brød, blev han meget mod sin Vilje nødt til at sælge ud til Spotpris. Han saa slemt skuffet ud og har sikkert ønsket sin Kollega ad Bloksbjerg til; men vi fik billigt Brød og morede os kosteligt, og fremtidigt underbød de hinanden i den Grad som rivaliserende Kamp-
haner, at det nu var os, der havde Fordelen af det.

Paa Grund af den store Varme, der var nødvendig, naar der Døgnet igennem skulde koges, steges og bages, blev der fyret ganske enormt i Kakkelovnene; men en Aften fik dog det lille Samfund en alvorlig Forskrækkelse. Det begyndte nemlig at lugte ganske mystisk efter Brand. Vi blev enige om, at en Mand straks maatte sendes op paa Taget for at rekognoscere. For ikke at ængste Vagtmandskabet, blev han løftet ud gennem et Vindue og op paa Taget. Han havde næppe faaet Næsen op over Tagkanten, før han raabte: »Det brænder ved Skorstenen!« I en Fart fik han nogle Spande Vand op til sig, og med velrettede Vandkaskader fik han Branden slukket. Det ene af det lille Samfunds uundværlige »Palæer« var paa et hængende Haar blevet jævnet med Jorden; men det gik godt og manede os for Fremtiden til Forsigtighed.

Omsider blev dog den lille Stat i Staten ophævet; men jeg tror nok, at samtlige Medlemmer af det lille, rare Samfund med Glæde tænker tilbage paa de fælles Oplevelser og har syntes, at her var Stedet, hvor Solen aldrig gik ned, og for den Sags Skyld ogsaa, — hvor Kakkelovnen aldrig fik Lov til at gaa ud.

Jens Andersen.

Madame.

En dejlig Søndag Morgen, Sommeren 1917, stod et Arbejdshold af sønderjyske Krigsfanger i Frankrig foran Kommunekontoret i en lille Auvergne-Landsby og ventede paa Arbejdsbesked for de kommende Dage. Solen faldt i hede Straaler ud over den smukke Byplads, den franske Landsbys Særkende, og medens de 5 Krigsfanger sammen med deres Vagtmand her stod og ventede, kom gaaende ud af Kirken, der laa i Pladsens modsatte Ende, en sortklædt, høj, rank Dame, som med hastige Skridt bevægede sig ned over Pladsen i Retning af Stedet, hvor vi stod.

Der var over hele hendes Skikkelse en Ynde og Harmoni, noget fint og bestemt over det blege, smalle Ansigt, hvis smukke Træk udtrykte baade Alvor og Intelligens. Uden at se sig til højre eller venstre, som om hendes Tanker endnu dvælede ved Messen, hun havde overværet, nærmede hun sig Huset ved Siden af det, hvorved vi stod. Hun gik ind og kom

kort efter tilbage, til Hest, siddende over Skrævs i Sadlen, og red mod Landet. — *Madame* kunde være godt et halvt Hundrede Aar gammel.

Noget efter drog vi afsted i anden Retning, men Billedet af *Madame*, der ved hele sin Fremtræden havde gjort et stærkt Indtryk paa mig, blev ved at staa i mit Sind. Hun kunde ikke være Bondekone af den almindelige Auvergnetype, og med Tanker om, at hun maatte være højere paa Straa, drog vi vor Vej gennem dette bjergfulde, naturskønne Land, der badet i Søndagmorgenens, Fridagens, Solglans laa foran os. Det »male-
riske Auvergne«, som der stod paa Prospektkortene — hvor ofte har vi ikke ladet os henrive af dets særegne Skønhed, dets Tinder og Toppe, dets Klipper og Skrænter, hele dette vilde, men dog saa frugtbare Bjerg-
lands oprindelige Natur, skabt i fjern Fortid af en vulkansk Perodes
vældige Kræfter.

Arbejdsholdet stod Sommeren igennem til Borgmesterens, *le mai-
re's*, Disposition. Vi arbejdede snart her, snart der paa Gaardene i Kommunen og kunde langt fra slaa til, navnlig da ikke i den travle Høst-
tid, vi var midt i. Da flyttede vi ofte, medførende alle vore Ejendele, pakket i en Trækasse, vi bar som Tornister paa Ryggen. Udenpaa Kas-
sen var anbragt hele Sengeudstyret, en Straasæk, et Tæppe og maaske
en Hovedpude.

Undervejs mod vort nye Arbejdssted skintede vi langt ude le Puy Marys og Mont Dore's 1800 Meter høje Tinder. Vi passerede et lille Vandfald. Vandet fra en lille Bjergstrøm havde dannet en Sø i Ter-
rænet og sendte Vandmasserne ud over en 7—8 Meter høj Klippeskrænt. Det plaskede og buldrede i Faldet, og videre snoede Bækken sig om Træ-
stammer og Klippeblokke, der her og der skød op for dens Løb, for slut-
telig at flyde ud i Aaløbet, der glimtede i Dalbunden forude, og bag hvil-
ken en ny lang Bjergaas rejste sig.

Ved Vandfaldet drejede vi ind ad en Sidevej og stod kort efter ved en lille Gaard af hyggeligt og propert Udseende. Ved vor Indtræden paa Gaardspladsen blev vi meget venligt modtaget af Husets unge Datter, en frisk og sød lille Pige paa 17—18 Aar. Hun lod, som hun kendte os, og vi forstod, at der før maatte have været sønderjyske Krigsfanger der paa Stedet. Dette viste sig ogsaa at være Tilfældet, thi noget af det første, hun sagde, efter at vi havde hilst pænt paa hinanden, var, at hun fortalte os dette, og saa føjede hun til, om vi kendte Niels —
Monsieur Niels.

Naturligvis kendte vi Niels, der var mindst en Snes af Slagsen i Lejren, alle brave Folk; den lille *Jeanne* var lutter Smil, hun var glad for den danske Niels, det var ikke at tage fejl af. Var det vel saa sært? Thi naar noget skal lykkes, naar noget skal vindes, da sender man ikke sine Gamle, da sender et Land sin *Ungdom*, og det var aabenbart, at her var sket en Vinding for Danmark.

Vi blev af den lille Jeanne vist indenfor og hilste paa hendes Fader og Moder — *Monsieur le patron* og *Madame la patronne*, venlige, stilfærdige Bønderfolk; saa førte hun os ovenpaa og viste os ind i et stort Rum, hvor hun havde reddt Seng ved Seng til Monsieur Niels' Kammerater. Det var mere, end vi var vant til, og det siger sig selv, at der var Sving i Le og Rive, og at vi var *bien contents* de 3—4 Dage, vi kunde blive der.

En enkelt Dag var jeg syg og maatte opholde mig i Køkkenet. Da alle de andre var gaaet paa Arbejde, og der var ryddet til Side, blev jeg her Vidne til, hvorledes den lille Jeanne og hendes Mor ugenert af min Nærværelse knælede ned foran det aabne Ildsted og forrettede Morgenbøn. De bad den gode Moder Maria om Beskærmelse af to unge Brødre, den lille Jeanne havde paa Fronten; ej heller glemte Jeannes Moder at gøre Korsets Tegn over Kærnen, der var henstillet ved Ildstedet.

I Løbet af Sommeren var vi tre Gange paa dette Sted. Den ene Gang var en af Sønnerne hjemme, en flink og rar ung Mand, overfor hvem den gamle Regel, at Frontsoldater og Krigsfanger udmærket forstaar hinanden, bekræftedes. Han var mere aaben og opvakt end de fleste Unge, man mødte; han vilde gerne høre om, hvorledes vi drev Landbrug i vort Hjemland. Man kunde mærke, at han selv gerne vilde fremad og ønskede at bryde den Ring af forældede Traditioner, der stængede for Fremskridt og Fornyelse dernede. Han maa have tænkt sig Krigen sluttet og sig selv hjemme igen, da han engang sagde: »Bare De dog kunde blive en Vinter her«.

Men det kunde vi ikke; vi skulde over og hjælpe til paa en noget større Nabogaard, hvor der ogsaa var Travlhed med Høet. En Dag kom Gaardens Datter, der var i den modnere Alder, ud i Marken til os. Hele Arbejdsstyrken, Gaardens Karle og Piger og Krigsfangerne, var netop undervejs fra den ene Ende af Indhegningen til den anden, for dér at begynde paa en frisk med at vende Hø, køre ind, eller hvad det har været. Den unge Dame kom meget ligefremt hen og tog mig under Armen og begyndte at spørge og fortælle med en Tungefærdighed, som jeg ikke kunde følge. Jeg følte mig naturligvis bæret ved denne Venlighed og søgte, saa godt det var mig muligt, at fatte Meningen med det, hun pludrede om — indtil jeg hørte Pigerne fnise bagved: »Saa, nu har hun drukket igen«.

Mademoiselle havde en mærkelig Lidenskab for Vin — den smager jo ogsaa godt — hun har maaske trængt til Trøst over noget og har saa slaaet sig paa Flasken. Det har man hørt før, at nogen søger at dulme Smerten ved et Glas, og selv om det er sjældent, især for Kvinder — saa kan de naturligvis have deres Sorger. — Der var i det hele taget noget koldt og tomt over dette Hus, og da derfor *Monsieur le maire*

ved sin *gardien*, en Mand i Kommunens Tjeneste med Kasket og stor Kæp, en Morgen kom med Bud, at nu var det galt i en anden Ende af Sognet, var vi straks rede til Opbrud.

Vi skulde hen paa en større Gaard, og dem var vi ikke altid glædest for; de smaa plejede at være de bedste. Vi gik tilbage til Sognebyen og fulgte derfra en Hovedlandevej, vi ikke havde gaaet ad før. Et Stykke forude, lidt til højre, laa et lille Slot ensomt paa et Højdedrag. Min Tanke faldt paa *Madame*. Mon hun ikke boede dér? Maaske var det hos hende, vi skulde arbejde. Det var ad den Vej, vi gik, hun var redet ud fra Byen hin Søndag Morgen. Jeg saa Sidevejen, der fra Hovedruten i nogle Bugtninger førte op imod Slottet, hvor den tabte sig mellem Træer, bag hvilke jeg skimtede de hvide Mure og Taarnene.

Dog nej. — Vor Vej førte videre, og et Stykke længere ude bøjede vi af til modsat Side; vi passerede et aabent Vadested over en Aa og hoppede fra Sten til Sten, der var henlagt i den ene Side, for at naa tørskoet over. Saa begyndte en Stigning, ud og ind gik Vejen og stadig opad. Vi naaede en enlig Ladebygning, som man plejede at se dem ved større Gaarde, hvor man, for at spare paa Kørsel, der uden Undtagelse foregik med Okseforspand, paa de daarlige, stenede Veje, lagde en Stald- og Ladebygning ude i Marken, hvor Høet fodredes op om Vinteren.

Her svingede Vejen brat og førte lige op til Gaarden, der navnlig imponerede ved en mægtig Lade, der her, som altid, laa for sig selv. Foran Stuehuset, en toetages Bygning, blev vi modtaget af *Monsieur le patron*, Gaardens Ejer, en kraftigt bygget Mand paa omkring 65 Aar, i det ydre en Clemenceauskikkelse med bredt, kraftigt, lidt rødmosset Ansigt og buskede Øjenbryn. Han viste os indenfor.

Gennem en lille snæver Forstue kom vi ind i det store, rummelige Køkken med det lange, svære Egetræsspisebord midt i Rummet og de lukkede Alkover langs Sidevæggen, og dér — foran det aabne Ildsted, ved Siden af sin rankvoksne Datter, stod — *Madame* og mønstrede de indtrædende nye Arbejdsfæller i Gaarden. Stor var min Overraskelse — saa var hun alligevel ikke Slotsfrue, men Bondekone, som alle de andre, vi kendte. Det betød imidlertid intet Brist i min Forventning over nu at skulle faa Lejlighed til at lære denne Kvinde, jeg hin Søndag paa Kirkepladsen var kommet til at se noget saa stort hos, nærmere at kende.

Modtagelsen var ikke overdreven venlig. Mellem Vagtmanden og Datteren, den unge Fru *Irène*, opstod der nogen Parlamentaren m. H. t. Natteleje. Vagtmanden ønskede denne Side af Sagen bragt i Orden straks. Karlekamret var til Dels optaget af Høstarbejdere, og da vi ikke maatte dele Værelse med andet Godtfolk, maatte der skaffes anden Udvej. Der taltes om at skaffe Plads i en Port i Laden, det syntes ikke

at begejstre Vagtmanden. Nu var han en fornuftig Vagtmænd, der talte godt om sit Hold, og vi plejede af Princip at rose vore gamle Pladser — Erfaring havde lært os Nyttens deraf — hos den lille *Jeanne* havde det været ordnet saadan og saadan — —. Det endte med, at Pigernes to Alkover i Køkkenet overlodes til de 4 af os, medens Vagtmanden og jeg, der var den ældste paa Holdet, fik anvist Gæsteværelset med hver sin Seng.

Begyndelsen blev saaledes god nok. Da vi havde *cassé la crôte*, faaet en Bid Brød og Ost med to Glas Vin til, begyndte Arbejdet i Engene. At slaa Græs var vor Hovedbestilling, og det var et reelt Arbejde. en dejlig Bestilling i det hele taget, naar først man havde faaet det rigtige Træk paa Leen. Opad Dagen, naar Duggen var gaaet af Græsset, fik vi fat i Riverne — kun smaa Haandriver, og begyndte at vende Hø; det blev vendt 4—5 Gange og blev, som vi sagde, »tørret i Luften«. Saa blev det revet i »Strenger«, hvorfra det kørtes i Lade uden først at blive sat i Stak. Indkørslen var altid Solskinsarbejde. Megen Teknik var der ikke i det, men hvad der imponerede os ved Højbjergningen i Auvergne var den praktiske Maade, Indkørslen og da navnlig Aflæsningen foregik paa, og hvor Studene, der med Aaget surret omkring Hornene og Trækket fastgjort til Stjærtenden, ved jævn Stigning formaaede at trække de store og svære tohjulede Kærre med fuldt Læs helt op i Husmønningen. Aflæsningen skete ved at vælte Kærren, og her behøvede man ingen til at stampe Høet, det besørgede Studene og Læsset.

Sommerdagen var lang i Auvergne, fra Kl. ca. 5 om Morgenen til ca. 9 Aften, Mad gav det 5 Gange og Vin til hvert Maaltid. Det styrkede til de mange Timers Arbejde uden Middagshvile. Holdet arbejdede paa denne Gaard 4 Gange, den længste Tid var en halv Snes Dage. Det viste sig, at vi faldt godt sammen, Familien og Krigsfangerne. Naar der var Travlhed, var 5 Mand jo en god Ekstrahjælp, og *Monsieur le patron* vilde da heller nødig undvære l'équipe. Det hændte, at han engang tillo sig at beholde os en Dag udover Tiden. Ved Aftenstid indfandt *le gardien* sig med kras Besked, at Holdet skulde flytte. Patronen lavede stor Staahej, tre Sønner havde han ved Fronten, han havde ikke Raad til at lade Høet raadne paa Marken, det maatte *M. le maire* da kunne forstaa, tilmed, føjede han til, *ce sont eux qui font marcher les autres*, saa det var vel forstaaeligt, at han trak lidt til sin Side. — Da vi engang havde fortalt, at Kaffe var en særlig yndet Drik i vor Hjemstavn, bevirkede dette, at den unge *Fru Irène* hver Aften, naar vi kom hjem fra Marken, gerne lidt før Gaardens Folk, havde en Bakke med *café noir* parat til os, en Opmærksomhed, der betød ikke saa lidt til de 40 centimes, vi tjente om Dagen.

Hjemmet prægedes ganske af *Madame*, der var en meget betydelig Kvinde.

Man fandt dér den samme uhyre Tarvelighed og Nøjsomhed, de samme smaa Krav til Livets Goder og Komfort, som overalt, men der var Glans over det smukke Messing- og Kobbertøj, der prydede Køkkenets ene Væg, og der var mere Kultur over dette Hjem end over de fleste. Det var Proprietærfolk; de ejede selv den Gaard, de drev — i Mod-sætning til Fermierne, Forpagtere, der blot er Brugere, og som almindeligvis driver de større Gaarde.

Monsieur, der i sine yngre Dage havde været Ostehandler, kunde være ilter og havde i det hele taget ret robuste Livsvaner.

I Hjemmet var endvidere Frøken *Marianne*, en sund og livsglad ung Pige paa godt en Snes Aar. Hun var Husets yngste og var Lærerinde. I Ungdomskaadhed var hun Sommeren tilforn ved et Spring fra et Dige kommet til Skade med den ene Fod, og den vilde ikke komme sig. Nu sad hun i sin Stol i Køkkenet fra Morgen til Aften og blev saa svær og fyldig. Hun havde det trist, men Humøret var der ikke noget i Vejen med. Hun var Munterheden selv Dagen lang.

Fru *Irènes* Mand var Landmand og ogsaa Ostehandler. Det var jo et Land, hvor man drev Kvægbrug som her, og hvor der produceredes Mælk som hos os, men hvor Mælken ikke blev brugt til Smørproduktion, men udelukkende til Fremstilling af Ost og kun fuldfed Sødsmølsost, bærende Navnet »*Cantal*« efter *Departementet* og efterspurgt over hele Landet. Osteproduktionen dernede ligger rundt om paa de enkelte Gaarde, hvor Osten købes af Opkøbere, hvoraf der selvsagt maa være mange. Man forestille sig, hvorledes det vilde se ud her, hvis Smørproduktionen endnu foregik paa de enkelte Gaarde, og der intet organiseret Fællessalg var. De Smørhandlere det vilde give.

Tre Sønner, der alle var gaaet Universitetsvejen, var ved Hæren. En fjerde Søn, der var Landmand og skulde have haft Gaarden, faldt under Forsvaret af *Verdun*. Det var over Tabet af ham, *Madame* klædte sig i Sorg. — *Verdun*, der ligger i Franskmænds Mund noget af en Fanfare i dette Navn, Nøglestillingen i den franske Front, brast den, kunde alt briste. 400 000 unge Franskmænd værgede den med deres Liv, og den holdt. Stort var Ofret af Ungdom, der maatte bringes for Sejren, for Frankrigs Frihed, for Frankrigs Fremtid — og for mange andre smaa Folks og Folkedeles Frihed og Fremtid med. Men det er jeg vis paa, at den Søn og denne Moder har været forenet i fuld Forstaaelse af, hvad Øjeblikkets Alvor krævede, og vi maa forstaa, at det betyder noget for en fransk Moder at have ofret Liv ved Verdun for et ubesejret Frankrig, for den unge Slægts Velfærd i kommende Tid. Svært vil Tabet ikke mindst af denne Søn have været, svært ogsaa, fordi endnu tre Sønner var derude. *Madame* vil have bedt for sine Børn, naar hun hver Søndag, ofte i Følge med Fru *Irène*, red til Byen for at overvære Messen i Sognekirken.

Madame virkede med Flid i Huset fra tidlig Morgen til Aften sent. Alt gik saa stille af, hvor hun var med i Arbejdet; det var som tilrettelagt forud. Hun virkede umiddelbart paa sine Omgivelser ved den Dygtighed, Dannelse og Overlegenhed, der giver Myndighed. Overfor Tyendet var hun mild og venlig, aldrig har jeg set hende forjaget, aldrig hørt hende bruge Mund, som man dog ellers kunde opleve det. Men der skulde være noget særligt ved Munterheden, naar man om Aftenen samledes i Køkkenet, for at lokke et Smil over hendes Læber.

Paa smukke Sommerdage blev den stakkels Frøken *Marianne* undertiden hjulpet udenfor, hvor hun fra sin Stol ved Indgangen foran Huset, kunde nyde Solen og den frie Natur. Det hændte, at vi om Aftenen slog os ned i hendes Selskab og fik os en lille Passiar, mens Aftenbrisen fra *Mont Dore* i det fjerne begyndte at svale Luften. Længe fik det ikke gerne Lov at vare, før *Madame* viste sig i Døren og ligesom tagende Kending af Kølighed henvendte sig til Datteren:

Il commence à faire froid; peut-être vaudrait-il mieux rentrer, ma pauvre Marianne.

Mais non, maman, je n'ai pas froid du tout.

Oh si, la nuit va tomber, tu prendras froid.

Da var den stakkels *Marianne*, til Trods for, at Aftenluften end ikke formaaede saa meget som at kruse en Sommerkjole, uden at sukke rede til, støttet af sin Moder og Søster, at lade sig føre indenfor.

Madame styrede sit Hus uden mange Ord. Og hver Aften, naar vi havde trukket os tilbage til et Værelse ved Siden af Køkkenet, hvor vi havde vore Ting, og Familien og Folkene havde indtaget deres Aftenmaaltid, kunde vi se, hvorledes alle knælede ned omkring det fritstaaende Bord med de foldede Hænder støttet til Bænkens Kant, naar *Madame* sammen med sine Døtre læste Aftenbøn med sit Hus.

Det er med særlig Glæde, jeg mindes dette gode franske Bondehjem, som paa sin Side ogsaa lærte at sætte Pris paa de sønderjyske Krigsfanger. Ja, saa indtaget blev endog den stakkels *Marianne* i disse Fremmede, disse Danske, fortalte Arbejdshold, der senere var i Gaarden, at hun begyndte at lære deres Sprog. — Det er jo nemlig saadan, naar Folk mødes med Folk, og det skal blive til noget, da sender et Land sin Ungdom — *je vous demande pardon*, det har jeg vist allerede sagt.

Men der er mellem franske Hjem og Sønderjylland en Forbindelse, der rækker udover Krigsfangerne og deres Minder om en Tid, Aarene allerede har lagt paa Afstand, en Forbindelse mellem Hjemmene dernede, for hvad de gav, for Offer de bragte, og Hjemmene her, for hvad de, trods Trængsler, dog fik, og som vi med Tak skal huske.

H. M.

Molompize ved Massiac.

Madame Alice fra Les Granges ved Apchon.

Slottet Bouysson i Grandelles ved Aurillac. Paa Avlsgaarden, der hører til Slottet, har mange Krigsfanger arbejdet. Det er dette Slot og dets Beboere, Madame Delmas og Familie, Math. Andresen fortæller om i sin Rejsebeskrivelse fra Auvergne 1933.

Typisk Auvernegnaard, Les Granges, ved Apchon.

Parti fra Murat. Hotellerne.

Statuen paa Klippen Bonnevie ved Murat.

Mindestenen, som de tre sønderjydske Krigsfangeforeninger har ladet rejse paa N. H. Rasmussens Grav.

Vore Døde.

Siden det sidste »Aurillac-Tidende« udkom, er Gymnastikdirektør N. H. Rasmussen, København, afgaaet ved Døden. Han døde meget pludselig, den 1. August 1924, 70 Aar gammel. De tre sønderjyske Krigsfangeforeninger rejste paa hans Grav paa Fasankirkegaarden i København en Mindesten, der er udført af Billedhugger Steffen Møller, Haderslev.

Det var Meningen, at Aurillacbogen skulde have bragt en Artikel om »de sønderjyske Krigsfangers Fader«, som N. H. Rasmussen jo blev kaldt, men Fru Rasmussen har foreslaaet, at vi Stedet for skulde henvende Kammeraternes Opmærksomhed paa *Bent Rasmussens* Bog om sin Fader »I Gerning og Sandhed«, der i 1927 udkom paa Hagerups Forlag. Der gives i denne Bog, som vi hermed vil henstille til tidligere sønderjyske Krigsfanger at købe, en overordentlig smuk Skildring af N. H. Rasmussen som Menneske og som Leder af det store Krigsfangearbejde, der blev gjort i Danmark. Ingen havde bedre Tro paa, at Retfærdighed vilde sejre, og ingen viste de sønderjyske Krigsfanger større Kærlighed og Trofasthed end N. H. Rasmussen. Bogen, hvoraf der endnu findes et Restoplag, koster i Dag kun 1 Krone og kan faas i en Boghandel eller ogsaa bestilles gennem Aurillac-Foreningen.

N. H. Rasmussens Enke, Fru *Marie Rasmussen*, bor stadig paa »Gymnastikhuset«, Vodroffsvej 51, København V, medens N. H. Rasmussens Virksomhed er overtaget af den yngste Datter *Helle* og hendes Ægtefælle *Aage Gotved*, der nu er Forstander for »Gymnastikhuset«.

I de forløbne Aar har Døden bortrevet mange af vore gamle Kammerater. Allerede i Aurillac maatte vi begrave 5 af dem. Det var:

Heinrich Hansen, Toftlund.

Peter Thomsen, Halk.

Hans Hansen, Tørsbøl.

Andr. Christensen, Lundsgaard.

Hans Chr. Mortensen, Endrupskov.

Af første Hold, der blev hjemsendt fra Aurillac, blev flere undervejs angrebet af spansk Syge og maatte indlægges paa Hospital i Dunkerque. Her døde *Chr. Christensen*, Rugbjerg, og *Reinhold Sørensen*, Bevtøft. Budskabet derom maatte virke dobbelt tungt for de Paarørende i denne glade og forventningsfulde Tid, hvor de maatte sidde ene paa Hjemkomstdagen.

I Aarene senere er flere Kammerater døde. Da ikke alle, der var i Aurillac, har været Medlemmer af Aurillac-Foreningen, er det ikke sikkert, at samtlige Navne paa afdøde Kammerater er kommet med her:

Hans Bonnichsen, Haderslev.

Hans Chr. Andersen, Snogbæk.

Jens Midtgaard, Andholm.

Peter Tychsen, Grisemose ved Løgumkloster.

Nis Hoffmann, Egersund.

Martin Petersen, Tønder.

Johannes Johannsen, Lendemark.

Peter Lorenzen, Agtrup ved Læk.

Asmus Hejsel, Hejsager.

Peter Jepsen, »Bimpel« ved Jejsing.

Andreas Bertelsen, Ragebølskov.

Hans Jørgensen, Skodborg.

Andreas Petersen (Civil), Aabenraa.

Johannes Christiansen, Jejsing.

P. H. Blom, Notmark.

Claus Stind, Toftlund, bosat i København.

Hans S. Lund, Ravsted.

Heinrich Witt, Ravsted, bosat i København.

Hans Christensen, Langetved.

Desuden skal her nævnes følgende af vore »Venner i Danmark«, der er afgaaet ved Døden:

Fru *Ea Neergaard*, født Dinesen, »Valdemarskilde«.

Læge *Fergo*, København.

Fru Bureauchef *Julie Friderichsen*, født Salicath, København.

— ÆRET VÆRE DERES MINDE. —

Løjtnant Tisseau.

Andetsteds i Aurillacbogen findes et Billede af vor gamle Kommandant i Aurillac, Løjtnant *Tisseau* og Frue, som Deltagerne i Turen til Frankrig i Maj 1934 i Anledning af Afsløringen af et Monument paa den danske Soldaterkirkegaard i *Braine*, blev glædeligt overrasket ved at træffe dér.

Her skal ikke skrives nogen Artikel om *Léo Tisseau*, det er forøvrigt sket allerede i »Aurillac-Tidende« 1922, men jeg tror, det vil glæde gamle Aurillac'er, der har kendt ham, at spørge Nyt fra denne, den bedste af alle de Foresatte, vi havde i Aurillac. Han var en forekommende fransk Offi-

cer, der ved sin forstaaende og korrekte Holdning indlagde sig stor Fortjeneste hos de sønderjyske Krigsfanger. Var der noget i Vejen, saa var han Mand for at sætte Tingene paa deres rette Plads, og det var med Vemod, vi ved Juletid 1916 erfarede, at han skulde forlade Aurillac for at overtage en anden Opgave.

Der gik 20 Aar, før de faa Deltagere i denne Frankrigstur igen mødtes med ham. Men vi fandt den samme aabne og elskværdige Franskmand, som vi huskede fra Fangenskabets Tid, ung og hjertelig som dengang. Senere under Opholdet i Frankrig besøgte vi ham og hans elskværdige Frue i Paris i deres smukke Hjem i *St. Cloud*. Det er vort Haab, at vi skal faa Lov at se Hr. og Fru *Tisseau* og deres to raske Sønner ved et af vore Aarsmøder, naar de engang passerer Sønderjylland paa Gennemrejse til Fru *Tisseaus* Hjemland, Sverige.

H. M.

»Ventetider«.

Da jeg under Forarbejdet til nærværende Mindebog henvendte mig til vor tidligere Lejrpræst i Aurillac, Pastor *N. A. Jensen*, Møgeltønder, om at sende os et Bidrag dertil, henviste han til sin Bog »Ventetider«, hvori han har fortalt om sine Oplevelser saavel i Aurillac som paa Hjemrejsen derfra. »Ventetider« — Breve fra Rejser til de sønderjyske Fangelejre i Frankrig og Rusland — udkom i 1926 paa »Kirkeligt Samfunds Forlag«.

I disse Breve, hvori tidligere sønderjyske Krigsfanger i Frankrig med ikke mindst Interesse vil læse om de Forhold, vore Landsmænd og Lidelsesfæller i Rusland levede under, giver Pastor Jensen en meget fyldig og oplysende Beretning om Livet i Krigsfangelejren i Aurillac i 1915—16 og om sin egen Gerning dér som Lejrpræst. Alle gamle Aurillac'er vil have megen Glæde af denne Bog, der efter hvad Pastor Jensen oplyser, nu hos Boghandlerne skal kunne faas til betydelig nedsat Pris. Det skulde man benytte sig af; og kunde disse Linier have til Følge, at »Ventetider« fik den Udbredelse blandt gamle Krigsfanger, som den rettelig burde have, da tror jeg ogsaa, at Pastor Jensens Henvisning til den vil være lige saa god, som et nyt Bidrag fra hans Haand.

I denne Forbindelse vil jeg gerne nævne, at Pastor *N. A. Jensen* nu i Efteraaret, i Anledning af 400 Aars Mindet for Reformationens Indførelse i Danmark, har udsendt en lille illustreret Bog »Luther-Minder«, der er Resultatet af en Rejse, Forfatteren i 1931 foretog til de Byer, der har haft Betydning i Luthers Liv, og som gemmer Minder om ham. Bogen »rejser« fra By til By og dvæler ved hans Spor. Den kan skaffes gennem Boghandlerne eller ogsaa faas ved direkte Henvendelse til Pastor *N. A. Jensen*, Møgeltønder Præstegaard.

H. M.

Fra Krig og Fangenskab 1914—19.

Hvad Krigsfangerne selv oplevede
— og Tiden derefter.

ANDREAS ABILD

f. d. 30. April 1896 i *Hellevad*, hvor Faderen var Smedemester.

Jeg er opvokset i *Hellevad* og kom i 1911 til Mejerifaget i *Øster Højst*; jeg arbejdede derefter paa forskellige Mejerier og kom Efteraaret 1913 paa *Hejls Efter-skole*. Derfra kom jeg til Raved Mejeri og blev indkaldt den 2. November 1915 som Soldat ved I/E 85 i *Rendsborg*. Jeg var ved 1. Kompagni, hvor der var mange *Sønderjyder*, bl. a. 22 Petersen'er og 18 Hansen'er, saa det var et lille Danmark for sig.

Fra *Lockstedter Lager* kom jeg i Maj 16 til I. R. 85, der var i Frankrig og stod ved *St. Marie Py*. Juni 16 kom jeg til 10/84 ved *Verdun*, *Donaumont* og *Fleury*, hvor jeg var indtil Oktober 16. Saa blev jeg syg og kom paa Lazaret i *Speyer*, hvor jeg var til Februar 17 og i *Slesvig* til Marts 17. Jeg kom da til 1/85 paa Fronten, hvor jeg gjorde alt med i Frankrig og *Rusland*, indtil jeg den 8. August 18 blev taget til Fange ved *Chateau Thierry*. Jeg stod mig godt med mine Foresatte og Kammerater og fik Specialuddannelse ved næsten alt, hvad man havde ved Infanteriet.

Hvad jeg aldrig vil glemme er, da jeg første Gang kom i Stilling ved *Verdun* og efter 5 Døgn igen skulde tilbage. Da gjorde jeg slap, og mine Kammerater lod mig ligge mellem forreste Linie og 1. Reservestilling; en Landmand fra *Hydevad*, der var ved et andet Kompagni, men hvis Stemme jeg kendte, hjalp mig tilbage til 1. Res.-Stilling, hvor jeg næste Morgen kom til mig selv blandt lutter døde Soldater. Her var det, jeg blev syg og kom til *Speyer* ved Rhinen og var der fra Oktober 16 til Februar 17.

Tilfangetagelsen skete, som nævnt 1. August 1918 ved *Chateau Thierry*. Dagen i Forvejen havde været haard, og om Aftenen gik vi tilbage. Jeg havde Ledelsen af 1. Gruppe af 1/85. Der var to Danske iblandt, *Nis Hansen*, *Kliplev*, og *Asmus Petersen*, *Maugstrup*. Ved Aftenstid kom vi til en fransk Stilling fra 1914, og ved den gjorde vi Holdt. Det var ved 9-Tiden. Jeg inddelte Vagten for Natten: den første, der skulde staa, var en *Schlesier*; han faldt i Søvn, og ved 9-Tiden

om Morgenens meldte han, at Franskmandene var der. Da jeg kom op, viste det sig, at de forlængst var forbi os.

I Slutningen af September 18 kom jeg til *Aurillac*. Jeg kendte den godt af Omtale, idet min Fader havde fortalt mig om den. Der var ingen Vanskelighed med at komme i den, mere vanskeligt var det for mig at gøre en fransk Officer i min tidligere Lejr forstaaeligt, at der var en Specialej for Danske. Jeg maatte efter det mange Gange, men mine Kammerater var bagefter meget taknemlig for det.

I *Aurillac* var jeg mest hos Bønderne, kun en enkelt Gang paa Skovarbejde. Det var bedst hos Bønderne, men det var ogsaa meget morsomt at komme ind til Depotet til de mange Bekendte. Jeg kunde nok faa Tiden til at gaa, jeg var der jo heller ikke saa længe.

Jeg kom hjem med første Transport til *København*. Bortrejsen fra Frankrig gjorde stærkt Indtryk paa mig ved Synet af Krigsfanger, der ikke endnu kunde komme hjem. Efter Hjemkomsten opholdt jeg mig 14 Dage i *København* og 8 Dage hos nogle Paarørende i *Varde*. Der var ikke gaaet saa lang Tid, siden jeg havde været hjemme; — sidste Gang, jeg rejste til Fronten, var den Morgen, da de engelske Flyvere var over Tønder. Mine Forældres Glæde var stor, da jeg naaede hjem til dem. De havde navnlig været urolig for mig i de 14 Dage efter Tilfangetagelsen og indtil de gennem min Onkel i *Varde*, hvem jeg sendte et Kort fra det første Samlingssted, fik at vide, at jeg var i fransk Fangenskab.

Efter Hjemkomsten tog jeg den første Tid Arbejde ved hvad som helst og kom saa til »Den internationale Kommission«. Fra December 1920 til Juli 1921, gjorde jeg Tjeneste ved Politiet som Chauffør og Kontormedhjælper, var Chauffør for daværende Politiajudant F. Jacobsen og aut. Kørelærer for Statspolitiet i Sønderjylland. I de 4 første Aar havde jeg en urolig Tjeneste. Var bl. a. med til at sætte Grænsestenene.

I 1920 blev jeg gift med en Datter af Skræddermester og Købmand H. P. Hansen, *Hellevad*. Vi har 3 Børn, en Dreng 15 Aar, en Pige, 12, og en Dreng paa 9 Aar.

Jeg har nu forpagtet en Benzin- og Service-Station i *Aabenraa* og samtidig rejser jeg for A/S Brødr. Gram, *Vojens*, for at sælge Køleanlæg. Denne Virksomhed overtog jeg 1932.

A. Abild, Shell Benzin- & Service-Station,
Havnegade 37, Aabenraa.

JENS ANDERSEN

f. d. 9. November 1897 i *Haderslev*, hvor Faderen havde en Trikotageforretning.

Jeg er opvokset i *Haderslev* og begyndte at læse til Lærereksamen, men blev afbrudt, da jeg i 1916 indkaldtes til Militærudannelse ved I. R. 14 i *Bromberg*.

Jeg kom til Vestfronten i 1917 og var paa forskellige Frontafsnit, hvor jeg deltog i Stillingskrigen og i de store Offensiver i 1918. Ved Fronten var jeg tildelt M. G. Afd. 69. Under de Allieredes store Stormangreb den 18. Juli blev jeg taget til Fange ved *Soissons* uden at være nævneværdigt saaret. Det skete hin berømmelige Morgen, da den tyske Front begyndte at vakle, og Tilbagetoget, der endte med Nederlaget, indlededes.

Jeg var først i Lejr ved *Ormoy* nordfor Paris og senere i *Rouen*. Derfra kom jeg i Efteraaret 18 til *Aurillac*. Om mine Oplevelser der fortæller jeg andetsteds. Jeg kom hjem over *København* den 31. Marts 1919.

Efter Hjemkomsten fortsatte jeg min Uddannelse paa Statseminariet i *Jel-*

ling, hvor jeg fik min Lærereksamen Sommeren 1920. Fra 1. Oktober samme Aar blev jeg ansat ved *Graasten* kommunale Mellem- og Realskole. Min Hustru er fra *Graasten*; vi blev gift i 1924 og har 2 Børn, en Dreng paa 11 Aar og en Pige paa 8 Aar. — Desværre har jeg ingen Forbindelser med Frankrig, men Lyst til at besøge Auvergne har jeg i høj Grad.

Jens Andersen, Lærer,
A. D. Jørgensensgade 8, *Graasten*.

MATHÆUS ANDERSEN

f. d. 21. Juli 1893 i *Vester Lindet*, hvor Forældrene havde et mindre Landbrug.

Indtil Krigen arbejdede jeg ved Landbruget. Under Krigen, den 4. Maj 1915, blev jeg indkaldt til militær Uddannelse ved I. R. 84 i *Husum*, og den 2. August 1915 kom jeg til *Rusland* til I. R. 12/92. Her var vi bagved Fronten en Maanedstid, og det var først, da vi blev sendt til *Frankrig*, at vi kom i forreste Linie. Jeg slap med 8 Dage, idet jeg allerede i *Champagneslaget* Oktober 15 blev saaret i højre Skulder og taget til Fange. Jeg er Krigsinvalid. Det var 6. Oktober 1915 ved *Somme Py*, at Franskmandene tog os. — Vi laa mange Saarede i en Understand — »Wir sind alle verloren«, blev der sagt. Da vi var bange for, at Franskmandene skulde kaste Haandgranater ned til os, gik vi ud, og der stod tæt af franske Soldater. De pegede i den Retning, vi skulde løbe. Da vi kom til den første Skyttegrav, raabte Franskmandene efter mig, men jeg løb videre til den næste Skyttegrav, hvor det samme gentog sig. De kom mig saa nær, at de rev Hjelmene af mit Hoved, og jeg forstod, at det var den, de ikke kunde lide. Ellers gjorde de os ikke Fortræd.

Efter Tilfangetagelsen kom jeg til *Rochefort sur Mer*, senere til Øen *Oléron* paa Atlanterhavskysten og derfra til *Bergérac* ved *Dordogne*. Dette sidste Sted arbejdede vi ved Anlægget af en vældig Ammunitionsfabrik paa en Grund, der var 60 ha stor.

I August 16 kom jeg til *Aurillac*. Allerede i Februar var der afrejst et Hold Sønderjyder fra *Bergérac* til *Aurillac*, men da jeg paa dette Tidspunkt havde faaet en daarlig Haand og laa paa Hospitalet, maatte jeg vente et halvt Aar længere og blev først flyttet, efter at der var sket Henvendelse derom hjemme fra. Et Par Dage efter Ankomsten til *Aurillac* kom jeg paa Høstarbejde og var næsten hele Tiden paa Landet. I Betragtning af, at man var Krigsfange, maa jeg sige, at jeg altid har haft det godt. Bedst havde jeg det dog den sidste Vinter i Fangenskabet; da arbejdede jeg sammen med et Hold Kammerater paa et Kornlager i *St. Flour* og spiste paa et Hotel, hvor vi fik en meget god Forplejning.

Vaabenstilstandsdagen kom vi ind i Lejren og naaede at deltage i Festen, der var godt i Gang derinde, da vi ankom. Min Hjemrejse foregik over *Odense*. Jeg er forlængst gift og har et Husmandsbrug paa *Kjelstrup Mark*. — Det var egentlig ikke Meningen, jeg vilde have skrevet noget; jeg syntes ikke, at hvad jeg havde at fortælle kunde være til Nytte eller Glæde for nogen. Men vor 12-aarige Datter bad mig om at gøre det, da hun glæder sig til at faa den nye *Aurillachog* til Jul. Og saa sender jeg da hermed en venlig Hilsen til gamle Kammerater.

Mathæus Andersen,
Kjelstrup Mark pr. Sdr. Vilstrup.

SØREN ANDERSEN

f. d. 26. April 1897 i *Anderup*, Stepping Sogn. Faderen var Maskinist paa Elektricitetsværket i *Haderslev*.

Fra mit fjerde Aar og til Indkaldelsen har jeg boet i *Haderslev*, hvor jeg kom i Lære paa Haderslev Amtsbaners Kontor.

Den 1. Maj 1916 blev jeg indkaldt til I. R. 173 i *Lothringen*. Den 1. August 1916 kom jeg til I. R. 153 (Pioner Kompagni) ved *Arras* og senere til *Somme*, hvor jeg den 29. September blev saaret i Hovedet af en Haandgranat. Var paa Lazaret i *Schwenningen* i *Württemberg* og senere i *Altenburg* i *Sachsen*. Den 31. Januar 1917 kom jeg atter til Fronten ved *Lens* og tildeltes 2. Garde-Regiments 1. Kompagni. Var med paa Tilbagetoget Februar 17 fra *Peronne* til *St. Quentin*. Senere kom jeg til *Craonne* og blev taget til Fange den 6. Maj 1917 under *Champagne-Offensiven*. Vi var kommet i Stilling den 19. April og led store Tab allerede de første Dage; Reserver kom der ikke, saa al Modstand var brudt, da Franskmændene den 6. Maj gjorde alvorlige Angreb. Af 1. Kompagni var der kun 15 Mand tilbage.

Efter et Ophold i en Karantænelejr bag Fronten kom jeg først i Juni 17 til *Aurillac*. Transporten var paa ca. 50 Mand, hvoraf kun 2 blev i *Dépot Spécial*. I Lejren følte jeg mig straks hjemme, idet jeg traf flere Skolekammerater, bl. a. *Falle Ravn*, *Jonny Dose*, *Viggo Guldbrandt*, *Frits Schmidt* og *Carlo Schmidt*. Første Gang, jeg var paa Landet, var jeg sammen med *Hans Wiinberg*. Senere kom jeg til Høpresning, hvor jeg bl. a. var sammen med *Jens Jørgensen* og Brødrene *Laurids* og *Peter Thomsen*, hvoraf sidstnævnte døde i Fangenskabet. Noget efter kom jeg igen ud til Bønderne og var i Hold sammen med *Søren Jensen* (Urmageren), *Hans Petersen* (Gefr.), *P. Petersen*, *Øbening*, og *P. Petersen*, *Aabenraa*. Vi var i Egnen ved *La Chapelle Barrès*, *Malbo*, og var der til Hjemrejsen. Jeg fik lært at slaa Græs dernede og syntes, at det var det bedste Arbejde. Jeg har mange fornøjelige Minder dernede fra, som jeg ofte tænker tilbage paa.

Dagene før Afrejsen fra Frankrig var spændende. Vi var efte' aanden alle blevet samlet i Lejren og for at skaffe Natteteje til de mange, blev en gammel Kirkebygning taget i Brug til Formaalet. Et Par Kammerater havde det Uheld at rive en stor Madonna-Statue ned. Sikken Opstandelse. De formastelige maatte i Prison og sad der, til vi skulde afsted.

Jeg kom hjem med anden Transport fra *Aurillac* og kom til *Odense*. Det var den 13. April, og Dagen efter kom mine Forældre og tog imod mig. Gensynet var overvældende. Efter nogle glade Dage i *Odense* fulgtes vi ad hjem til *Sønderjylland*, hvor der for mit Vedkommende var sket store Forandringer, idet mine Forældre var flyttet til *Sillerup*, hvor Fader havde startet en Smede- og Maskinforretning.

Tiden senere har ogsaa forandret sig meget for mig. Da jeg kom hjem, var jeg 22 Aar og gik da i Lære hos min Fader og blev Maskinarbejder. Efter at være blevet gift i 1923 blev jeg endnu et Par Aar hjemme hos Fader. Saa var jeg i 2 Aar i *Marstal* paa *Ærø* og senere i 5 Aar som Elektr.-Svejsers paa *Odense Staalskibsværft*. Nu har jeg været i 5 Aar ved samme Arbejde hos *A/S Frichs* i *Aarhus* og har i disse Aar arbejdet rundt omkring i Landet for Firmaet.

Vi har nu 3 Børn paa henholdsvis 13 — 8 og 2 Aar.

S. Andersen, Svejsers,
Haslevej 17, Aabyhøj.

MATHIAS ANDRESEN

f. d. 17. September 1890 i *Tønder*, hvor Faderen var Købmand.

Efter mine Forældres Død kom jeg 1902 til min Fætter, *A. Nissen*, *Jardelund*, hvor jeg arbejdede med paa Gaarden. I 1906 blev jeg konfirmeret og kom i Murerlære, blev Svend 1909 og besøgte »Königl. Hochbauschule« i *Eckernförde* og senere »Königl. Hoch- u. Tiefbauschule« i *Buxtehude*, hvorfra jeg 1913 blev »Bauführer« for Firmaet *J. Brandt* ved Højbroen ved *Rendsborg*. I 1913 blev jeg indkaldt for at aftjene min Værnepligt ved I. R. 86 i *Sønderborg*, hvorfra vi drog ud straks ved Krigens Udbrud.

Det var den 7. August, Regimentet blev transporteret til Vestfronten, den 10. August ankom vi til *Aachen*, hvorfra Indmarchen i *Belgien* fandt Sted. Om mine Oplevelser i Krig vil jeg kun sige, at intet i Verden er værre og mere frygteligt end Krig.

Under et Bajonetangreb ved *Moulin* den 20. September 1914 blev jeg let saaret og faldt i Fangenskab samme Dag. Jeg kom ikke paa Hospitalet og har heller ikke Møn af Saaret. Fra Krigsfangelejren i *Camps de Coetquidan*, hvor der var Sult og Elendighed, kom jeg omkring 1. April 1915 til *Aurillac*, uden at jeg anede denne Lejrs Eksistens. Paa Banegaarden blev vi modtaget af en fransk Løjtnant, der talte udmærket Svensk og bød os velkommen dertil.

Jeg var den meste Tid paa Landet og arbejdede i 2½ Aar hos Madame *L. Martin* i *Escoudert*, hvor jeg oplevede den bedste Tid af mit Fangenskab. Vi havde det her saa godt, som sikkert kun faa af vore Kammerater har haft det. Vi lærte at slaa Græs og køre med Stude, og Madame lærte mig at tale og læse Fransk. Hun var i det hele taget som en Mor for os. — Det var meget bedre ude hos Bønderne end i Lejren.

Vaabenstilstandsdagen fejrede vi med lidt Musik og rigelig god Vin hos Madame *Martin*. Jeg kom hjem med første Transport til *København* den 31. Marts 1919. Det var en forrygende Storm, og jeg lovede mig selv aldrig mere med min gode Vilje at ville sejle saa lang en Tur.

Efter 8 Dages Ophold i *København* gik Turen endelig hjem. Den første Dag naaede vi dog kun til *Vamdrup* — der kørte nemlig ikke flere Tog sydpaa den Dag. Næste Dag naaede vi saa *Tinglev*, hvor min Kæreste og min Søster tog imod mig. Kort efter Hjemkomsten blev jeg indlagt paa Hospitalet i *Flensborg* for at blive opereret for en Kæbehulebetændelse. Ca. et halvt Aar efter, at jeg var kommen hjem, blev jeg gift og har nu en Datter paa 16 Aar, der gaar paa Gymnasiet.

Efteraaret 1919 kom jeg i *De danske Statsbaners* Tjeneste og var først 4 Aar ved en Anlægssektion; herefter i ca. 11 Aar ved Banesektionen i *Sønderjylland* og ca. 2 Aar ved Brosektionen i *København*, hvorefter jeg den 1. April d. A. blev udnævnt til Konstruktør ved Statsbanerne med Tjeneste som afløsende Overbanemester ved 1. Distrikt, *København*.

I 1933 var jeg paa en Rejse til *Auvergne* i ca. 14 Dage, hvor jeg besøgte Madame *Delmas* paa Slottet *Bouysson* i *Grandelles*, samt Madame *Combes* i *Ussel*. Begge Steder har jeg arbejdet i længere Tid som Krigsfange og har stadig Forbindelse med disse to Familier, som jeg holder meget af. Ja, jeg vilde meget gerne en Tur derned igen, men saa vilde jeg helst have min Kone og Datter med. Paa Grund af den dyre Rejse er det foreløbig ikke blevet til noget.

M. Andresen, Konstruktør ved Statsbanerne,
Ny Carlsbergvej 12, II., København V,
f. T. fung. Overbanemester i Roskilde.

HANS BONDESEN

f. d. 23. Februar 1887 i *Fjelstrup*, hvor Forældrene var Arbejdsfolk.

Jeg kom efter min Konfirmation til Landbruget og arbejdede i Omegnen af *Christiansfeld*, i *Fjelstrup*, *Anslet*, *Stubbom*, *Aller*, *Tyrstrup* og *Frørup*. Jeg var Soldat ved I. R. 2/176 i *Thorn* fra 1910—12.

4. August 1914 mødte jeg i *Haderslev* og kom til I. R. 7/84. Efter Indmarchen i *Belgien* den 11. August deltog vi i forskellige Træfninger, bl. a. ved *Tirlemont* den 18. August, ved *Mons* den 23. August og deltog derefter i *Marneslaget* den 6. September 1914 paa Frontafsnittet *Esternay—Epernay*. Jeg blev saaret i højre Skulder af en Granatsplint, men lider ikke af det. Efter at være blevet saaret, blev jeg med forskellige Transportmidler, tilsidst med Ambulance, ført tilbage til *Chateau—Thierry*, hvortil vi ankom den 8. September om Morgen; her blev jeg taget til Fange af franske Kyrasserer om Aftenen den 9. September.

Vi kom derfra til *Bordeaux*, hvor vi havde det godt, og kom saa til *St. Jean Pied de Port (Basses Pyrénées)*, meget primitivt, men gode Minder om Kammerater; senere kom jeg til *Ile d'Oléron* og *Ile d'Aix* (som Oppasser) og igen til *Oléron*, hvor det var godt.

15. Maj 1915 kom jeg til *Aurillac*. Under Optagelsesceremonien saa den gamle Tolk, Serg. *Boulanger*, noget skeptisk over Brillerne paa mig. Men da jeg fik fortalt, at min Fader var Veteran fra 1848, strakte han begge Hænder imod mig og sagde: »De er en god dansk Mand og bliver her».

I det store og hele havde jeg det godt i Fangenskabet. Tiden gik bedst paa Landet, men der var jo nogle sproglige Vanskeligheder i Begyndelsen. Min første Plads var paa *Martinée* (St. Simon), hvor jeg hjalp *Madame*, en ældre Kone, med at plante Kaal i Haven. Langs med Haven løb en Aa, hvoraf jeg hentede Vand til at vande Planterne med. Hun nikkede til mig og sagde: »komode». — »Kom *pram pa, Madame*», sagde jeg, for jeg forstod ikke, hvilken Forbindelse, der kunde være mellem Aaen og en Kommode. Om Aftenen i Lejren fik jeg af *Hans Ries*, der altid var hjælpsom, Forklaringen: *commode* betød bekvemt og *bien commode* meget bekvemt. Den følgende Dag kunde jeg forklare *Madame*, at nu forstod jeg hende. Hun blev saa henrykt, at hun, til Trods for, at hun stod med begge Hænder fulde, straks serverede Brød og Vin for mig, og siden hang jeg naturligvis i med det Franske. — Jeg tror, jeg kunde fylde et helt Aurillachefte med Oplevelser fra den Tid. Mit Element hos Bønderne var Køerne og les bœufs (Studene), som jeg holdt af at arbejde med.

Vaabenstilstandsdagen forløb uden Festlighed; vi tog den paa Forskud. Vi var 5 Mand i *Anglards de Salers*, hvor man ved en Fejltagelse lod Kirkeklokkerne ringe Vaabenstilstanden ind Dagen før. Det gav Kaffe og Cognac i Anledning af Dagen. Kort efter kom vi ind i Lejren og var der Vinteren, hvor Tiden kun sneglede sig afsted.

Hjemrejsen skete den 4. April 1919 med Tog fra *Aurillac* over *Clermont, Paris, Calais* til *Dunkerque* og videre med »St. Thomas« til *Odense*. Det var med Vemod, jeg for sidste Gang rullede gennem *Auvergne* og fjernede mig fra de Mennesker, der i en Trængselstid paa over 3½ Aar, i hvert Fald for manges Vedkommende, havde gjort alt for at lette Tilværelsen, ja, søgt at gøre det hemligt for mig. Endnu i denne Stund sender jeg Cantals Beboere en venlig Tanke og Tak. Og ikke mindre husker jeg med Tak Besætningen paa »St. Thomas« og Modtagelsen i *Odense*, der var storslaet. Det er Minder, der altid vil huskes.

Gensynsglæden hjemme blev noget beskaaret i det Forfald, der tegnede sig overalt. Mit Indtryk var *Armød*. — Siden 1921 har jeg arbejdet i Statsskoven

Pamhule. De første 6—7 Aar ved stadigt Arbejde, men med Tiden er der gaaet Sæson i det, og i Sommermaanederne tager jeg, hvad der byder sig.

Nej, jeg har ingen Forbindelse med Frankrig, men jeg vilde gerne se Egnen og de Mennesker, vi lærte at kende under Fangenskabet.

Hans Bondesen,
Marstrup.

FREDERIK BUDDE

f. d. 1. Marts 1893 i *Lerte*, Sommersted Sogn, hvor Faderen var Skomager.

Efter at være opvokset og konfirmeret i *Haderslev*, lærte jeg Malerfaget i *Kødding*, og arbejdede saa i *Holsted* og *Hamborg* og var paa Malerskole i *Asnæs* paa Sjælland.

Om jeg har været aktiv Soldat? Ak nej, jeg var 3 cm for borte, men jeg fik ogsaa min Tid. Den 15. December 1916 blev jeg indkaldt til *Trier* ved Mosel, og efter 3 Maaneders Uddannelse her samt 3 Maaneder i *Belgien* tildeltes jeg R. I. R. 5/205 og kom til Fronten den 1. Juni 1916 ved *Bois des Forges* ved *Verdun*. I Løbet af 14 Dage blev Kompagniet halveret og kom saa i *Re* i *Sedan*. Den 15. Juli 1916 blev Regimentet sat ind ved *Somme*. Gjorde Tilbagetoget med fra *Roye* til *St. Quentin*.

Jeg blev taget til Fange den 5. Maj 1917 ved *Chemin des Dames*, hvor det franske Angreb rullede vor Front op og tog i tusindvis af Fanger. Jeg laa først i en Teltlejr lige bagved Fronten, men alierede omkring 1. Juni 1917 blev Sønderjyderne pillet fra og kom til *Aurillac*, hvor Modtagelsen var yderst enkel.

I *Aurillac* havde jeg det bedst ved Høpresning; jeg fik dog ogsaa lært at svinge Leen. I Lejren var jeg ikke ret længe, jeg vilde helst være ude.

Vaabenstilstandsdagen var vi undervejs fra *St. Martin* til *Drugeac*, hvor vi ankom ved Totiden samtidig med, at Toget fra Paris, der var smykket med Grønt, løb ind paa Stationen. Rygtet om den store Begivenhed naaede dermed ogsaa os; efter at den første Begejstring havde lagt sig, havnede vi paa Byens Kro. Det blev »mit Erfolg«.

Jeg kom hjem over *Odense*. Efter Hjemkomsten arbejdede jeg i 1919 som Malersvend i *Thisted* og derefter i *København* til 1. Januar 1927, da jeg begyndte en Farvehandel i Assens. Det varede til Januar 31. Da tog jeg igen til *København*, hvor jeg har opholdt mig siden. F. T. er jeg uden Erhverv.

Om jeg kunde have Lyst til at se *Aurillac* og *Auvergne*? Der var intet, jeg hellere vilde.

Frederik Budde,
Solitudevei 5, V., København N.

GEORG BØHLERS

f. d. 14. Juni 1896 i *Holbøl*, hvor Faderen var Snedker.

Da jeg var 2 Aar gammel, flyttede min Fader til *Graasten* og fortsatte Haandværket der. Efter min Konfirmation kom jeg i Gartnerlære hos Gartner *Schneider*, *Sommersted*. 1. April 1914 havde jeg udlært og fik saa Plads som Medhjælper i *Wandsbek*. Her arbejdede jeg, indtil jeg blev indkaldt den 2. November 1915 til 9. Jæger-Bataillon i *Ratzeburg*, hvor jeg takket være daarlige Tænder, der altid skulde plomberes, naar en Transport gik af, blev til 5. September 1916. Da kom jeg sammen med mine Kammerater til 18. Jæger-Bataillon til *Karpartherne* til den kej-

serlige & kongelige østrigske Armee Nr. 7 med *Erkehertug Karl*, den senere Keiser, som Armeefører. Her deltog jeg i en hel Række Angrebs- og Stillingskampe.

Den 8. Juli 1917 blev vi læsset i en Jernbanevogn og kørt rundt gennem Østrig i 6 Døgn. Vi vidste hverken ud eller ind længere, men den 24. Juli var vi havnet ved den italienske Front. Deltog ogsaa her i en Række Kampe, bl. a. ved *Udine* 28. Oktober—3. November og senere ved Stormangrebet paa *Mt. Valderna* December 17.

Den 6. Januar 1918 fik jeg min længe lovede Orlov, der varede 5 Uger, og saa tog jeg selv 3 Uger til. Min Bataillon var paa Transport fra *Italien* til *Frankrig*, og da min Billet gjaldt fra Flensborg til Troppeafdelingen, brugte jeg den som Rundrejsebillet. Men en skønne Dag blev vi taget — 6 Mand — i *Saarbrücken* og sendt til Bataillon, der laa i Ro i Elsass. Her kom vi i Stilling og deltog senere i Kampene ved *Ancre*, *Somme* og *Arne* fra 6. April til 20. Maj 1918 og ved Brohovedet *Moreuil* 17. og 18. April.

Den 16. Juli kom vi med i det store *Marneslag* i 1918, jeg blev saaret i venstre Arm af et Strejfskud og blev taget til Fange samme Dag ved *Chesny* syd for Marnefloden. Franskmandene omringede os og angreb fra 3 Sider, og saa var der ingen Redning længere.

Hvor jeg har været, inden jeg kom til *Aurillac*, véd jeg ikke, og jeg husker heller ikke nøjagtig, naar jeg kom dertil, det har været i August 18; der var ingen Vanskeligheder ved det. Da jeg kom ind i Lejren løb jeg lige i Armene paa min gamle Lærer, *H. Fuglsang*, som har været min Aftenskolelærer i Graasten.

8 Dage senere kom jeg ud til Bønderne, men jeg har nok været en daarlig Mand til at slaa Græs, idet jeg aldrig før havde haft en Le i mine Hænder. Jeg kunde bedre køre med Stude, for det havde jeg prøvet i *Ungarn* og i *Italien* før. Det var bedst hos Bønderne, i Lejren gik jeg altid og var sulten.

Paa Vaabenstilstandsdagen var jeg paa Landet, hos en fransk Krigsinvalid. Vi fik det forresten først at vide et Par Dage senere, Bonden gav da et Par Flasker Vin i Dagens Anledning.

Hjemreisen foregik over *Odense*, og der blev vi rigtig Mennesker igen. Det var dejlige Dage, som jeg forøvrigt stadig har »Men« af, idet jeg senere har giftet mig med mine »Plejeforældres« Tjenestepige, og hun er uforknyttet endnu, saa den Hjemkomst glemmer jeg ikke i dette Liv, tilmed da hun har givet mig tre dejlige Unger, en Dreng og to Piger.

Jeg rejste hjem over Faaborg til *Sønderborg*, hvor jeg ankom den 16. April 1919. Den første, jeg saa, var min ældste Broder, der laa i en Motorbaad i Havnen og medede. Han anede ikke, at jeg kom, saa han havde nær faaet et Chok, da jeg raabte *God Dag* ned til ham i Baaden. — Vi havde ikke set hinanden siden 1913, og saa kom jeg fuldstændig bag paa ham. Jeg sendte saa Telegram hjem til *Flensborg*, at jeg kom næste Dag, jeg var bange for, at Overraskelsen og Glæden kunde blive for stor for Mor. Jeg ankom til mit Hjem Skærtorsdag den 17. April og Gensynsglæden var hjertelig for baade mine Forældre, Søskende og mig.

Den følgende Dag havde jeg den morsomme Oplevelse tilfældigt at træffe min gamle Kompagnichef, hvem jeg maatte fortælle, hvorledes jeg var kommet fra det i Marneslaget, om Krigsfangenskab og Hjemkomsten over Danmark. Da jeg havde været hjemme en 8 Dages Tid, blev det ogsaa kedeligt. Jeg tog saa til *Graasten* for at hjælpe min gamle Læremester lidt. Der kom ogsaa Bud efter mig fra min gamle Plads i *Wandsbek*, men jeg maatte bedrøve dem med, at jeg helst vilde til Danmark, for jeg var sulten.

Jeg rejste til *Odense* og fik Plads i *Chr. Olsens* Frøavl og Frøhandel. Mens jeg var der, spiste jeg forresten et Aar paa et Pensionat sammen med *J. Chr.*

Bertramsen. Senere tilbød Direktøren mig Plads som Privatgartner paa en stor Villa, han lod bygge i *Svendborg*; den tog jeg imod, blev der til 1913 og fik saa Plads som Privatgartner paa *Høveltegaard* ved Birkerød. Mens jeg var her, blev jeg gift.

Af Grunde, jeg ikke var Herre over, hørte Arbejdet dér op til Oktober 25, og saa købte jeg en Blomsterforretning her i *Hjørring* og senere, i 1927, ogsaa et Gartneri, som jeg endnu driver.

Skulde mine økonomiske Forhold engang tillade det, saa starter jeg Rokken og tager Kone og Børn med paa en Frankrigstur — men det faar nok vente lidt endnu.

Georg Bøhlers, Blomsterforretning,
Hjørring.

NIELS PETER DIXEN

1. d. 15. Juni 1893 i *Fole*, hvor Forældrene havde en Gaard.

Jeg er født og opvokset i *Fole*, hvor vi boede, til jeg var 11 Aar, saa flyttede vi til *Harrebygaard*, som nu ejes af min Broder. Med Undtagelse af en Vinter paa *Holsted* Efterskole, var jeg hjemme, til jeg fyldte 18 Aar. Saa tjente jeg et Aar hos *J. Lund*, *Kolsnap*, og da Krigen brød ud, var jeg Forkarl hos *P. Kloppenborg*, *Harreby*.

Jeg blev indkaldt den 2. Maj 1915 til II. Ers.-Bataillon I. R. 84 i *Husum*, og den 1. August 1915 kom jeg med en Transport til *Galicien* og *Rusland*. Fra *Jarislau* kom vi til *Krakow*, og derfra begyndte Marchen ind i Rusland, hvor vi tildeltes I. R. 92. Noget egentligt Slag kom jeg ikke til at deltage i. — Omkring 1. Oktober 1915 transporteredes vi til *Belgien*, og efter 8 Dages Ophold i *Antwerpen* kom vi til *Marie Py* i *Champagne*, hvor flere gamle *Aurillac*'er er blevet taget til Fange. Hen paa Vinteren blev jeg syg, kom til Tyskland, og senere hjem paa Orlov. Atter kom jeg til Frankrig og var forskellige Steder, indtil jeg den 14. Juli 1916 blev taget til Fange i Nærheden af *Reims*.

Jeg var blevet saaret af en Granatsplint i venstre Arm og kom samme Nat i et Feltlazaret bagved Fronten. Efter 5 Dages Ophold dér kom jeg med Lazarettog til *Tours*, og efter Helbredelsen blev jeg puttet i en tysk Fangelejr. Der gik jeg paa Landarbejde sammen med 9 tyske Fanger. Det varede en 14 Dages Tid, saa blev jeg afhentet af en Vagtmand fra Lejren; jeg blev sendt til *Poitiers*, hvor jeg traf *Johs. Andersen*, *Styding*, og for første Gang i lang Tid fik jeg Lejlighed til at tale Dansk igen. Vi fulgtes saa ad videre, og undervejs stødte en Krigsfange fra Als til. Den 20. Oktober 1917 ankom vi til *Aurillac*. Begyndelsen dér var i Grunden ikke saa god. Under Afhøringen af vor gamle Tolk sagde jeg stadig »Jawohl« i Stedet for »Ja« — jeg havde jo ikke talt Dansk i lange Tider. Det gav ham Tvivl om Ægtheden af mit danske Alibi, men ind slap jeg, og glad var jeg.

Jeg kom snart ud paa Landet til *Jussac*, og havde dér en god Plads. Jeg passede Mandens Køreheste, hvilket var mit Morgenarbejde, hjalp saa i Stalden, og naar vi ved 9½-Tiden var færdig, gav det gerne et Glas Vin og en Bid Brød. Saa børstede jeg Kreaturer til ved Middagstid og forrettede andet Arbejde Resten af Dagen. — Dér fejrede jeg den første Jul i Fangenskab — sammen med *Chr. Schmidt*, *P. Jørgensen*, *P. J. Petersen* og *Chr. Jessen*. Vi havde købt Chokolade og Kiks og faaet pyntet et lille Juletræ. Vi læste Juleevangeliet og sad og havde det rart med hinanden, da Manden kom ind til os med 3—4 Flasker Vin. Viljen var god nok. Senere paa Vinteren slap Arbejdet op, og vi kom tilbage til Lejren, og derfra kom jeg til *Marcolès*, hvor jeg hjalp til ved Brænding af Trækul. Se-

nere kom jeg til at presse Hø saavel i *Aurillac*, *Jussac* som flere Steder oppe i Bjergene og kom saa ud til Bønderne for at slaa Græs. Skønt de bød os en lang Arbejdsdag, var det dog friest og bedst dér.

Først i November 1918 kom jeg ind paa Depotet fra Høpresningsarbejde ude i Bjergene. Der taltes da næsten kun om Krigens snarlige Afslutning. Det gjorde man formentlig ogsaa i en Fangelejr for Officerer i Byen, hvor jeg lige havde arbejdet. Dér var østrigske og tyske Officerer samlet, og der var et værre Hus, thi d'Hrr. kunde ikke enes om, hvem der havde Skylden for den tabte Krig. De tyske Officerer paastod, at Østrigerne ikke duede, medens Østrigerne gav Tyskerne Ansaret for Krigen og sagde, at det var deres Skyld det hele.

Inde i Lejren saa man ikke smaaligt paa Tingene i de Dage. Der var Glæde og Forventning over alle Sind. Og da den 11. November ved Middagstid Freden ringedes ind fra alle Byens Kirketaarne og vort Haab blev til Virkelighed, da brød der en Jubel ud, jeg aldrig har oplevet Magen til. Men ogsaa ude i Byen blev der Røre. Med et Slag blev Folk revet ud af Krigens Mareridt, de var som overgivne Børn; Hurraraab og Fanfarer, der blandede sig med Klokkeklangen, lød ind til os.

Lige over Middag lod Kommandanten, Kaptajn *de Fourneaux* os samle i Krigsfangegaarden og fortalte os, hvad der var sket. Efter at *Fuglsang* havde oversat Kaptajnens Tale, klang et kraftigt *Vive la France* og et *Leve Danmark* fra den begejstrede Flok. Kaptajnen, der selv var overvældet af Nyheden og vore Leve-raab, fortsatte med at udtale, at vi jo nu kunde vente snart at komme hjem. — Da han var gaaet, rejste vi to Stænger, den ene i et Pæretræ og den anden bundet til en Pæl, hvor vi hejste Dannebrog og Trikoloren Side om Side, og Guirlander blev hængt op tværs over Lejrpladsen.

Vi tænkte paa Hjemmet, som vi nu snart skulde faa Lov at gense — til Jul vilde vi da sikkert være hjemme, og der var i Flokken ingen Tvivl om, at Hjemrejsen vilde komme til at foregaa over *Danmark*, og at *Sønderjylland* vilde blive dansk igen. I en Takkeadresse til Professor *Verrier* bad vi ham om at fremskynde vor Hjemsendelse. Der blev i Lejren foretaget en Indsamling til en Tønde Vin, og om Aftenen samledes vi i Lejrens store Stue, hvor der blev holdt Taler og udbragt Skaaler. Det blev en dejlig Aften.

Jeg er gift med min danske »Gudmoder« fra Fangenskabet, og vi har en Landejendom i *Harreby* paa godt 40 Tdr. Land. Livet har ikke været nogen Dans paa Roser, da vi fik købt i den dyre Tid, i 1923, men vi har dog klaret det værste og har det ellers godt. Vi har 3 Børn.

Nej, jeg har ingen Forbindelser med Frankrig, men jeg vilde naturligvis gerne se Landet dernede igen.

Peter Dixen,
Harreby pr. Fole.

PETER FLEBBE

f. d. 21. Maj 1897 i Skovby, Vedsted Sogn, hvor Forældrene var Arbejdsfolk.

Jeg gik i Skole i *Djernæs* og blev konfirmeret derfra Vinteren 1912—13. Vinteren 1913—14 var jeg paa *Bramminge* Efterskole, hvor Frk. *Frederikke Eline Voli* dengang var Lærerinde. Senere fortsatte jeg ved Landbruget hos Gdr. *J. Bræraa*, Kjestrup.

Jeg blev krigsuddannet ved I. R. 60 i *Waisenburg* i *Elsass* fra 13. Marts til 2. September 1916. Da blev jeg overskrevet til I. R. 11/57 og kom til Fronten ved *Højde 304* ved *Verdun*. Den 26. Juni 1917 blev jeg taget til Fange ved *Chemin des Dames*. Vi laa to Kompagnier i Reserve i en af de store Stenhuler, men ved et fransk Stormangreb blev vi omringet. Jeg blev ikke saaret.

Vor første Lejr var ca. 35 km bagved den franske Front. Efter 14 Dages Forløb kom vi til *Rouen* og var der i 6 Uger, der var saa lange som Aar. Midt i August kom jeg til *Aurillac*. Jeg har kun godt at sige om Opholdet dér. Min første Plads ude hos Bønderne var i *Le Falgoux*, hvor man var saa omsorgsfuld for mig, som var jeg deres Søn. Jeg var mest hos Bønderne, men var ogsaa i 8 Maaneder ved Skovarbejde i *Crespiat*, saa jeg lærte lidt af hvert. Vinen var god, men det var Osten ogsaa. Undertiden savnede vi en Taar Kaffe, men det var der gode Raad for. Jeg er altid blevet godt behandlet, ogsaa inde i Lejren, særlig *Fuglsang Damgaard* glemmer jeg aldrig. For en ung rask Mand gik Tiden dog bedst ude i den frie Natur. Til Tider syntes vi nok, at Bønderne tog lidt bagvendt paa det, men vi gik dog paa med godt Humør.

Vaabenstilstandsdagen fejrede jeg i Lejren, hvor vi drak mangan god dansk Skaal. Der var sørget godt for Vin til Lejligheden. Den 6. April 1919 gik det hjemad over *Dunkerque* til *Odense*. Vi havde en smuk Tur over Vesterhavet og spiste med god Appetit, saa vi naaede Bunden af »*St. Thomas*« Varebeholdning, og ved Ankomsten til *Odense* udbragte Kaptajnen et Leve for os for god Opførsel. Modtagelsen i *Odense* af de mange Mennesker, der var samlet ved Havnen, var helt overvældende. Hjemme fejredes Gensynet mere stilfærdigt. Fra *Aarøsund* ringede jeg hjem til min Fader og Moder og bad dem hente mig i *Haderslev*. Glæden var stor, for da jeg kom hjem, var vi igen alle samlet. Min Fader og Broder havde ogsaa været med i Krigen. Men Fader var ikke længere den stærke Mand, som da jeg drog ud, og han døde allerede den 30. November 1921.

Efter Hjemkomsten slog jeg mig igen paa Landbruget. En lille Pige, jeg havde lært at kende, giftede jeg mig med den 25. Juni 1920. Vi har nu fire Børn i Alderen fra 9 til 16 Aar. Jeg er nu Graver og Kirketjener ved *Hoptrup Kirke*.

Peter Flebbe, Kirketjener.
Hoptrup.

HANS FROMM

f. d. 10. December 1894 paa *Grarupgaard*.

Jeg er opvokset i mit Hjem paa *Grarupgaard*, en gammel Slægtsgaard, der engang har været Frigaard. Efter Konfirmationen var jeg en Vinter paa *Hejls Efterskole*, derefter var jeg hjemme et Par Aar og 1913—14 paa *Vojensgaard*.

Jeg var blandt dem, der var taget til Soldat i 1914. Jeg blev nu krigsuddannet i *Slesvig* i 3 Maaneder til Marts 15. Da kom jeg til I. R. 86, der stod ved *Moulin*, hvor jeg lærte Skyttegravskrigen at kende. I det store Slag her, Juni 16, faldt mange Nordslesvigere, særlig mange Unge. Jeg blev saaret i venstre Fod og fik et Strejfskud i Panden. Kom saa paa Lazaret i *Noyon*, senere til Enskirchen ved Rhinen og derfra til *Flensburg*.

Da jeg var blevet rask, kom jeg igen til Frankrig til I. R. 5/87 og var med ved *Verdun*, *Reims* og ved *Somme*, hvor jeg blev taget til Fange den 25. September 1916. Vi laa helt ude i en Spids, fik ingen Reserver og da Franskmændene angreb, var der kun en lille Halvdel af Kompagniet tilbage. Jeg kom først i Fangelejr i *Amiens* og derefter til flere ukendte Steder, hvor vi havde det daarligt. Alt blev taget fra os, og da mine Breve var skrevet paa Dansk, spurgte de mig, hvor jeg var fra. Jeg talte med en Officer, der kunde *Norsk*; han lovede mig, at jeg snart skulde faa det bedre, og kort efter blev jeg sammen med 4 Kammerater ført til *Aurillac*, hvor jeg ankom først i November 16.

Vi fik en god Modtagelse af de gamle Fanger, der var meget nysgerrige efter Nyt hjemmefra. Da jeg havde været hjemme paa Høstlov, kunde jeg jo for-

tælle en Del. Kort efter kom jeg sammen med et stort Hold ud med en Tærskemaskine i Omegnen og var bl. a. hos »Ole Lukøje«. Det gav dygtigt at spise og drikke paa Tærskearbejde, og jeg skal ikke nægte, at jeg var glad for Vinen. Imod Sædvane var jeg i 1½ Aar paa én og samme Gaard ved *Mauriac*. Her havde vi det udmærket og blev næsten for godt kendt med Byens Folk. Efteraaret 18 kom jeg tilbage til Depotet og var der, da Krigen sluttede, og til vi kom hjem. Om Vinteren var det rart at være i Lejren, naar man havde lidt Penge paa Lommen. Der var altid mange Bekendte. Jeg var i Lejren Julen 16 og Julen 18; det var festligt.

Vaabenstilstandsdagen fejredes i Lejren, bl. a. ved en Fest paa Skomagerstuen; vi var glade og lystige over, at Krigen nu var Slut, og vi snart kunde komme hjem fra Fangenskabet.

Der gik nogen Tid, inden vi naaede saa vidt, og alt imens voksede Længslen mod Hjemmet, som jeg ikke havde set i 3 lange Aar. Jeg kom hjem med første Transport over *København*, hvor vi fik en storslaet Modtagelse. Jeg blev der i 8 Dage og rejste saa hjem over *Kolding*, hvor en derboende Søster modtog mig. Herfra tog jeg med Rutebil til *Haderslev*, hvor min Fader og Moder hentede mig. Hjemme var mine Søskende samlet, Gensynet var hjerteligt; et Stykke før vi naaede Gaarden, saa jeg, at *Dannebrog* var hejst — det var det første Dannebrog, jeg saa over Sønderjylland; da var det jo endnu ikke tilladt at bruge det. Gensynsglæden var dog blandet med Vemod, idet en Broder var faldet i *Galizien*, mens jeg havde været borte; Kuglen, der ramte ham, strejfede ogsaa Fader og Moder. De var blevet ældre under Sorgen, og deres Ansigtstræk vidnede om, at ogsaa de havde følt Krigens Alvor.

Den første Sommer efter Hjemkomsten var jeg hjemme. Derefter havde jeg en herlig Vinter paa *Tune* Landbrugsskole, hvor jeg var sammen med flere Kammerater fra Aurillac. Herfra var jeg hjemme til Afstemningen. Jeg opholdt mig en Tid paa Sjælland for at lære dansk Landbrug. I 1924 blev jeg gift og fik selv Landbrug ved *Hoptrup*, senere, siden 1929, i *Sdr. Vilstrup*, hvor vi nu bor. Vi har en Dreng paa 9 Aar og en Pige paa 7 og har det godt, men de stærke Svingninger i Konjunkturerne har ogsaa ramt mig.

Straks efter Hjemkomsten skrev jeg til den Familie, hos hvem jeg havde været i halvandet Aar, men har ikke hørt fra dem — maaske fordi jeg dengang, det var i 1919, opgav min Adresse til Danmark, saa deres Svar ikke har naaet mig. Jeg vilde gerne derned en Tur og fortryder, at jeg ikke gjorde det, inden jeg fik Ejendom; da havde jeg Tid og Raad til det. Efterhaanden som man bliver ældre, bliver ogsaa Lysten mindre til at rejse derned.

Hans Fromm, Landmand,
Sdr. Vilstrup St.

PETER O. GRAU

f. d. 7. April 1898 i *Sebbelev* ved Augustenborg, hvor Forældrene havde en Gaard.

Min Barndom har jeg tilbragt i mit Hjem. Efter min Konfirmation i 1912 var jeg hjemme til 1. November 1913, da jeg fik Plads som Karl i *Dynved*. November 14 kom jeg atter hjem, idet mine to Brødre var indkaldt. Dengang var det min Mening at blive Landmand.

Den 28. November 1916 indkaldtes jeg til Krigsuddannelse ved I. R. 1/201 i *Wynsdorf* ved Berlin, fra 15. Januar 1917 kom jeg til I. R. 3/444 i *Zossen* og var der til 30. Marts 1917. — Den 24. April kom jeg til Fronten til *St. Mihiel* Buen ved *Thiaucourt* sydfor Verdun. Min Deltagelse i Krigen falder fra denne Dag til min Tilfangetagelse den 30. August 1918. Jeg var med I. R. 444 forskellige Steder

Fru Professorinde
Dagmar Schmiegelow, København.

Frøken Marie Møller, Odense.

De to Damer kendes og huskes af Flertallet af Krigsfangerne fra Aurillac for alle de Penge og Pakker, de fra Krigen begyndte, indtil den sluttede — og navnlig til Jul — sendte til Aurillac.

En Gruppe Krigsfanger paa Hospital 22. Fra venstre, staaende: Chr. Christensen, Sønderborg, Jens Frederiksen, Sønderborg, Hans Petersen, Skodsbøl, nu Vridsløselille, J. Chr. Bertram, Skodborg, nu „Tuborg“, København. Siddende: Søren Andersen, Haderslev, nu Aabyhøj, Gæstgiver Hans Hansen, Tørsbøl (død i Aurillac), Anders Th. Jensen, Korntved, nu Toftekro ved Tønder, og Gartner Jens Lund, Vojens.

En Gruppe sønderjydske Soldater bag ved Fronten. Af dem havnede de fire i Aurillac. Fra venstre, staaende: Andreas Wolff, Iller, Peter H. Paulsen, Mogeltønder (ikke i Fangenskab), Martin Paulsen, Mogeltønder, nu Rømet ved Toftlund. Siddende: Chr. Jensen, Rendbjerg ved Egersund, nu Ulkebøl, og Chr. Paulsen, Bredevad, nu Rødovre.

I fuld Krigsmaling.

N. C. Kloster, Haderslev.

Afvæbnet.

paa Fronten og jeg lærte Krigen at kende i al dens Gru. Jeg var blevet saaret af en Haandgranat i Skulderen Dagen før, jeg egentlig skulde have været til Fronten. Jeg kom dog ikke paa Lazaret, men kom derved først til Fronten en Maaned senere, end jeg skulde have været.

Tilfangetagelsen skete den 30. August 1918 ved *Auricourt* mellem *Roye* og *Noyon*. Vort Kompagni skulde dække Tilbagetoget, da vor Deling paa 11 Mand blev afskaaret. Vi sad i en Kælder og ventede paa Franskændene i to Timer, mens vi skiftedes til at holde Udkig. Da det var min Tur, kom Franskændene, tre Mand, fra modsat Side, end vi havde ventet det. Da de sigtede paa mig, bad jeg om Pardon. Alt imens hørte jeg mine Kammerater bagved le ad mig, men da de opdagede, at det var Alvor, kom de skyndsomst ud. Mit Indtryk af Franskændene, da de tog os til Fange, var, at vi var de bedste Kammerater. Vi havde ikke noget imod hinanden, de havde ikke villet Krigen, og vi heller ikke.

Fra 1. til 22. September 1918 var jeg i *Clermont* ved Paris, der var bekendt for dens smaa Rationer og kaldtes Hungerlejren. En fhv. tysk Officer havde her indyndet sig hos Franskændene, og han behandlede os forfærdeligt, med Slag af Ridepisk og Spark. Hver Dag lod han Fangerne af min Division, 231. I. D., som han kaldte »Die Räuber von Chateau Thierry«, træde an, og saa maatte vi skiftevis løbe og marchere i to Timer. Da jeg dristede mig til at spørge ham, om jeg ikke kunde komme til en Speciallejr for dansktalende Krigsfanger, spurgte han mig, om jeg saa bagefter vilde i Fremmedlegionen og gav mig et Spark bagi, saa jeg nær var faldet paa Næsen. Jeg kom i en anden Lejr og henvendte mig dér til en Tolk, som saa fik udvirket, at jeg og en Kammerat, Nic. Bock, Skærbæk, efter et Ophold i *Rouen* paa 5 Dage kom til *Aurillac*. Bock kom dog til en Lejr for Sygepassere.

Den 1. Oktober 1918 kom jeg sammen med 8 andre til *Aurillac*; efter et Forhør viste der sig dog kun at være to dansktalende deriblandt, og de fik Lov at blive. Inden jeg endnu var kommet ud til Flokken, hørte jeg en af dem sige: »Der er kommet to til, den ene er fra Als.« »Ja«, sagde den anden, »alle Alsingere er Overløbere.« I det Stykke havde jeg dog min Samvittighed ren. Vi blev godt modtaget af Kammeraterne, og særlig vil jeg fremhæve *Fuglsang Damgaards* store Tjenstvillighed. Det var ligemeget ved hvilken Tid og med hvilket Anliggende, man kom til ham, han lovede altid at hjælpe, og han gjorde det.

Efter et Par Dages Ophold i Lejren kom jeg med ud at tærsk hos Bønderne, et dejligt Tidsfordriv, ikke overlæsset med Arbejde, godt at spise og saa den udmærkede Vin. Efter Tærsketiden kom jeg til Høpresning, først i *Riom es Montagnes*, saa til *Murat* og *Allanche*. En Dag paa Banegaarden i *Murat*, hvor vi læsede Hø, kom to amerikanske Soldater hen til os og sagde: »God Dag I Danskere«. Det viste sig, at den ene var af norsk Afstamning og den anden, der hed Andersen, stammede fra Nørrejylland, hvor hans Fader boede. Dem fik vi Besøg af næsten hver Dag, de forærede os mange Cigaretter, som jo var kærkomne.

Vaabenstilstandsdagen oplevede jeg i *Riom es Montagnes*, hvor Befolkningen blev vild af Begejstring, da Kirkeklokkerne begyndte at ringe Freden ind. I deres Ukendskab til, hvad Landsmænd vi var, raabte de »*Les Boches*« efter os. Vi tilbragte Dagen hjemme i vort Logi ved en Kande Vin og lystige Historier, som der ikke var Knaphed paa, nu da Udsigterne til at komme hjem, som ogsaa drøftedes, var rykket nærmere.

Hjemrejsen fandt Sted fra *Aurillac* den 4. April 1919 og den 7. April med »St. Thomas« over *Odense*, hvor vi ankom den 13. April og til mit Hjem paa Als den 16. April. Turen fra *Aurillac* til *Dunkerque* var jo nok en dejlig Tur, for det gik jo hjemad, men m. H. t. ydre Bekvemmeligheder var det en drøj Omgang. Vi

havde en Dags Ophold i *Dunkerque*, det var netop min Fødselsdag, og den blev fejret ved god Stemning i Kammeraters Kreds. Det blev en dejlig Tur med Skibet, kun syntes vi, det gik for langsomt. Jeg oplevede dog et af de største Øjeblikke i mit Liv — da vi saa Jyllands Kyst stige frem af den disede Horisont. Da var der Jubel og Sang paa alles Læber. Nu er vi snart hjemme, jublede det i os, hjemme i Danmark og fri for Krigens Gru og Fangenskabets Opsyn. Fri og hjemme! Modtagelsen i Odense var herlig, og især staar Festaftenen paa Grand Hotel som en af de bedste Aftener i min Erindring.

I Odense boede jeg hos en Onkel og Tante. Dagen før Skærtorsdag rejste jeg hjem, hvor Gensynet med mine Forældre og min Søster og ikke mindst med mine to Brødre, som jeg ikke havde set i flere Aar og som var kommen sunde og raske hjem fra Krigen, gjorde et uudsletteligt Indtryk paa mig. Den største Forandring, der var sket, siden jeg tog hjemme fra, var det straalende Haab, der lyste ud af alles Øjne om, at vi nu snart skulde komme hjem til Danmark.

Efter Hjemkomsten arbejdede jeg to Aar ved Landbruget og var en Vinter paa Højskole. Saa læste jeg paa *Haderslev* Statseminarium fra November 1921 til Juli 25 og blev i Februar 1926 ansat som Lærer i *Hellevad*, hvor jeg stadig er. Den 4. Januar 1927 blev jeg gift med *Christine Dahl*, Pøl ved Nordborg. Vi har tre Børn, 2 Drengene paa 8 og 6 Aar og en Pige paa 2 Aar. Imellem de to sidste har vi haft en lille Pige, som er død.

P. O. Grau, Lærer.
Hellevad.

CHRISTIAN PAULSEN HANSEN

f. d. 17. Februar 1898 i *Ellum* pr. Løgumkloster, hvor Forældrene var Gaardmands-folk.

Jeg er opvokset i min Fødeby og er uddannet ved Landbruget bl. a. paa *Als*, i *Harris* og *Bredebro*. Min Fader er nu død, og Moder har Ejendommen.

Den 2. November 1916 blev jeg afhentet som usikker og ført til Inf. Reg. Nr. 89 i *Neu Strelitz* i Mecklenburg, hvor jeg var til 7. Maj 1917. Da kom jeg til Regimentet, der stod ved *Cambrai* i Frankrig. Fra August til November var jeg syg af Difteritis og Øjenlammelse; jeg blev saa uddannet ved M. G.; kom til Regt. 75 (*Bremen*) og var ved dette til min Tilfangetagelse den 20. September 1918. Det skete, da jeg sammen med en Underofficer og 6 Mand var paa en fremskudt Post, 500 Meter foran forreste Linie, hvor vi blev afskaaret under et fransk Angreb. Det var i Nærheden af en lille Fæstning *Vailly*. Den franske Frontsoldat var flink, Etappemanden mindre.

Efter Tilfangetagelsen meldte jeg mig til den sønderjyske Fangelejr og blev den 18. December sammen med 22 Kammerater fra *Rouen* ført til *Aurillac*. De 20 af os blev dér.

Jeg husker endnu den hjertelige Modtagelse, vi fik af *Fuglsang* og *H. Madsen*. Vi fik Brød og Vin og blev næsten syge af Mæthed. Efter nogle Dages Forløb kom jeg sammen med en halv Snes andre nye Fanger ud at tage Kartoffler op hos Bønderne. Vi fik tykke Pandekager og tykt fedt Flæsk; det smagte en sulten Mand. Senere kom jeg ud med et af de alm. Hold, lærte at køre med Stude og malkede. Bønderne var vældig flinke, og vi havde det rigtig godt, saa det var med Sorg, vi sidst i Februar 19 maatte tilbage til Lejren.

Vaabenstilstandsdagen fejrede vi i Stilhed paa Landet, Vagtmanden, der var Vinhandler, spenderede paa os i Dagens Anledning.

Ca. 3 Uger før Hjemsendelsen var jeg med blandt et Par Hundrede Mand, der kom til *Riom*, og derfra sendtes jeg hjem med første Transport af de sønderjyske Krigsfanger fra Frankrig. Men i *Dunkerque* blev jeg syg og maatte afvente næste Transport, der 3 Uger senere afgik til *Odense*, hvor vi fik en festlig Modtagelse. Den 10. April 1919 var jeg atter hjemme.

En ældre Broder var ankommet lidt før mig fra *Polen*, en anden Broder, der ogsaa havde været med, ankom til Hjemmet en Dag senere end jeg. Saa var hele Familien igen samlet. Det var dejlige Dage, ikke mindst for Moder.

Sommeren 19 var jeg hjemme for at hjælpe at faa Gaarden lidt paa Fode. Min Moder havde i halvandet Aar før min Hjemkomst maattet aflevere 36 Stk. Kreaturer, saa der var noget at gøre. Vinteren 19—20 var jeg paa *Grundtwigs Højskole* ved *Lynghby*. I 1920 overtog jeg en Gaard paa 41 ha i *Ellum* og holdt samtidig Bryllup. Frugten af de forløbne Aar har været en god Kone, 5 raske Drengene og 3 Piger, saa jeg skal ikke klage. Vi har det godt.

Chr. Paulsen Hansen, Gaardejer,
Ellum pr. Løgumkloster.

MATHIAS HANSEN

f. d. 6. Januar 1892 i *Tørsbøl*, hvor Faderen var Gaardejer.

Indtil 1913 var jeg beskæftiget ved Landbrug i mit Hjem. Jeg blev da indkaldt til Militærtjeneste ved I. R. 11/86 i *Sønderborg*.

Jeg rykkede ud med det aktive Regiment i August 14 og deltog i Felttoget gennem *Belgien* og *Nordfrankrig*. Under *Marneslaget* blev jeg den 6. September 1914 saaret og faldt i fransk Krigsfangenskab. Min første Fangelejr var i *Lourdes* ved *Pyrenæerne*, senere kom jeg til *Blaye*, en lille By og Fæstning ved Indsejlingen til *Bordeaux*, og den 21. Juni 1915 kom jeg sammen med 21 Kammerater til *Aurillac*. Sergent *Boulanger* modtog os paa Kontoret, hvor han hilste paa os hver især og sagde et Par venlige Ord til os. Da han hilste paa mig, sagde han: »Ja, Dem kender jeg jo godt, De hører ogsaa til mine Venner.« Han var jo ikke almindelig. I *Aurillac* arbejdede jeg ude hos Bønderne.

Hjemreisen foregik over *København*, hvor jeg opholdt mig i 6 Dage. Ankomsten i Hjemmet virkede noget underligt paa mig. Der var jo sket meget i de Aar, jeg havde været borte. Mine Forældre havde solgt Gaarden og købt en Villa i *Graasten*. — Jeg ankom ved Midnatstid til *Graasten*, hvor alt var mørkt. Mine Forældre vidste ikke, at jeg kom, saa der var ingen mødt for at tage imod mig, og jeg anede ikke, hvor mine Forældre boede. Jeg gik paa maa og faa ned gennem mørke og mennesketomme Gader i det Haab, at jeg tilfældigt skulde møde nogen, der kunde give mig Oplysning om, hvor jeg skulde finde mit Hjem. Og jeg var saa heldig at træffe et Par ældre Damer, der vidste særdeles god Besked, saa jeg endog fik Anvisning paa, hvor Soveværelset var. Saa fik jeg mine Forældre banket op — hvor Fader og Moder dog var blevet gamle, og hvor var meget dog forandret derhjemme efter de næsten 5 Aars Forløb.

Jeg har i 15 Aar været Opsynsmand i *Kongens Have* i *København* og er nu i *Charlottenlund Park*, hvor jeg har været 1 Aar. Jeg blev gift i 1922, min Kone er fra *Graasten*. Vi har tre Børn.

Mathias Hansen, Opsynsmand,
Estersvej 22, Hellerup.

KRISTIAN HUNDEBØL

f. d. 4. Oktober 1890 i *Fole*, hvor Faderen var Landmand.

Jeg er opvokset i *Fole* og var hjemme til 16 Aars Alderen. Derefter tjente jeg paa forskellige Gaarde i Omegnen og var Vinteren 1913—14 paa *Vestbirk* Højskole.

Jeg blev indkaldt den 28. Marts 1915 og blev krigsuddannet i *Segeberg* og *Waisenburg* til Juni samme Aar. Jeg tildeltes da I. R. 10/60 og kom til Vestfronten. Den 4. Juli var jeg første Gang med i en Kamp; det var i *Præsteskov*. Allerede den 8. Juli blev jeg afkommanderet som Lumpesamler, ved den Bestilling havde man da Ro om Natten. Først i December var jeg hjemme paa Orlov en halv Snes Dage. I Januar 16 kom jeg i Ro til *Diedenhofen* (Thionville) i Elsass og i Marts 16 til *Verdun* og var der i 6 forfærdelige Uger. Fik Orlov i 14 Dage og kom saa til *Somme*.

Her blev jeg taget til Fange den 1. Juli 1916. Vi blev »klemte« af Franskmændene fra to Sider. En Feldwebel sagde: »*Was sollen wir machen.*« Der var ingen, der svarede, men vi stak af, alt hvad vi kunde, over til Franskmændene. Jeg kom paa et Fæstningsanlæg, vistnok ved *St. Mihiel*. Vi fik strengt Arbejde og kun smaa Rationer.

Den 10. August blev der sagt, at Elsassere og Polakker skulde blive hjemme; her sluttede jeg mig til. Der var en Kaptajn, der vidste Besked med den danske Fangelejr, og et Par Dage efter gik det til *Aurillac*. Det blev en dejlig Rejse, hvor der hverken var Knaphed med Mad eller Vin. Den 15. August naaede jeg *Aurillac*, hvor den danske Tolk hilste Godaften. I kan tro, jeg var glad. Han spurgte, om jeg kendte *P. Volthers* og *Ivar Lycke*. Jeg svarede med et glad: Ja!

Den meste Tid her var jeg paa Landet. Jeg kom meget paa smaa Gaarde, da jeg havde lært at køre med Stude. At bruge Leen lærte jeg ogsaa og har tit slaaet Græs 12—14 Timer om Dagen. Der var godt at være, og mange Steder gav det en god Drikkeskilling.

Den 11. November skulde jeg og mine Kammerater, *N. Hyldebrand*, *Peter Jensen*, *Adolf Johansen* og *Andr. Johansen*, strø Gødning, men da Kirkeklokkerne begyndte at ringe, slap vi Grebene af bare Glæde, og det blev ikke til saa meget som et Slag mere den Dag. Derimod fik vi gjort lidt ved Vinen. I Begyndelsen af Januar 19 kom vi ind i Lejren, og der blev jeg til det gik hjemad.

Jeg kom hjem April 19 over *Odense*. I *Dunkerque* opstod et vanskeligt Problem, for vi var flere, end Skibet kunde tage, og hvem skulde blive tilbage? Jeg var kommen saa langt paa venstre Fløj, saa jeg kom til at staa blandt de udstødte. Bedrøvede og utilfredse søgte jeg og flere at faa dette ændret, og da *Hans Madsen* opdagede, at der var en Del iblandt, der havde været lang Tid i *Aurillac*, blev det ændret, saa de, der var kommet sidst dertil, ogsaa maatte vente til sidst, d. v. s. til næste Transport skulde hjem.

I *Odense* blev vi hjerteligt modtaget, og noget efter, at jeg var kommen i Land, fandt min Svoger, der den Gang tjente paa Kærgaard ved Særslev, mig. Han var nemlig ogsaa mødt op til Modtagelsen. Efter at være kommen i flunkende nyt Tøj fra inderst til yderst, — det fik vi alle, — kom jeg i Kvarter sammen med *P. Dixon*. I *Odense* havde vi 3 herlige Dage.

Den 16. April tog jeg med Tog til *Ribe*, hvor min Forlovede tog imod mig. Den Dag glemmer vi to aldrig. Kl. 10 om Aftenen kom jeg hjem til Svigerfader (Svigermoder var død 1917), hvor alle græd af Glæde. Dagen efter besøgte jeg min gamle Fader, der var meget nedbøjet over, at min Broder Andreas, der blev saaret en af Krigens sidste Dage, kort efter var død efter at have gjort hele Krigen med.

Sidste Gang, jeg saa ham, var den 4. August 1914. Det var et Savn, at han ikke kunde samles med os.

I April 20 overtog jeg en Landejendom i *Gammeleng* ved *Rødding*, hvor vi stadig bor. Den 24. September 20 holdt jeg Bryllup med min Kæreste, *Esther Sørensens*, Hygum — da havde vi været forlovet i 10 $\frac{3}{4}$ Aar. Vi har det godt, har to hjælpsomme Drengene paa 14 og 12 Aar; kun de pengeknappe Tider trykker engang imellem.

Jeg har ikke været i Frankrig efter Krigen, men det kunde være dejligt at komme ned og se de Steder, hvor man har arbejdet. — Jeg beder alle mine gamle Kammerater om at modtage Ønsket om en *glædelig Jul* og et *godt Nytaar* fra min Kone og mig, og skulde nogen have Lyst til at komme og besøge os, skal de være hjertelig velkommen.

Kristian Hundebøl,
Gammeleng pr. Rødding.

HEINRICH JACOBSEN

f. d. 22. Februar 1884 paa *Skodsbølmark*, hvor Forældrene var Arbejdsfolk.

Fra jeg i 1899 blev konfirmeret til jeg 1906 blev Soldat, har jeg arbejdet ved Landbruget. Jeg aftjente min Værnepligt fra 1906—08 ved I. R. 3/84 i *Slesvig*. Derefter var jeg igen ved Landbruget og blev gift 1910.

Den 7. August 1914 blev jeg indkaldt til *Flensborg* ved Ers.-Bataillon 86 og overførtes senere til I. R. 9/213. I Begyndelsen af Oktober kom jeg til *Belgien*, hvor vi kun havde nogle mindre Træfninger, indtil det store Slag ved *Ypern* begyndte den 19. Oktober. Jeg blev taget til Fange ved *Langemarque* den 27. Oktober 1914. Jeg var dumpet ned i en »blind« Grav, hvor vi blev omringet af Franskmændene, der beskød os fra tre Sider. Om Eftermiddagen Kl. 2 stormede de og tog, hvad der var tilbage af Kompagniet, 63 Mand. Vi blev transporteret til en Lejr i *Braisvire* (*Deux Sèvres*), ikke langt fra den spanske Grænse. Der var jeg Oppasser for nogle Løjtnanter og havde det saa godt, som vi overhovedet kunde vente det i vor Stilling.

I Juni 15 kom jeg til *Aurillac*. Modtagelsen var god; vi blev »sigtede« efter alle Kunstens Regler. Jeg arbejdede ude hos Bønderne. Den bedste Plads, jeg har haft, var i *Falgoux* hos en Familie *Rispa*. Konen sagde til mig: »*Henri*, naar jeg ser dig, tænker jeg altid paa mine Drengene.« Hun havde to Sønner og en Svigersøn ved Fronten. Ja, jeg fik lært at slaa Græs, køre med Stude og drikke Vin, det sidste var dog det bedste. Vaabenstilstandsdagen fejredes i al Beskedenhed ved nogle Flasker Vin.

Hjemrejsen foregik med »*St. Thomas*« til *Odense*. Det blev en dejlig Afslutning paa de 4 Aars Fangenskab. Jeg kan ikke sige, at det var med Vemod, jeg tog Afsked med Frankrig; Glæden over at kunne rejse hjem over Danmark overskyggede alt, men Hjemkomsten til Sønderjylland, Gensynet med Kone og Barn og Familien, var dog det største af alt.

Tiden efter Krigen er forløbet stille og rolig for mig. Vi har haft lykkelige Dage i vort Hjem og har haft det godt økonomisk. Børneantallet er ikke forøget siden Hjemkomsten. Vi har en Datter, som har været gift et Par Aar, og jeg er fornylig blevet Bedstefader til en stor og velskabt Dreng. Jeg har i de sidste 15 Aar været beskæftiget i en Korn- og Foderstofforretning indtil fornylig, da jeg ved et Uheld mistede den venstre Arm, der maatte tages af helt oppe ved Skulderen, saa jeg er ikke meget værd nu. Det har altid været mit højeste Ønske at gense *Aurillac* og *Auvergne*.

Heinrich Jacobsen,
Møllegade 14, Broager.

PETER JACOBSEN

f. d. 1. Juli 1898 i *Broager*, hvor Faderen havde et Gæstgiveri med Landbrug og Vognmandsforretning.

Jeg er opvokset under meget strenge Forhold. Vi var 10 Søsken, og fra meget smaa skulde vi Børn hjælpe til i Marken. Selv om jeg var lille og spinkel, blev jeg dog paa Grund af Krigens Forhold sendt ud til Landbruget, og kun 16 Aar gammel blev jeg Forkarl og maatte forestaa Arbejdet paa den 75 ha store Gaard, »*Krammark*» paa Broagerland. Ejeren vilde søge mig fri for Militærtjenesten, men det lod sig ikke gøre, og den 16. November 1916 maatte jeg stille i *Flensborg*.

Min militære Uddannelse fik jeg ved 9. Jæger-Bataillon i *Ratzeburg*. Den 24. Juni 1917 kom jeg til I. R. 3/76 i *Hamborg*, og den 2. Juli 1917 til I. R. 213 i *Bremen*. Samme Dag blev vi sendt til *Flandern*, hvor vi paa Grund af et ventet Angreb laa i Reserve i nogle Uger. Da Angrebet senere kom, havde vi mange Døde og Saarede. Fra 18. Oktober 1917 var jeg ved Ammunitionskolonnen og med til ved højlys Dag at bære Ammunition og Proviant ud i Ildlinien og Døde og Saarede tilbage. Den 31. Oktober 1918 blev jeg taget til Fange ved Floden *Lys*. Det skete Kl. 11 om Formiddagen, og da vort Artilleri var blevet taget før os, slap vi godt over. Under det franske Angreb var højre og venstre Føj gaaet tilbage, medens vor Bataillon holdt Stillingen. Vi blev derved omringet, og Franskmændene tog os alle. Vor Fører vilde ikke overgive sig og var nær blevet skudt, men i Stedet fik han en Bøssekolbe over Staalhelmen, saa han faldt besvimet om.

Jeg kom i mange forskellige Fangelejre. De første Døgn gav det ingen fast Føde; vi døjede af Kulde, og Lusene var ved at tage fuldstændig Overhaand. Kort efter at vi var taget til Fange, blev Polakkerne skilt fra, og jeg ventede med Længsel paa, at det snart maatte blive min Tur. Dagen kom; vi blev udstyret med et Franskbrød og en Daase Sardiner og rejste saa med langsom Fart et Par Dage i en Godsvogn, der kun blev lukket op engang imellem. Og det var slemt. Der var én iblandt os, der havde tynd Mave, og hver Gang han fik en Tur, hvilket skete hvert Øjeblik, blev han af to Mand holdt til Lugerne. Børn, sikken et Vejr!

Vi skiftede dog senere til en Personvogn og kunde nu rigtig nyde den smukke Natur, vi kørte igennem, da vi nærmede os *Aurillac*. Jeg har aldrig set noget saa henrivende. I *Aurillac* blev jeg straks antaget i den danske Lejr; jeg var ægte nok. Vore nye Kammerater imponerede os ved deres gode Udseende, de var velplejet og havde runde Kinder. Vor første Bestilling i Lejren var, at vi holdt Op-gør med Lusene. De blev sammen med alt vort Tøj kogt i en stor Vaskekedel, under hvilken vi fyrede med Knogler, vi fik fra Køkkenet. Penge havde jeg ingen af, men gode Venner som *Jørgen Lyck* og »*Onkel*», der var ved Muffen, hjalp mig over den Forlegenhed. Der blev ogsaa lidt til Vin, som man dog først skulde vænne sig til. Jeg havde nogle Begyndelsesvanskeligheder, inden jeg traf Maalet, men saadan er det maaske ogsaa gaaet andre. Blandt mine Kammerater kom jeg til at hedde Peter Braue (*Broager*). Jeg arbejdede ganske kort Tid Vinteren 1918—19 ude hos Bønderne. Inde i Lejren var det denne Vinter ved at blive smaat med Levnedsmidler. Jeg har været med til at smugle Brød ind i Lejren og ogsaa Brændsel, og var paa det store Hold, der i Vintermaanederne 19 blev indkvarteret i den store Lade i *Arpajon*. Der bagtes Pandekager. Mel var der jo nok af paa Lageret ved Siden af. Pandekagerne solgtes for 5 Centimes Stykket, men da Historien blev opdaget — og det gjorde den altsaa, saa fik vi vore Penge tilbage, medens »Bagerne» blev taget i »bedre» Forvaring. En kort Tid arbejdede jeg i Vinbjergelængere mod Syd. Vi kom hurtigt afsted, *Blom* kunde ikke faa sine Sager rask nok

pakket, men en Støvle bagind af Vagtmanden hjalp mægtigt. Arbejdet var godt, og det var Vinen ogsaa. Aah, hvor den smagte!

Paa Vaabenstilstandsdagen var der ordentlig Fest i Lejren, de var alle glade, selv Vagtmændene naaede at blive det, og ude i Byen var der Musik og store Optog. Dagen før Hjemrejsen holdtes en munter Afskedsfest, hvor jeg var Vintapper og *J. Lyck* Kasserer. Det blev en dejlig Dag, rig paa Resultater og med Stemning over det hele. Mange blev syge af »Grippe» paa Hjemturen og enkelte maatte indlægges paa Hospitalet i *Dunkerque* og vente til næste Transport. Vi kom om Bord paa »*St. Thomas*» og jeg fik Plads som femte Mand i en Kahyt. Vi levede som smaa Baronier. Men sikken Storm, vi kom ud i! Min Madras rutschede frem og tilbage paa Gulvet. I de to Døgn, det varede, ønskede jeg mig ud i Skyttegravene igen. Der var mange Søsye, og det saa frygteligt ud i Lasten; de laa forkert i Køjerne med Hovedet ud over »*Rælingen*», der blev renset ud inden Hjemkomsten. Uha!

Ankommet til København sendte *Hans Petersen*, Skodsbøl, Telegram hjem med mange Navne fra Broagerland. De blev læst op ved en dansk Fest i *Broager*, hvor Telegrammet gjorde stor Lykke. Hjemme havde de hængt en Guirlande om Døren til Ære for mig paa Hjemkomstdagen. Men jeg lod vente lidt paa mig. Jeg besøgte først en Broder, som under Krigen var søgt hjemmefra og havde bosat sig i *Odense*, og senere aflagde jeg Besøg hos min Farbroder i *Jelling*. Han forærede mig et nyt Sæt Tøj til Hjemrejsen. Fra *København* til *Odense* kom jeg til at rejse sammen med *Hans Madsens* Fader, der var taget til København for at modtage sin Søn. Men H. M. var ikke kommen hjem med første Hold, og skuffet derover rejste hans Fader saa til *Odense* for at modtage ham der et Par Dage senere. — Ved min Hjemkomst overrakte min Fader mig et Guldur med Kapsel, hvori Hjemkomstdagen fra Fangenskab er indgraveret.

Vinteren efter besøgte jeg *Roskilde* Højskole og havde det dejligt. Sommeren derpaa var jeg Kusk hos min Fader, og saa overtog jeg denne Forretning, købte Bil og havde Virksomheden i 10 Aar. I 1928 fik jeg Depot for »*Tuborg*» og »*De forenede Bryggerier*» i *Broager*. Samme Aar blev jeg gift med Danmarks dejligste Kone (*Alsinger*). Vi har to Børn, begge Piger paa 5 og 2 Aar. — Salget af *Tuborgs* og *De forenede Bryggeriers* Produkter gik frem med stærke Skridt, og i 1932 overtog jeg efter *Tuborgs* Ønske Depotet i *Sønderborg*, hvor jeg driver Forretningen med Lyst og vil gøre et Stykke Arbejde for denne gode danske Virksomhed. I 1935 købte jeg en dejlig Ejendom, hvor jeg nu har hele min Virksomhed samlet.

Peter Jacobsen, Tuborg-Depot,
Goethegade 11, Sønderborg.

ANDERS TH. JENSEN

f. d. 10. November 1891 i *Korntved* ved Tønder, hvor Forældrene var Arbejdsfolk.

Efter en lykkelig Barndom, skriver A. Th. J. fra Statshospitalet i Sønderborg, hvor han f. T. ligger paa Grund af sin Krigsskade, kom jeg i Haandværkerlære fra 1907—10 og arbejdede som Svend, til jeg i 1913 blev indkaldt til I. R. 5/163 i *Neumünster*. Straks efter Krigens Udbrud var jeg med ved Bevogtningen af Højbroen ved *Rendsborg* og kom derefter med Regimentet til *Belgien* med 9. Res. Armeekorps. Efter nogle Smaatræfninger paa Marchen gennem Belgien kom vi til *Elincourt* i Nordfrankrig.

Her blev jeg den 16. September 1914 saaret i begge Laar af en Maskingeværkugle. Jeg er blevet Krigsinvalid. Den 18. September blev jeg taget til Fange i *Elincourt*, hvor jeg laa i et Feltlazaret. Franskmændene tog hele Stadsen og gav

os noget at leve af. Liggende paa Baare i en Lastbil førtes jeg til *Compiègne* og derfra til *Le Mans* (Sarthe), hvor jeg kom til at ligge i et Kloster. Jeg blev opereret den 2. Oktober af tre Studenter og senere i November og Marts 3 Gange af to dygtige franske Læger, som jeg hele mit Liv vil mindes med Taknemlighed. Her havde jeg den Glæde at træffe den første Sønderjyde, *Jens Lassen, Nypøhl*.

I Juli 1915 kom jeg til *Aurillac*. Det første Hovede (med stor Straahat paa), jeg saa dernede, var *Chr. Høeg*, Sdr. Sejerslev. Saa tog den Gamle (Serg. *Boulanger*) imod mig og anviste mig Plads. I *Dépôt Spécial* traf jeg min store Broder *Peter*, men han maatte snart ud at arbejde hos Bønderne, og jeg blev indlagt paa *Hospital 22* (Byens Latinskole, der var indrettet som *hospital temporaire*). Senere laa jeg ogsaa paa *Hospital 2*. Der gik stadig Betændelse i mine Ben, og jeg maatte opereres 4 Gange her, sidste Gang i 1917. De to sidste Gange blev Operationen foretaget af en gammel Kirurg. Hvor maa jeg ikke være ham taknemlig og lige-saa hans Medhjælpere og mange af Røde Kors-Damerne, der var rare imod mig. Nogle af mine smukkeste Minder fra Frankrig har jeg fra mine Hospitalsophold. Navnlig husker jeg Maj 1916, da jeg var meget daarlig. Den rørende Omhu og Omsorg, der da blev vist mig, kan jeg aldrig glemme, og jeg ønsker ofte paa en eller anden Maade at kunne faa sagt Tak for al Venlighed fra den Gang.

Da Vaabenstilstandsdagen kom, var jeg netop i Færd med at vaske min Skjorte. Ude paa Gaden hørte jeg en Mand blæse Trompet og bagefter raabe: *Vive la France, vive l'armée, vive l'armistice!* Saa lod jeg Skjorte være Skjorte, og for de faa Skillinger, jeg havde, bestilte jeg to Flasker Vin i Danmarks Farver.

I Marts 1919 foregik Hjemrejsen med Skib til *København*, hvor Modtagelsen var helt ovenud. Det var nok en Maade at komme hjem paa! Kort efter kunde vi mødes hjemme i Sønderjylland med vore Kære, blandt hvilke vi savnede to Brødre, der blev derude.

Kort efter min Hjemkomst blev jeg gift. Vi har 7 Børn fra 8 til 16 Aar og desuden en Broderdatter paa 22 Aar, hvis Fader faldt. Efter Krigen har jeg arbejdet som Bygmester, men Aar efter Aar er det blevet mere vanskeligt for mig paa Grund af mine Saar, og nu det sidste Aar har jeg slet ikke arbejdet.

Ja, jeg vilde gerne engang til Frankrig igen, hvis jeg kunde træffe nogle af dem, der var gode mod mig paa Hospitalerne.

Anders Th. Jensen,
Toftkro pr. Tønder.

AXEL JØRGENSEN

f. d. 19. September 1896 i *Sønderborg*, hvor Faderen var Retskonsulent.

Efter endt Skoletid i *Sønderborg* var jeg et Par Aar i *Tønder*, derefter 3 Aar i Bagerlære i *Sønderborg*, hvor jeg fik udlært til Paaske 1915.

Under Krigen blev jeg den 15. September 1915 indkaldt til 4. Garde-Regiment i *Berlin* og blev her uddannet. 8 Dage før Paaske 16 tildeltes jeg I. R. 11/87 (Mainz) og kom til Fronten ved *Verdun*. Heldigvis varede det kun kort dér, og jeg kom i Stilling et Par Maaneder i Nærheden af *Reims*. Saa blev vi sendt til *Somme* og kom straks i Ilden, men allerede samme Dag, den 2. Juli 1916, blev jeg saaret af en Granatsplint i højre Arm og blev taget til Fange sammen med ca. 70 Mand. Resten var enten døde eller laa svært saarede paa Valen. Sommeslaget var for mig det værste. Jeg har heldigvis ikke Mén af mit Saar og var ikke paa Hospital, da jeg blev saaret.

Efter Tilfangetagelsen var jeg først forskellige Steder bag Fronten i et Ar-

bejdskompagni, hvor vi forøvrigt ogsaa var udsat for Krigens Farer. En Dag slog en tysk Granat ned iblandt os (Flyver), dræbte 14 og saarede 28 Mand.

I Slutningen af September kom jeg til *Aurillac*. Modtagelsen var god. Sergeant *Boulanger* var dog mærkelig. Ved min Ankomst fortalte han, at han havde et Brev til mig fra min Søster, som den Gang var i *København*. Da jeg ikke havde haft Forbindelse med mit Hjem siden Tilfangetagelsen og saaledes meget gerne vilde have dette Brev med det samme, bad jeg ham derom, men fik Afslag. Jeg fik det først Dagen efter — men hvor lignede det ham. Min bedste Tid i *Aurillac* havde jeg hos Bagermester *Dagyson* i *Aurillac*, hvor jeg ganske vist maatte arbejde haardt — det maatte vi jo alle — men fik en god Forplejning og en særdeles god Behandling. Jeg har heller kun gode Minder fra Landet. Det var i Begyndelsen noget uvant for mig at slaa Græs. Vinen? Tal ikke om den, den savner man ofte her, hvor den er for kostbar til Hverdagsbrug — det var anderledes, da vi var Krigsfanger.

Vaabenstilstandsdagen var jeg i Lejren — den Dag glemmer jeg aldrig. Hjemrejsen foregik over *København*, hvor jeg opholdt mig 14 Dage og senere 8 Dage hos en Søster i *Bogense*. Først derefter rejste jeg til *Sønderborg*, hvor Gensynsglæden var stor. Jeg husker endnu, at en Søster, der modtog mig, ikke kunde kende mig. Hun havde ventet at se mig tynd og udpint og ikke som en Kraftkarl. Men vi levede jo trods alt godt, hvor vi kom fra.

Tiden senere er forløbet godt for mig. Jeg begyndte først i mit Fag her i *København*, men det smagte mig ikke rigtig efter den lange Afbrydelse; saa søgte jeg anden Beskæftigelse og fik Ansættelse ved Kontorarbejde hos et Forsikrings-selskab. Efter et Par Aar gik dette i Stykker, men jeg havde det Held straks at komme ind i et andet Selskab, hvor jeg har arbejdet i 14 Aar og nu er Fuldmægtig.

Axel Jørgensen, Fuldmægtig,
Mariendalsvej 32 D. III th, København F.

JENS JØRGENSEN

f. d. 19. Marts 1882 i *Bøgeskov*, hvor Faderen var Landmand.

Da jeg var 6 Aar gammel, døde mine Forældre kort efter hinanden. Jeg fik Plejeforældre, gik i Skole og blev konfirmeret i *Hørte* ved *Kolding* og var derefter beskæftiget ved Landbruget indtil 25 Aars Alderen. Da Krigen udbrød, var jeg Sporvognskonduktør i *Hamborg*. Fra 1904—06 aftjente jeg min Værnepligt ved I. R. 163 i *Neumünster*.

Den 2. August 1914 blev jeg indkaldt til I. R. 7/76 i *Hamborg*. Regimentet drog først nordpaa. Vi blev indkvarteret i Landsbyen *Tarp* i 14 Dage og kom saa til *Belgien* og var bl. a. med til Gadekampene i *Louvain*. I Kampen ved *Elincourt* d. 19. September 1914 blev jeg let saaret. Vi var ca. 20 Saarede, som man lod tilbage, vi blev afskaaret og toges til Fange. De franske Soldater vidste ikke alt det gode, de vilde gøre os ved Tilfangetagelsen. Jeg kom til en større Fangelejr i *Coetquidan, Bretagne*.

Jeg var blandt de første, der kom til *Aurillac* — naar man ser bort fra *Chr. Høeg*, der som ene Mand var kommen Dagen i Forvejen. Vi kom 27 Mand, der paa Banegaarden blev modtaget af Prof. *Verrier*, som ledsagede os til *Ecole Albert*, hvor *Dépôt Spécial* var indrettet. Jeg blev Lejrens første Kok og var det i ca. 1 Aar, hvorefter jeg meldte mig til Landtjenesten. Straks i min første Plads kom jeg til at slaa Græs, hvilket jeg fik opfrisket til Gavns. Jeg vilde hellere arbejde paa Landet end være i Lejren og er blevet godt behandlet overalt. Et Par Aar var jeg Tolk paa mit Hold og kom udmærket ud af det med Franskmandene.

Vaabenstilstandsdagen fejredes ved et Par Flasker Vin, som Bonden gav. Jeg kom hjem over *Odense*. Selv om Glæden over Hjemkomsten var overvældende, var det dog med nogen Vemod, jeg forlod det skønne Frankrig. Aldrig glemmer jeg Sejladsen gennem *Odense Kanal* og Modtagelsen i den festklædte By.

Da jeg skulde til *Hamborg*, saa jeg kun *Sønderjylland* paa Gennemreisen. Fra *Dammthor* Banegaard i *Hamborg* vilde jeg have taget Sporvogn til *Hoheluft*, men det undrede mig, at jeg ingen Sporvogne saa. Jeg spurgte en Forbipasserende om Grunden og fik til Svar, at man for 14 Dage siden havde indstillet paa Grund af Kulmangel. — Jeg kom uventet hjem og bankede paa, men der var ingen hjemme. Nabokonen fortalte, at min Kone var paa Arbejde, men vor lille Pige var i Børnehave. Hende fik jeg saa fat paa, og hun vidste, hvor hendes Moder var. Min lille Pige var kun 1 Aar gammel, da jeg drog bort; hun kendte mig ikke og vilde ikke tro, at jeg var hendes Far. »Min Far er i Frankrig i Fangenskab«, sagde hun.

Jeg genoptog min Bestilling som Sporvognskonduktør i *Hamborg*, men da vi sultede, opsagde jeg efter et Aars Forløb Pladsen og rejste med min Familie til *Haderslev*, hvor jeg var saa heldig straks at faa Arbejde. Vi har to Børn. Foruden den lille Pige, som nu er 23 Aar gammel, har vi en Dreng, som er født efter Hjemkomsten. Han er nu 16 Aar og gaar i Realklassen paa *Haderslev Katedral-skole*. Jeg er nu beskæftiget som Chauffør og har været i samme Plads siden Juni 1920. — Bare det ikke var saa kostbart, vilde jeg gerne besøge *Auvergne*.

Jens Jørgensen, Chauffør,
Lindedal 34, Haderslev.

PETER JØRGENSEN

f. d. 9. Juni 1890 i *Sdr. Vollum*, Brede Sogn, hvor Forældrene havde en Landejendom.

Da jeg var 1 Aar gammel flyttede mine Forældre til *Harris*, Brede Sogn. Her opvoksede jeg og kom senere i Snedkerlære. Jeg arbejdede derefter paa Egnen, indtil jeg blev Soldat fra 1910—12 ved I. R. 7/61 i *Thorn* ved den daværende russiske Grænse. Til 1. April 1914 var jeg paa *Vallekilde* Haandværkerhøjskole og arbejdede saa hos min gamle Mester i *Bredebro* til Krigen kom.

Den 4. August blev jeg indkaldt til *Flensborg* og tildeltes Ers. Regt. 1/86. Den 7. September forlod vi i stor Hast *Flensborg* og blev sendt til Vestfronten, hvor vi efter Tilbagetoget ved *Marne* traf sammen med det aktive Regiment. Den første Træfning havde vi ved en lille By *Cytz*, der var besat af marokkanske Tropper — det var en mærkværdig Følelse, der greb én første Gang, man skulde skyde paa Mennesker. — Natten derpaa, i øsende Regn, havde jeg en ensom Feltvagt og kunde i Nattens Stilhed høre de stakkels Saaredes Jamren. Da det blev Dag drog vi videre gennem de krigshærgede Egne, og endelig den 19. September havde vi en Hviledag i en af de saakaldte »Katakomber«, en stor Stenhule. Den følgende Dag, Søndag den 20. September, en rigtig Regnvejrsdag, gik det atter ud til Død og Ødelæggelse. Da stod Slaget ved *Anterets*. Det blev en Dag med Tab af mange unge Soldater. Den franske Stilling skulde tages, og blev det. Da Kompagniføreren om Aftenen fik samlet Resterne af 3. og 4. Kompagni, der Dagen før var blevet slaaet sammen til ét, hvortil ogsaa jeg hørte, saa jeg første Gang en prøjsisk Officer græde over Tab af Menneskeliv: Er dette Resterne af mine før saa stolte Kompagnier, spurgte han. Senere var jeg paa forskellige Frontafsnit, ved *Audincourt*, *Dreslincourt* og sidst ved *Moulin*, hvor jeg i Junislaget 15 efter 10 Dages Bombardement blev taget til Fange den 15. Juni.

Efter et af Franskmændene foretaget Angreb den 6. Juni, som blev slaaet tilbage, blev Stillingen hver Dag bombarderet, saa der af Skyttegravene ikke var andet end Granathuller tilbage. Aftenen før, den 14., var en af mine bedste Kammerater blevet levende begravet i en sammenskudt Understand. Sammen med 3 Kammerater laa jeg om Natten i en Hule dybt nede i Jorden, hvor vi var falden i Søvn og først vækkedes Kl. 6½ om Morgen ved heftig Artilleriild fra begge Sider.

Da vi var klar over, at dette vilde ende med en Storm paa vor Stilling, sprang jeg op paa Overfladen for at tage et Overblik. Næppe var jeg kommen op, før en fransk Granat eksploderede lige foran mig, et Stykke af den flængede venstre Side af Halsen og overskar en Sene. Mine Kammerater i Hulen forbandt Saaret, da en fransk Haandgranat blev kastet ned til os; vi kom hurtigst muligt op for ikke at blive kvalt af Gas. Ovenfor blev vi modtaget af franske Soldater med et: *Allez, Allez*, og samtidig gjorde de os med Bajonettet forstaaeligt, at vi skulde over i de franske Linier. Inden jeg naaede gennem den dobbelte Spærreild, blev jeg saaret i venstre Skulder af en Shrapnelkugle, der blev siddende og senere er vandret ned bag venstre Hofte, og endelig fik jeg ovre i den franske Skyttegrav venstre Side kvæstet ved en Sprængning. — Jeg blev samlet op af mine Kammerater og bragt til en fransk Forbindingsplads, hvor jeg laa den første Dag, derefter i 3—4 Dage paa et Feltlazaret, og senere godt 3 Maaneder paa et Lazaret i *Villers Cotterets*. Saa blev der sagt, at jeg, der endnu laa til Sengs, paa Grund af Pladsmangel skulde paa et Rekreationslazaret. Saa »galt« gik det nu ikke. Jeg blev sammen med 32 andre Soldater anbragt i en Godsvogn, der henstod paa et Sidespor i en af Forstæderne til Paris.

I min første egentlige Fangelejr *Rouen* havde jeg det godt efter Forholdene, idet jeg som Underofficer ikke skulde arbejde, men havde Tilsyn ved Lossearbejde i Havnen og lignende. Især var jeg interesseret i at komme med, naar der var en Dampner fra *Danmark*, *Norge* eller *Sverige* — det var jo fristende, hvis jeg kunde være kommet med Skib hjem.

Juleaftendag 15 om Morgen forlod jeg *Rouen* for at blive ført til *Aurillac*. En Officer havde sagt, at jeg der vilde finde Venner; det var alt, hvad jeg vidste om den sønderjyske Fangelejr. Juleaften tilbragte jeg paa Hovedbanegaarden i *Paris*. Juledag naaede jeg *Aurillac* og blev ført til *Dépot Spécial* i *Ecole Albert*. De første, jeg saa i den lille Fangegaard var »Gamle Jas« og »Sille«, som residerede ovre i Køkkenet. Jeg kom op paa Kontoret til Sergent *Boulanger* og blev udspurgt. Der traf jeg vor Forenings nuværende Formand. Efter at mine Sager var undersøgt — noget af min fattige Rejsebagage maatte jeg lade tilbage som ikke egnet til Brug for en Krigsfange — kom jeg ned til Kammeraterne.

Efter et kort Ophold i Lejren kom jeg paa Landarbejde, først paa en Gaard i Nærheden af *Aurillac*, hvortil vi førtes ud hver Morgen. Senere var jeg mange forskellige Steder. Sommeren 1916 havde jeg det i Grunden bedst, da var Holdets 5 Mand sammen hele Tiden. Kun var vi ikke altid saa glade for næsten hver Søndag at skulle i en ny Plads. Men saadan var det; enten kørte vi med Tog eller, naar det ikke var saa langt, gik vi til Fods. Det kunde undertiden tage hele Dagen, for det kunde jo hænde, at vi nu og da skulde ind og hilse paa gamle Bekendte, hos hvem vi tidligere havde arbejdet. Saa gav det et Glas Vin og Brød med Ost. — Kosten var noget ensformig dernede — 21 Gange om Ugen *la soupe*, Brød og Ost eller Flæsk og Vin, men det var sund Kost. Noget af det første, vi saa efter, naar vi kom i en ny Plads, var, om der hang dygtigt med Flæskesider under Loftet i Køkkenet og om der var *du vin dans la cave* — det kunde jo spille en Rolle m. H. t. Arbejdet. — Den daarligste Plads, jeg havde i Fangenskabet,

var Vinteren 1916—17, da jeg sammen med 20 Mand arbejdede i en Ertsmine. Der var det rent ud sagt skidt baade med Forplejningen ved det haarde Arbejde og med Behandlingen. Arbejdet der blev Krigsfangerne da ogsaa senere fritaget for.

Vaabenstilstandsdagen arbejdede jeg som ene Mand paa en Gaard i Nærheden af Aurillac. Jeg gik oppe i Bjergene i al Ensomhed og tilberedte med Plov og Studeforspand Jorden til Vintersæd, da jeg pludselig hørte Kirkeklokkerne ringe. — Saa var det vel alligevel ikke Løgn, naar Bladene de sidste Dage havde fortalt om store Begivenheder paa Fronten — det var ingen almindelig Klokkeeringning — —. Noget efter blev jeg revet ud af mine Betragtninger ved, at Gaardens Tjenestepige kom løbende og raabte, at jeg straks skulde komme hjem. Af det hurtige Løb var hun blevet saa forpustet, at hun næppe kunde forklare, at der var Vaabenstilstand, og at det var derfor, Kirkeklokkerne ringede.

Vi hjalp hinanden i en Fart med at faa Studene fra Ploven; dem lod vi løbe, hvorhen de vilde, og saa skyndte vi os hjem til Gaarden, hvor der stod Vin med Brød og Ost parat, som Begivenheden skulde fejres ved; for der var jo Glæde overalt. Imens blev der udvekslet Tanker og Synspunkter om, hvad der nu vilde ske. Om Eftermiddagen blev Arbejdet ikke til noget, og om Aftenen laante jeg Røgterdrengens Søndagsklæder og gik i Byen for at se, hvorledes Dagen fejredes dér. Det kan nok være, at der var Liv og Lystighed; hvor man kom, blev der tømt et Glas paa Freden og Fremtiden. Paa Grund af mit mangelfulde Fransk, turde jeg ikke indlade mig med nogen for ikke at røbe, at jeg var Krigsfange.

Den følgende Vinter blev den længste, jeg oplevede i Fangenskabet. De franske Krigsfanger fra Tyskland kom hjem, for os blev det ved at trække ud. Jeg havde den Oplevelse at tale med min Madmoders Broder, der var sendt hjem fra Tyskland over Danmark.

Min Hjemrejse foregik over Dunkerque til Odense. Da »St. Thomas« passerede Havneslusen i Dunkerque rungede fra Skibet et trefoldigt Hurra som en sidste Hilsen til Frankrig, hvis Kyst snart tabte sig i det fjerne.

Efter 3 Festdage i Odense længtes vi dog efter at se Hjemstavnen og Familien. Det var ved Aften, at mit Tog rullede ind paa Hvidding St. Paa den anden Side af Stakittet, der dengang var Grænsen der, saa jeg min Forlovede og min Søster, som jeg ikke havde set i næsten 5 Aar. Det blev et hjerteligt Gen-syn. Snart efter naaede vi kommende nordfra Bredebro, hvorfra jeg August 14 var taget ud sydpaa. — Alt, og ikke mindst Togene, saa medtaget ud af Krigen. — Paa Stationen blev jeg afhentet med Vogn af Fader og kørte saa det sidste Stykke Vej til mit Hjem i Harris, hvor Moder ventede med Længsel. Efter et: Velkommen hjem, min Dreng, udbød Moder: Men hvor ser du dog godt ud; det havde vi ikke turdet tro. Ja, sagde jeg, men jeg har jo ogsaa haft det godt, og særlig de sidste 14 Dage. — Men jeg maatte lægge Mærke til, at Fader og Moder var ældedes, særlig min Fader saa meget ældre ud — Krigen havde ogsaa mærket dem, derhjemme.

Efter Hjemkomsten tog jeg atter fat paa Snedkerhaandværket, og Efteraaret 1919 holdt vi Bryllup. Nu har vi 4 raske Dreng, hvoraf de to er konfirmerede. Krigen med alle dens Genvordigheder har nu ikke sat sig i Klæderne alene; selv om de fleste af os maaske er uskadte, saa har den alligevel sat sine Mærker, og ikke mindst paa dem, der i Tiden efter har maattet tage for haardt fat med legemligt Arbejde. Paa Grund af mine indre Læsioner synes jeg, at jeg er blevet 10 Aar foran min Tid i Alder. Jeg er anerkendt som Krigsbeskadiget, men faar ingen Rente, idet Invalidenævnet ikke vurderer Arbejdsevnen nedsat til over 10 pCt. til Trods for, at den til visse Tider i Virkeligheden er nedsat med 50 pCt.

Nu er jeg beskæftiget ved Landbrug. Paa Grund af min Faders Sygdom og senere Død overtog jeg i 1924 Ejendommen hjemme og drev Haandværket ved Siden af. Da Helbredet ikke er saa godt, har jeg opgivet det sidste og haaber, jeg maa have Kræfter til sammen med Hustru og Børnene fortsat at passe Bedriften. Det gaar nok. — Det kunde være interessant at besøge Aurillac og Auvergne som fri Mand, men Tiden har maaske ogsaa forandret sig der.

Peter Jørgensen, Landmand,
Harris pr. Bredebro.

CHRISTIAN KONSTMANN

f. d. 30. September 1888 i Borrig, Brede Sogn, hvor Faderen havde en mindre Landejendom.

Vi var 11 Søsken i mit Hjem. Da i 1897 en Søster blev gift i Øster Højst, kom jeg med derhen og hjalp til i Bedriften. I 1902 kom jeg hjem igen og blev konfirmeret i 1903. Fra 1903—06 var jeg i Smedelære, hvorefter jeg arbejdede som Svend et Par Aar, indtil jeg i 1908—10 aftjente min Værnepligt ved I. R. 129 i Graudenz. Nordslesvigerne ved Regimentet blev engang fotograferet, og da Billederne var færdige, stod der at læse paa dem, at det var en Gruppe af »Nordens Sønner«. Det var jo forfærdeligt. Sagen skulde opklares, men den blev det bare ikke, thi det viste sig, at der var absolut ingen, der havde sat Inskriptionen paa, og saa kunde der heller ingen dømmes. Jeg blev hjemsendt med: *Führung befreidigend*, men Kompagnichefen vilde alligevel ikke give mig Haanden til Afsked, og det synes jeg egentlig godt, han kunde have gjort, siden jeg dog havde haft *Führung*.

Sommeren 1911 var jeg paa Beslagskole i Slesvig; i Foraaret 1912 købte jeg en Smedeforretning i Møgeltonder og blev gift med Catharine Matzen fra Faarhus. Vi fik en lille Pige, Bothilde, og en lille Dreng, Christian. De døde begge under Krigen, og da Drengen først blev født, efter at jeg var draget i Krig, fik jeg ham aldrig at se.

Den 4. August 1914 blev jeg indkaldt til I. R. 4/86 i Flensborg og rykkede den 7. August ud med Regimentet til Aachen, hvorfra vi drog ind i Belgien. I mit Militærpas staar, at jeg har været med i Kampene ved Lüttich 12.—14. August, ved Mons 23.—25. August, ved Chateau Thierry den 3. September og i Marneslaget ved Esternay 6.—7. September 1914. I Marneslaget den 6. September blev jeg haardt saaret. Tyskerne gik tilbage og lod mig blive liggende; jeg blev da den 8. om Aftenen af franske Sanitetssoldater bragt til Banegaarden i Sézanne og samme Aften med et fransk Lazarettog kørt til Orléans, hvor vi ankom næste Morgen. Her blev vi sorteret; jeg kom sammen med 8 andre til Poitiers. Toget var fuldt af saarede Franskmænd, alle med knuste Arme eller Ben. Torsdag den 10. blev jeg i Poitiers lagt i en Seng. Jeg var helt nøgen; undervejs var Klæderne blevet skaa-ret af mig til Souvenirs. I Hopsitalet blev vi godt behandlet; Maden var ganske vist ikke for rigelig i den første Tid. Ved Juletid var jeg saa rask, saa jeg kunde komme hen i Lejren, hvor der var megen Nød og Elendighed. Dér fik jeg lært at spise Klipfisk. Jeg kom i Krøblingeafdelingen, der var fri for Arbejdstjeneste og Eksercits. I Februar kom 400 af de daarligste til Issoudun, hvorfra Poitiers senere fik dygtige Arbejdere. Blandt dem, der kom derhen, var Mathias Klemmensen fra Holbæk ved Frifelt.

Ledsaget af 2 Gendarmer ankom jeg i Maj 15 til Aurillac. Min første Uddannelse i fransk Landbrug fik jeg under Hans Madsens Ledelse hos Patronen paa Rey de Viers. Da jeg var den daarligste paa Holdet, kom jeg en Tid til at lære Ejerens Søn, Loulou, Tysk. Det gik meget godt, og det er med Glæde, jeg har

erfare, at det senere hen er gaaet min Elev godt; han er nu en estimeret Sagfører i *Aurillac*. — Vi fik lært at slaa Græs, drikke Vin og køre med Stude. Det var en dejlig Sommer; det var jo ogsaa Lejrens bedste Folk, der var med dér, men senere fik den jo langt større Navne.

Engang i Foraaret 17 skulde *Hans Møller, Sdr. Vilstrup*, og jeg sammen med Patronen, vi da arbejdede hos, levere et Parti Havre i *Neussargues*. Det gik udmærket dertil og efter en bedre Frokost med et Glas Vin — eller maaske to — til Maden, begav vi os, let i Sindet, paa Hjemvejen. Men da kom det til at gaa mærkeligt til. Vi skulde igennem en Fangelejr for Tyskere, og da de saa os, raabte de *Landsforrædere* efter os. Dette var dog for galt, og saa kildrede jeg dem med Studestokkens Pik. Jeg havnede i Lejrens Prison, og hen paa Natten fandt jeg *Hans Møller* ved min Side, han laa med Hovedet nedad paa Briksen. Den Dyst indbragte Hans 15 lyse Dage og mig 25 mørke, foruden at jeg maatte betale 50 Francs i Bøde for Arrestkakkelovnen, der var gaaet i Stykker under hele dette Virvar. Vagtmanden fik 8 Dages Prison, fordi han var blevet hjemme hos sin Kone nævnte Dag.

Den 31. Oktober 1918 blev jeg sammen med 37 *Aurillac*'er hjemsendt over *Svejts*. Den 9. Oktober ankom vi til *Constanz* og blev paa Banegaarden modtaget med fuld Musik. Da vi stod opstillet ved Toget, spurgte en Løjtnant mig om mit Navn og om Lejren, jeg kom fra. Da jeg havde sagt ham det, ønskede han Oplysninger om flere Kammerater, som han nævnte ved Navn, hvoriblandt særlig *Hans Madsen* og *I. Chr. Bertramsen* — de havde 3 Kryds ved Navnet; jeg var ikke af de slemme, jeg havde kun ét. Jeg og flere blev taget i Forhør af en tysk Professor fra *Berlin*, der var meget interesseret i, hvorledes vi havde haft det i »*Forræderlejren*«. *Søren Hattesen, Ellum*, og *M. Ratgen, Københoved*, der var kommet hjem 8 Dage før, havde ogsaa maattet gaa denne Skærsild igennem, og Resultatet af Forhøret af dem blev læst op for os. Imidlertid var Revolutionen i fuld Gang i Byen, Fængslerne blev aabnet, og Kejserbillederne i Kaserneangene reves ned. Professoren var ellers en hel flink Mand; vi fortalte ham jo en Del Løgn, men da jeg tilsidst ankede over, at Tyskerne havde forbudt at sende Pakker og Penge til *Aurillac*, sluttede han Audiensen med meget høfligt at sige: Ich danke meine Herren!

Vi rejste saa videre gennem det urolige Tyskland. I *Hamborg* tildeltes vi 5. »*Genesungs*«-Kompagni og fik 4 Ugers »*Genesungs*«-Orlov med Forplejning. Den 19. November naaede vi *Faarhus St.*, hvor jeg traf min Kone. Dagen efter rejste vi til *Møgeltønder* og fortsatte saa, hvor vi slap 1. August 1914. Vore to Børn var jo døde, men nu har vi faaet tre i Stedet for, en Pige, der nu er 17 Aar, en Dreng paa 15 og en lille Pige paa 12 Aar.

I 1925 lod jeg mig indlægge paa Statshospitalet i *Sønderborg* og fik fjernet en Shrapnelkugle, der sad i venstre Skulder. Jeg faar en mindre Invalidere. I 1926 gik jeg over til Landbruget og har siden 1933 haft Gaarden *Kannikhus* ved *Møgeltønder* i Forpagtning.

Chr. Konstmann, Forpagter,
Kannikhus pr. Møgeltønder.

NIS KUNSTMANN

f. d. 14. September 1889 i *Sønder Hostrup*, hvor Forældrene havde en Landejendom.

Efter min Konfirmation hjalp jeg til hjemme, indtil jeg, 17 Aar gammel, kom i Murerlære i *Felsted*. Efter endt Læretid rejste jeg som Svend i *Tyskland* og arbejdede bl. a. i *Eisenach* og paa *Sild*. I 1913 kom jeg til *Rødding* og opholdt mig der, da Krigen udbrød.

Den 13. December 1915 blev jeg indkaldt til militær Uddannelse i *Trier*. Marts 16 kom jeg til *La Fère*, hvorfra jeg i Juni samme Aar blev tildelt I. R. 10/25. Efter et Par Maaneders Ophold i Skyttegravene paa *Vestfronten*, kom jeg August 16 til *Galizien*, hvor vi den 16. September havde en haard Kamp mod Russerne. Omkring 1. Oktober kom jeg tilbage til *Vestfronten*, hvor Regimentet blev sat ind ved *Somme*. Her blev jeg syg og kom paa Lazaret i *Harzen* i 6 Uger og senere hjem paa Orlov i 14 Dage. I Februar 17 kom jeg igen til *Vestfronten* til R. I. R. 10/29, der stod sydfor *Laon*.

Fra 6. April 1917 satte Franskmandene her ind med en forfærdelig Trommeild, og den 16. April ved Daggry gik de over til Angreb. Den 15. var vor Deling gaaet frem med Proviant, men naaede først forreste Linie om Morgen den 16., da Franskmandene, ved at lægge Spærreild bagved, afskar os fra at komme tilbage. Franskmandene tog, hvad der var, ialt ca. 12,000 Mand, til Fange. Efter et Ophold paa ca. 10 Dage i en Pigtraadsindhegning lige bag Fronten, kom jeg til at arbejde paa en Banegaard. Den 4. Maj blev Slesvigerne, Elsasser og Polakker taget ud og sendt til *Versailles*, hvorfra Slesvigerne i plomberede Vogne førtes til *Aurillac*.

Den 6. Maj 1917 kom jeg til *Dépot Spécial* og kom derefter ud til Bønderne. Mit første Indtryk af Auvergne var ikke saa godt. Jeg havde den første Plads paa *Martinée*; i Køkkendøren mødte vi nogle Grise, der var for udgaende, og paa Køkkenbordet havde nogle Høns taget Opstilling. Det var en Overgang at finde sig tilrette i Forholdene, ikke mindst med den ensformige, men dog sunde, Kost med de 21 Gange *la soupe* om Ugen. Efterhaanden kom man dog til at synes bedre om Forholdene. Det var ofte drøje Dage, naar vi slog Græs fra Sol stod op, til Sol gik ned; men gav det en god Kost og Vin, saa stod Humøret jo højt alligevel. Bedst har jeg haft det paa *La Condamine* ved *Aurillac*. I Januar 18 kom jeg ud i Minen ved *Valjouze*, hvor der var haardt Arbejde og mangelfuld Forplejning. Den sidste Tid af Fangenskabets arbejdede jeg i en Skov, hvor vi var 4 Mand. Vi brændte Trækul og transporterede Træ — bl. a. ogsaa til vor egen Kakkelovn. Herude fejrede vi Vaabenstilstandsdagen.

Jeg kom hjem over *København*, hvor vi ankom den 31. Marts 1919. Efter en meget haard Sørejse blev vi overordentlig smukt modtaget i København. — Efter Hjemkomsten til *Sønderjylland* maatte jeg to Gange i Forhør hos Amtsforstanderen og Amtsdommeren. Jeg var ved Retten i *Flensborg* sat under Anklage som Landsforræder, maaske fordi jeg havde været i den danske Lejr i *Aurillac*. Men Sagen mod mig maatte naturligvis hæves, da jeg ikke havde foretaget mig noget landsforræderisk, tilmed var jeg taget til Fange sammen med 12,000 Mand.

Ankomsten til Hjemmet var dog det største al alt. Vor lille Pige, der var blevet født, da jeg laa ved *La Fère*, og som jeg saa første Gang, da hun var 9 Maaneder, var nu blevet 3 Aar. Det var med mærkelige Følelser, jeg kom hjem og fandt en stor Pige sammen med sin Moder.

Da jeg kom hjem, blev jeg tilbudt en Stilling som Postbud med 8 Mark om Dagen, men jeg foretrak mit Haandværk, hvor Lønnen dengang var dobbelt saa stor, og hvor der var nok at tage fat paa efter Krigstidens Forsømmelser. I 1925 byggede jeg mig et lille Hus; det blev saa dyrt, saa jeg i Dag kunde have bygget to saadanne Huse for de samme Penge. Vi har tre Pigebørn i Alderen 20 — 11 og 7 Aar. Jeg arbejder stadig i mit Fag og er samtidig Kasserer for Rødding Sogns Sygekasse.

Nis Kunstmann, Murer,
Rødding.

ANTON TH. LIND

f. d. 5. August 1876 i *Lunding*, hvor Faderen var Arbejdsmand.

Da min Moder døde tidligt, kom jeg som Plejesøn i Huset hos Bager *Ridell*, *Øsby*. Siden mit 17. Aar har jeg arbejdet paa Teglværk, ved Bane- og Jordarbejde og som Malkerøgter. Jeg har ikke været aktiv Soldat, men indkaldtes i Juli 1915 til Reg 84 i *Slesvig*. Der var jeg i 4 Uger og kom saa til et Rekrut-Depot i *Beveloe* i *Belgien*. Jeg kom tidligt til Fronten i Rusland, hvilket jeg kan takke min Feldwebel for. Jeg vilde ikke lade være med at skrive Dansk til min Kone, og saa var jeg en »Hetzer«, der skulde til Fronten.

Senere kom jeg til *Frankrig* og blev under Tilbagetoget i 1918 saaret i venstre Ben af en Granatsplint og toges til Fange. Jeg laa 4 Maaneder paa Lazaret i *Chartres* og senere i *Mixte* sydvest for *Paris*. Da det hed sig, at Danskerne skulde sendes til Danmark, kom jeg ud af Sengen og op i Lejren og sendtes saa til *Aurillac*, hvortil jeg sammen med 6 andre ankom 4 Uger før Hjemsendelsen. Overløjtnanten der var meget omsorgsfuld overfor mig, da jeg var saaret. Vi havde det godt der; jeg husker endnu vor Morgentur i Gaarden og Klosterkirken lige ved Lejren.

Vaabenstilstandsdagen var jeg paa Lazarettet i *Chartres*. Om Middagen Kl. 12 blev der afskudt Kanonsalut for Freden. Jeg kom hjem med Skib til *Vejle* i Juli 19. Vi havde haardt Vejr over Nordsøen og maatte gaa gennem Kielerkanalen. Modtagelsen i Danmark var meget hjertelig, men mest var den dog, da jeg naaede hjem til Hustru og Børn. Da jeg var blevet Krigsinvalid og endnu var saa daarlig, at jeg ikke kunde gaa, hentede min Hustru mig paa Banegaarden i *Haderslev*, men jeg kunde næsten ikke kende hende. De havde været rationeret hjemme, men havde dog holdt Modet oppe.

De to første Aar efter Hjemkomsten kunde jeg ikke arbejde. Vi fik købt et gammelt Hus med stor Have, hvor jeg kunde gaa og pysle. Senere tog jeg fat i en Grusgrav, hvorved jeg har været beskæftiget siden, og det er gaaet rigtig godt. Min Hustru og jeg har haft et lykkeligt Hjem. Vi har fire Drenge og en Pige; de er nu alle gift paa nær en af Sønnerne, der arbejder ved Bønderne i Nærheden af os.

Anton Th. Lind, Krigsinvalid,
Marstrup.

H. N. LIND

f. d. 31. Januar 1880 i *Taarning*, hvor Faderen var Smedemester.

Efter Konfirmationen kom jeg i Karetmagerlære hos Vognfabrikant *K. B. Schau*, Vognfabrikken »*Kristinelyst*» ved Kolding. Efter 4 Aars Læretid arbejdede jeg som Svend i *Christiansfeld*, *Haderslev*, *Hammelev*, var derefter Soldat ved I. R. 84 i *Haderslev* fra 1900—02, og arbejdede videre som Svend i *Blans* til 1903, da jeg lejede en Forretning i *Jejsing*. Her byggede jeg eget Hus og drev Forretningen til 1911, da jeg flyttede til *Sønderborg*, hvor jeg havde en ret god Forretning, da Krigen udbrød.

Den 7. August 1914 mødte jeg ved Ers.-Res. I. R. 3/86 i *Flensborg*. Den 24 Marts 1916 tildeltes jeg Feld-Rekr.-Depot for 10. Armee V. Batl. 2. K. i *Vilna* og den 6. Maj 1916 kom jeg til R. I. R. 7/266, der laa i Stilling østfor *Vilna*. Flyttedes Julen 16 til *Frankrig*, hvor vi kom i Stilling ved *La Bassée*; senere var jeg paa forskellige Afsnit af Vestfronten. Sidste Gang ved *Laon*, hvor Stillingen var rømmet, og den tyske Armee var ved at trække sig tilbage. Blev taget til Fange

Peter Jørgensen, Harris ved Bredebro.

Jens Nielsen, Aabenraa.

Fra venstre, staaende: Nis Kunstmann, Rødding, Laurids Hansen, Aabenraa, Theodor Rudolph, Agerskov, Asmus Jensen, Arnum. Siddende: Frederik Budde, København.

„Høpres-Kommandoen“ i Laroquebrou sammen med dets Vagtmænd. Fra venstre: N. P. Christensen, Hølleskov ved Toftlund, Andreas Hansen, Strandelhjørn, Marius Christensen, Bredbjerg ved Skærbæk, og Hans Frost, Varnæs.

Peter Dixen, Harreby ved Fole.

Chr. Hundebøl, Fole, nu Gammeleng ved Rødding.

usaaret den 5. September 1918 mellem *Laon* og *Soissons*. Det skete, da vi skulde afløse en Kavalleri Skytte-Division, der havde forladt Stillingen som uholdbar. Vi kom med stort Besvær frem gennem Spærreilden og mødte ved tidlig Dag gry de franske Tropper. Vi tog Stilling ved et Hegn og kunde senere dække os i en stor Grotte, hvor vi holdt ud i 3 Døgn. Kompagniet trak sig tilbage om Natten, en Del af os mærkede det ikke, og ved Dag gry var vi omringet af marokkanske Tropper, der tog os til Fange.

Derefter var jeg i forskellige Gennemgangs-Fangelejre, en længere Tid paa en fransk Feltfabrik til Reparation af Militærvogne i Nærheden af Paris, »*Maralles*«. Derfra sendtes jeg i Januar 19 til *Aurillac*.

Ved Juletid 18 blev vi i *Maralles* udspurgt om, hvor vi var fra; Elsassere, Polakker og Slesvig-Holstenere skulde skilles fra. Vi var 15 fra Slesvig-Holsten, hvoraf jeg var den eneste, der var hjemmehørende nordfor Ejderen og ogsaa var den eneste, der blev i *Aurillac*. Jeg blev godt modtaget af mine Landsmænd, der hjalp mig til Rette. Pastor *Troensegaard-Hansen* var netop i Lejren i de Dage, og det var en hel Oplevelse at komme sammen med Landsmænd og Lidelsesfæller. Talen drejede sig da mest om, hvornaar vi kunde vente at komme hjem. Jeg kom ikke paa Arbejde.

Vaabenstilstandsdagen var jeg i *Maralles* og arbejdede sammen med franske Soldater. De fortalte os, hvad der var sket, og lod os saa passe os selv. De tog sig en glad Dag og festede med Vin og Musik, mens vi andre passede vort Arbejde og haabede paa, at vi nu snart maatte komme ud af det hele og hjem.

Jeg kom hjem med første Transport fra Frankrig til *København*. Det var med en mærkelig Følelse, at vi en Aften fra Kasernen i *Dunkerque* førtes til Havnen, vi vilde synge, men kunde ikke. Efter at vi var kommen om Bord paa »*St. Thomas*« og var budt velkommen, følte vi os allerede paa dansk Grund. Et herligt Bord stod dækket til os med Mad, vi ikke havde set Magen til i 4 Aar. Da vi sejlede ud af Havnen og saa ind mod den franske Kyst og viftede Farvel til Frankrig, stod Taarerne i Øjnene paa mig. Jeg takkede Gud, der havde ført mig uskadt gennem Krigens 4 Aar. En besværlig Rejse fik vi, Søsengen var slem, men vi var lykkelige, da vi om Morgen den 31. Marts 1919 laa ud for Kronborg, og sikken Modtagelse ved Toldboden! Det var Danmark, vor Moder, der bød os velkommen hjem. — Efter de mange Fester rejste jeg den 3. April hjem med Skib fra Faaborg til *Sønderborg*, hvor min Hustru tog imod mig — begge lykkelige over at have Krigens Trængsler bag os.

Jeg fortsatte min Forretning, men Inflationen gav kun Arbejde og ingen Fortjeneste. Saa paabegyndte jeg en *engros* Forretning med Karetmagerartikler; den drev jeg et Par Aar, men maatte holde op paa Grund af store Tab, der endnu ikke er afviklede. Saa gik jeg over til Assurancevirksomhed, som jeg stadig arbejder med.

Vi har ingen Børn, men adopterede en lille Dreng, der nu er konfirmeret og i Købmandslære; vi haaber paa en bedre Fremtid for ham, end Tiden vi oplevede i mange Aar. — Jeg er Branddirektør for *Købstedernes almindelige Brandforsikring*, en Stilling, jeg overtog i 1934. Jeg er f. T. Formand for Skolekommissionen i Sønderborg.

Jeg har ingen Forbindelse med Frankrig, men vilde meget gerne en Tur derned, hvis der var Penge dertil.

H. N. Lind, Købstædernes alm. Brandforsikring,
Drachmannsgade 12, Sønderborg.

JØRGEN A. LYCK

f. d. 24. Juni 1892 i *Vester Sottrup*, hvor Forældrene var Gaardmandsfolk.

Efter min Konfirmation var jeg paa *Hejls Efterskole* og derefter hjemme i to Aar. Senere var jeg paa *Majbølgaard*, hos *J. Alexandersen, Sottrup*, og hos *J. Gram, Gabøl*. Derfra blev jeg Efteraaret 1913 indkaldt til Militærtjeneste ved I. R. 8/163 i *Neumünster*.

Den sidste Maanedstid før Krigens Udbrud kunde man tydeligt mærke, at der var noget i Gære. Den 29. Juli kom jeg med et »Kommando« til Højbroen *Le-wensau* ved *Kiel*, hvor vi den 9. August afløstes af Landstormen og derefter stødte til Regimentet, der stod i Nærheden af *Flensborg*. Det hed sig, at vi skulde tage imod Englænderne, hvis de skulde gøre Landgang i *Esbjerg*.

Den 20. August blev vi med Tog fra *Bajstrup St.* ført til *Belgien*, hvor vi havde en Del Smaatræfninger ved *Erschot, Louvain, Mecheln, Bryssel* og *Dendermonde*; haardest gik det til i *Louvain*. Senere kom vi til *Frankrig*. I *St. Quentin* maatte jeg paa Hospital med et Benbrud. Det lykkedes mig derefter — alle Kneb gjaldt jo — at blive bagved Fronten et helt Aar. Jeg blev Oppasser ved en Officers Stedfortræder, som var ved Ammunitionsdepotet i *Fresnoy le Grand* lidt nordfor *St. Quentin*.

Officeren blev indkvarteret hos en Fabriksforarbejder, der boede i et lille Hus lige ved Fabrikken, som vi benyttede som Depot. Hver Morgen kom jeg hen til den franske Familie, der ikke saa paa mig med videre blide Øjne. Men efter nogle Dages Forløb spurgte de mig paa Fransk, hvor jeg var fra. Da det var vanskeligt at gøre sig forstaaelig paa det ukendte Sprog, viste Manden mig et Kort, og da jeg pegede paa Slesvig, var han straks med og skrev med Fingeren paa Bordpladen Aarstallet 1864. Da han nu vidste, at jeg ikke var Prøjsen, blev jeg hver Morgen trakteret med Kaffe og Cognac. — I samme By lærte jeg ogsaa en anden Familie at kende, hvor jeg kom daglig. Da Levnedsmidler og Varer begyndte at blive knap, skaffede jeg Tobak, Lys, Sukker, Sæbe m. m., som jeg købte i Marketenderiet. Efter et halvt Aars Forløb betroede de mig en Dag, at de i Huset holdt en 20-aarig Broder skjult for Tyskerne, men — hold tæt, føjede de til. De havde ikke Mad nok til ham, og nu bad de om ogsaa at maatte faa lidt Brød til ham. Jeg skaffede dem ét hveranden Dag. — Omsider maatte jeg afsted til Fronten, vi var dybt bedrøvede alle; Afskeden var saa tung, saa tung.

Sommeren 16 var vi 3 Gange ved *Somme*. Den 6. Oktober skulde Halvdelen af Kompagniet løse af ude i forreste Linie. Kompagniføreren blev hjemme, og i nogle Afskedsord betroede han os, at det var en meget daarlig Stilling, og, føjede han til, i Morgen vil I sikkert enten høre Englene synge deroppe eller ogsaa være paa Vej til Fangenskab. Og det kom til at passe. Den 7. Oktober Kl. 3 stormede Franskmandene, og vi kom lykkelig og vel i Fangenskab.

Nu marcherede vi saa videre ind i Frankrig. Efter et Par Dage kom vi til en Samlelejr, hvor vi blev 3 Dage. Den sidste Dag, vi var der, kom en Vagtmand, som ønskede 5 Mand af vort Kompagni. Der kom jeg med. Vi førtes hen til en Barak, hvor der stod en fransk Soldat i Alpejægeruniform. Han taltale os paa Tysk og spurgte, om der var Elsasser, Polakker eller Slesvig-Holstener iblandt os. Da jeg svarede, at jeg var Slesviger, forsvandt han ind i Barakken. Kort efter kom en fransk Kaptajn hen til os, og da han hørte, jeg talte Dansk, udbrød han: *Jamen, saa taler vi Dansk*. Jeg kom med ind, og han spurgte ud om de hjemlige Forhold. Han havde tidligere været ved det franske Gesandtskab i *Stockholm*, fortalte han, og havde foretaget mange Udflugter til Danmark. Det danske Folk er et syngende Folk, sagde han, og spurgte om jeg kendte nogle danske Sange, om jeg

kunde synge *Jeg vil værge mit Land*. Den kendte han ogsaa, og saa sang vi den med hinanden. Han spurgte om én til, som vi ogsaa sang. Saa tog han mig om Halsen og sagde: *Ja, nu er De færdig med Tyskerne, for naar Krigen er Slut, kommer Sønderjylland tilbage til Danmark, og nu skal De faa det godt under Resten af Krigen*. Han gav derefter en Ordre til Ordonnansen og saa blev vi fotograferet sammen, Kaptajnen siddende i en Stol og jeg staaende ved hans Side. — Denne Oplevelse blev ved at følge mig, og jeg mindes den den Dag i Dag med samme Glæde. Jeg forstod, at jeg ikke var faldet i Fjendevold.

Næste Morgen førtes vi længere tilbage, og i den næste Lejr traf jeg den franske Løjtnant *Weil*, der var Elsasser og gjorde Krigen med som Frivillig.

Den 26. November 1916 rejste jeg fra *Amiens* sammen med 6 andre sønderjyske Krigsfanger til *Aurillac*, hvor vi ankom den 2. December. Den første, jeg traf af mine nye Kammerater, var en gammel Regimentskollega, *And. Th. Jensen*. Vi havde det godt ude hos Bønderne; særlig mindes jeg Sommeren 1918 i *St. Cirgues de Jordanne*. Vaabenstilstandsdagen skulde naturligvis fejres ved et Glas Vin. Vi fik paa Gaarden, hvor vi arbejdede, vor Kammerat, den lille Slagter, sendt efter Vin i Byen, men der fik de Civile fat i ham — han skulde hen i Kirken og ringe Freden ind; kun ved Vagtmandens Hjælp lykkedes det ham at komme hjem med Saften. Det kan nok være, der blev drukket nogle Skaaler, hvor var vi glade og lykkelige ved de Udsigter, der da aabnede sig for os.

Hjemrejsen foregik over *København*. Da vi i *Dunkerque* saa »*St. Thomas*« ligge i Havnen med Dannebrog i Masten, rede til at føre os hjem, løb der Taarer ned ad mine Kinder af Glæde og Taknemlighed. I *København* blev jeg i en halv Snes Dage og ankom den 9. April til mit Hjem, hvor Dannebrog for første Gang var hejst. Ti Dage forinden var min Broder kommen hjem fra Danmark, hvor han var søgt over under Krigen. Det var lykkelige Dage, men Fader og Moder var blevet hvidhaaret i disse Aar.

Vinteren 1919—20 var jeg paa *Høng Landbrugsskole* og 1. April 1921 blev jeg gift og overtog mit Fødehjem. Vi har en Dreng, som nu er 12 Aar. Jeg mindes ofte Fangenskabets Aar i *Auvergne*, og saa snart der er et Selskab, der tager derved paa Besøg, er jeg parat til at rejse med.

Jørgen A. Lyck, Gaardejer,
Vester Sottrup,

HANS CHR. LYDIKSEN

f. d. 29. Marts 1879 i *Lille Stabel, Blans*, hvor Faderen var Landmand.

Jeg blev hjemme, til jeg var 17 Aar, tjente derefter paa en Gaard i *Blans* og laa Soldat i *Posen* ved 6. Gren.-Regiment fra 1899—1901.

Den 22. September 1914 blev jeg indkaldt til I. R. 1/86 i *Flensborg* og kom sidst i Oktober i Skyttegravene ved *Dreslincourt*, hvor jeg blev til ind mod Jul og kom saa tilbage til Nærheden af *Noyon*. Juleaften tilbragte jeg sammen med nogle Kammerater i et Skur, hvor der var opstaldet nogle Kreaturer. En Balje med Bunden i Vejret var vort Bord, som var dækket med Brød og Æbler. — Derfra kom jeg til Skyttegravene ved *Moulin* og blev der til Juni 15. Jeg naaede netop tilbage fra en 14 Dages Orlov, da Franskmandene begyndte et Angreb. Vi laa i Artilleriild en halv Snes Dage, saa var Skyttegravene jævnet; den 16. Juni gik Franskmandene frem og tog os, ca. 100 Mand, til Fange. Sammen med flere Kammerater hjalp jeg saarede Franskmand tilbage.

Jeg kom til en lille By, *Villers*, og derfra til *Bourgeon*, hvorfra jeg sammen med 30 Medfanger pr. Kreaturvogn sendtes til *Le Havre*, hvor en gammel Damper

blev vor Lejrplads, og vi arbejdede ved Havnen. — Sidst i Oktober 15 blev jeg sammen med to Kammerater kaldt til Kommandanten, der udsurgte os om vore Hjemstavsforhold og derefter sagde, at der var en særskilt Lejr til os. — Saa gik Turen over Paris til *Aurillac*. Jeg syntes, at nu var vi halvvejs hjemme, saa venligt blev vi modtaget. Jeg husker saa tydeligt den første Morgen ved Andagten, Pastor *Jensen* sang med sin kraftige Stemme: *Den store hvide Flok, vi se* — det var 1. November, Alle Helgens Dag.

En Dag kom vor Tolk, Serg. *Boulanger*, og sagde, at der skulde et Arbejdshold til *Vabré*, vi skulde have det godt — der kom jeg med. Vi kom til at hugge Gyvel, der var nok deraf til Krigens Slutning, blev der sagt. Derfra kom jeg til *Grandelles*, hvor der var et Hold mere. Saadan drog vi Krigsfangetiden igennem fra Sted til Sted; jeg har et Kort over Auvergne, hvor jeg har sat Streg under alle de Byer, hvor jeg har arbejdet — det blev til mange Streger.

Hver Sommer slog vi Græs i ca. 4 Maaneder, jeg lærte at arbejde med Stude og at tærske Boghvede med en lang Kæp. To Gange arbejdede jeg paa et Savværk i *Arpajon*, det er det bedste Sted, jeg har været. En Gang eller to om Aaret vilde jeg gerne ind til Lejren og være lidt sammen med Kammeraterne derinde.

Vaabenstilstandsdagen laa jeg paa Hospitalet, angrebet af spansk Syge. Jeg husker godt, hvorledes Personalet kom stormende langs Gangen, lukkede Dørene op og raabte: *la guerre finie!* Jeg tænkte, nu maa man skynde sig at blive rask, men det tog Tid, inden vi kom hjem.

Jeg havde det Held at komme hjem med første Transport fra *Dunkerque* til *København* — men sikken et Hav, da havde man ikke meget at skulle have sagt. Jeg blev modtaget af to Skolekammerater, og saa gik det fra Fest til Fest. Men jeg længtes mod Hjemmet, rejste over *Faaborg* til *Sønderborg*, hvor jeg fik den hjerteligste Modtagelse af min Kone og vore to Piger, der ordentlig saa paa den Fader, de næppe kunde huske. I Hjemmet var Slægtninge og Naboer samlet, hvor følte man sig vel. — Bedriften stod det ikke saa godt til med. Kreaturerne havde Tyskerne faaet paa 5 nær.

En lille Søn, som var født i Krigens første Aar, og som jeg ikke havde set, da jeg kom hjem, er senere død, men vi har faaet to Drengene til, et Par raske Fyre. Begge Pigerne er gift og der er allerede 5—6 Børnebørn, der siger Bedstefar og Bedstemor. Vi er glade for, at de bor i Nærheden, saa vi tit kan samles med dem her i vort lille Hjem, hvor vi har boet siden 1929.

Jeg har ikke været i Frankrig efter Krigen, men det vilde glæde mig at se den Egn, hvor jeg har henlevet 4 lange, lange Aar. Skulde det blive muligt, skal Turen dog gaa over Land: Søen fik jeg nok af i 1919.

Hans Chr. Lydixsen, Landmand,
Kobberholm pr. Graasten.

HANS MADSEN

f. d. 20. November 1889 i *Roost*, hvor Forældrene var Gaardmandsfolk.

Efter min Konfirmation arbejdede jeg ved Landbruget, dels hjemme, dels i forskellige Pladser. Jeg har besøgt *Hejls Efterskole* Vinteren 1903—04 og Delingsførerkursus paa *Ryslinge Højskole* Efteraaret 1909. Den følgende Vinter var jeg paa *Ollerup Højskole* og 1913—14 Elev paa *Høng Landbrugsskole*. Jeg har ligget aktiv Soldat fra 1911—13 ved I. R. 14 i *Bromberg*.

Den 4. August 1914 blev jeg indkaldt til *Haderslev* og rykkede ud den 8. August med I. R. 7/84 over *Aachen* til *Belgien*, hvor Indmarchen fandt Sted den 11. August. Deltog derefter i Kampene ved *Tirlemont* den 18. August, ved *Mons* den

Christian Konstmann, Kannikhus ved
Møgeltønder.

J. C. Bertram, Skodborg, nu „Tuborg“,
København, en af de „gamle“ Fanger
som 23-aarig.

Et Arbejdshold, fotograferet i Pleaux 1917. Fra venstre staaende: Reinhard Sørensen, Agtrup, Valdemar Gram, Store Nustrup, og Jens Rigelsen, Svenstrup, nu København. Siddende: Urmager Søren Jensen, Jegerup, nu København, og Hans Nielsen Hansen, Kirke-Hørup.

En Gruppe sønderjydske Krigsfanger ved Ankomsten til Odense. Fra venstre, staaende: Søren Andersen, Haderslev, nu Aabyhøj, Urmager S. Jensen, Jege-
rup, nu København, Peter Petersen, Øbening. Siddende: En ukendt Kam-
merat og Fr. Budde, Rødding, nu København.

Søren Andersen, Haderslev,
nu Aabyhøj.

Hans Petersen, Skodsbøl, nu Gymna-
stiklærer paa Vridsløselille.

23. August og i *Marneslaget* den 6. September 1914. Under det tyske Angreb gen-
nem Skoven ved Slottet *Nogentel*, lidt østfor *Esternay*, blev jeg saaret i Brystet af
en Shrapnelkugle og kom til Div. Feltlazarettet, der stod nogle Kilometer bagved
Fronten i den lille Landsby *Aulnay*. Da jeg arbejdede mig tilbage gennem Skoven,
mødte jeg en Sanitetssoldat, der anlagde en foreløbig Forbinding. Ankommet til
Lazaretpladsen blev der af en Stabslæge anlagt en ny og bedre Forbinding, men da
Divisionslægen personlig ønskede at se alle de Saarede, blev jeg bragt hen i en
Port i en lille Gaard, hvor der var indrettet Forbindingsplads, og hvor der arbej-
dedes under Højtryk. Her blev jeg saa forbundet for tredje Gang. Det blev lavet
meget omhyggeligt og i Betragtning af, at denne Forbinding kom til at sidde i en
halv Snes Dage, maatte det siges at være vel gjort.

Under Franskmændenes Fremrykning den følgende Morgen, blev jeg sammen
med flere i Bil transporteret nogle Kilometer længere tilbage, til Landsbyen
Newvy, hvor 20—30 Mand, alle Saarede, blev anbragt i Stuehuset til en lille Gaard.
Her blev jeg taget til Fange ved Middagstid den 7. September. — Der var nogen
Spænding blandt de Saarede, da Fangenskabet Time slog. Vi vidste, at Fransk-
mændene var i Byen, ved andre Gaarde, hvor der ogsaa laa Saarede; hvorledes mon
det vilde spænde af?

Vi kunde dog tage Situationen nogenlunde fattet, thi til stort Held var der en
Underofficer fra Kiel iblandt, der talte Fransk. Han tilbød sig som Ordfører. Da
kort efter to franske Kavallerister med statelige Kyrassershjelme traadte ind i Køk-
kenet, hvor vi laa — Pistol i Haanden og Fingeren paa Aftrækkeren — stak vor
Parlamentær, der sikkert har været en af de Svage ved Eksamen, som eneste Mand
i at græde. Han fik absolut intet sagt. Dette viste sig forøvrigt ogsaa at være
uden Betydning; Franskmændene sagde, hvad der skulde siges ved en saadan Lej-
lighed; vi var taget til Fange og skulde blive, hvor vi var.

Dér laa vi en Ugestid og blev taget flittigt i Øjesyn af franske Tropper, der
paa Fremmarchen gjorde Holdt i Landsbyen. De trøstede os det bedste, de kunde;
vi vilde komme til det dejlige Sydfankrig og skulde vandre under Palmer, som én
sagde.

M. H. t. Sydfrankrig fik han Ret, men der blev Maade med Palmerne. Palmer
og Krigsfanger staar formentlig heller ikke saa godt til hinanden.

Efter en Uges Ophold i *Newvy* blev vi, et helt Jernbanetog af Saarede, trans-
porteret fra *Esternay* til *Mont de Marsan*, ikke ret langt fra den spanske Grænse.
Her laa jeg først i Byens Latinskole, der var omdannet til Hospital, og senere, da
jeg var blevet rask, i Byens Arena, som tidligere havde været brugt til Tyrefægt-
ninger. Dér blev jeg til henimod Jul og kom saa til den lille Ø *Oléron* paa
den franske Atlanterhavskyst overfor *Rochefort sur Mer*. Opholdet her varede til
omkring 1. Maj 1915, da en Snes Sønderjyder, der var i Lejren, ifølge telegrafisk
Ordre fra *Paris* en skønne Dag blev sendt til *Aurillac*. Hvor var vi glade!

Der kunde fortælles mange Enkeltheder fra Krigen og Fangenskabet, om Vaa-
benstilstandsdagen og Hjemrejsen; lidt om vort Forhold til de franske Bønder, vi
arbejdede hos, findes andetsteds i Bogen; mere maa vente til en anden Gang.

Jeg kom hjem over *Odense* Palmesøndag den 13. April 1919 og blev modtaget
af min Fader — min Moder var død under Krigen. Det gik fra den ene Yderlig-
hed til den anden i disse Dage. Efter Fangenskabets trange Aar, tør det nok si-
ges, at Verden og Livet aabnede sig paa vid Gab for os. Da blev Prof. *Verriers*
Ord opfyldt: Vi kom hjem med dansk Skib til Danmark, jublende glade — og saa
lavede Odense By Fest for os i 2—3 Dage.

Fra *Odense* rejste jeg til *København*, hvor jeg en Maanedstid hjalp Gymnastik-
direktør N. H. *Rasmussen*, der samlede og videresendte Adresser paa sønderjyske

Krigsfanger, for at disse kunde komme hjem hurtigst muligt. Paa Grund af Afstemningen kunde de nemlig komme hjem, inden den almindelige Hjemsendelse til Tyskland skulde finde Sted. Kort Tid efter Hjemkomsten til Sønderjylland deltog jeg i Festlighederne i *Aarhus* for det næste Krigsfangehold fra *Aurillac* og *Feltham*, der ankom dertil omkring 1. Juni 1919. Dér traf jeg Resten af vore Kammerater fra *Aurillac*, som vi havde maattet lade blive tilbage i *Dunkerque*, idet »*St. Thomas*« ikke kunde medføre os alle i første Omgang.

Efter Hjemkomsten fortsatte jeg ved Landbruget og var hos min Fader, der Sommeren 1919 købte en Gaard i *Rurup*. Vinteren 1921—22 besøgte jeg *Askov* Højskole. Jeg vilde have haft Ejendom, men havde ikke rigtig Mod paa det i de usikre Tider. I 1924 gik jeg saa over til Journalistikken og blev Medarbejder ved »*Modersmaalet*«—»*Dannevirke*« i *Haderslev*, hvis Lokalredaktion i *Toftlund* jeg overtog og havde til 1930, da jeg overtog Bladets Lokalredaktion i *Rødding*, hvor jeg har været siden. Jeg blev gift i 1927; vi har en lille Pige paa 8 Aar.

I Maj 1934 var jeg sammen med min Hustru og nogle Venner paa en Udflugt til *Frankrig* til Afsløringen af et Monument for faldne Landsmænd paa den danske Soldaterkirkegaard i *Braine*. Blandt Deltagerne af gamle Kammerater fra *Aurillac* var *Chr. Christensen*, *Lundsgaard*, hvis Broder *Andreas*, der døde i *Aurillac*, nu ligger begravet i *Braine*; endvidere deltog Gartner *Jens Lund*, *Vojens*, *Svend Anker Hanssen*, *Norremølle*, og *N. C. Kloster*, *Haderslev*, i Turen. Vi oplevede meget smukt og meget alvorligt paa denne Tur, hvor vi bl. a. var ved *Verdun*, paa Krigsskuepladsen for *Marneslaget* 6. September 1914 og i *Chateau Thierry*. Vi havde den særlige Glæde at besøge Professor *Verrier* og Hustru i deres Hjem i *Paris*. Desværre naaede vi ikke at komme til *Auvergne* og *Aurillac*, hvilket jeg gerne havde villet.

Jeg har nu — foruden Professor *Verrier*, som vi jo alle har Forbindelse med, kun Forbindelse med en enkelt Familie i Frankrig — Madame *Delmas* paa *Bouysson*, hvor jeg som Krigsfange lavede Gymnastik med en lille Dreng og en lille Pige, der nu begge er store. Jeg skal ikke nægte, at det kunde være morsomt nu at se dem igen og ligeledes at hilse paa andre gamle Bekendte dernede.

Hans Madsen, »*Modersmaalet*«s Kontor,
Rødding.

ASMUS MICHLER

f. d. 20. December 1892 i *Holbøl*, hvor Faderen var Kirketjener.

Jeg er opvokset i *Holbøl*, hvor jeg efter Konfirmationen kom i Smedelære. Derefter arbejdede jeg et halvt Aar som Svend og blev saa indkaldt til Krigstjeneste. Min Soldateruddannelse fik jeg ved I. R. 163 i *Neumünster*, hvor jeg var fra 7. November 1916 til 18. December 1916, da jeg blev overført til et Feltrekrutdepot for I. D. 206 i *Mühlhausen* og forskellige andre Steder, idet I. D. 206 hørte til de »flyvende« Divisioner. I Maj 1917 indrulleredes jeg sammen med 3 andre Nordslesvigere i I. R. 6/394. Regimentet var sammensat af Polakker, Schlesier, Bayere, Sachser, Elsasser, Holstenere og Mecklenborgere, et blandet Selskab, indenfor hvilket Kammeratskabsforholdet var daarligt, undtagen Landsmænd imellem.

Jeg var forskellige Steder paa Fronten og glemmer aldrig den Følelse, der greb mig, da jeg første Gang for Alvor trykkede 5 skarpe Patroner i Magasinet. Jeg blev taget til Fange den 20. August 1917 lidt til højre for *Højde 304* ved *Verdun*.

Under Opholdet i en Straffelejr for tyske Soldater fra Kronprinsens Armé, blev jeg syg og kom paa Lazaret. I Oktober samme Efteraar førtes jeg endnu syg til *Aurillac* og kom straks efter paa Hospitalet dér, men blev dog først rask efter et Ophold i det verdenskendte Kursted i *Vichy*. Da jeg, efter at være kommet tilbage til Lejren, endnu ikke havde Kræfter til Arbejde paa Landet, blev jeg Lejrens Køkkenchef. Det skal være en daarlig Kok, der ikke først sørger for sig selv, siges der. Der kan være noget om det; jeg blev i hvert Fald fuldstændig rask i Løbet af Sommeren.

Jeg kom hjem over *Odense*. Efter at have arbejdet forskellige Steder som Svend, købte jeg i 1924 Smedemester *Abilds* Forretning i *Hellevad* og holdt Bryllup med *Anne Bothilde Vinum*, Datter af Gdr. *P. Vinum*, *Bjørnskov* ved *Agerskov*. Vi har en Søn paa 9 Aar. Min Kone og Søn vil gerne høre mine Historier fra Krigen og Fangenskabets, men man skal være forsigtig med ikke at vække Ungdommens Lyst til den Færd, vi har været ude paa.

Asmus Michler, Smedemester,
Hellevad.

ANDOR MØLLER

f. d. 3. Marts 1892 i *Fjelstrup*, hvor Faderen var Bagermester.

Efter min Konfirmation lærte jeg Bagerfaget hjemme hos min Fader og arbejdede de to sidste Aar før Krigen som Svend i *Haderslev*.

Jeg blev indkaldt den 17. November 1914 til Res. I. R. 84 i *Flensborg* og fik min militære Uddannelse i *Slesvig*, *Lockstedt*, *Segeberg* og *Lübeck*. I Foraaret 15 kom jeg til Fronten i *Argonnenskov*, men kom, efter Ansøgning hjemme fra, senere paa Sommeren sammen med min Broder, der laa ved R. I. R. 84 i en ret rolig Stilling i Nærheden af *Noyon*. Kort efter kom vi til *Lorettehøj*; her blev min Broder saaret; han kom paa Lazaret og blev senere hjemsendt. Jeg maatte jo blive og deltog Sommeren 1916 i *Sommeoffensiven*, hvor jeg blev saaret af et Strefskud i venstre Arm. Da Feltlazeretterne var overfyldte, kom jeg til *Sachsen Meiningen* og var der i 4 Uger.

Foraaret 17 kom jeg med et af de nyformerede Regimenter, I. R. 394, igen til Vestfronten og laa forskellige Steder, bl. a. i *Elsass*, indtil vi i August 17 kom i Stilling ved *Højde 304* ved *Verdun*. Her blev jeg under et fransk Angreb taget til Fange den 17. August 1917.

Fangenskabets første 4 Uger var jeg i en Lejr bagved Fronten og kom omkring 1. Oktober 1917 til *Aurillac*. Vi modtoges af Tolken, der udsurgte mig om mine Familieforhold, og de var rigtige nok. Det var morsomt den næste Morgen at hilse paa gamle Bekendte i den danske Lejr. En af de første, jeg traf, var *J. Refshauge*, *Fjelstrup*, der tilbød mig at smage paa Indholdet af sine Daaser. Jeg var syg og tilbragte sammen med min Kammerat, *Asmus Michler*, *Hellevad*, først et Par Uger paa Hospitalet. En kort Tid var jeg med paa Landet og fik lært at bruge Leen, men til Efteraaret kom jeg igen i Lejren og kom da til at hjælpe i Køkkenet.

Vaabenstilstandsdagens Enkeltheder vil jeg overlade andre at fortælle om. Jeg mindes, at vi da grebes af en ubegribelig Følelse af Glæde over nu snart at skulle opleve et Gensyn derhjemme; nu var det forbi med alt det haabløse og endeløse, der laa over hele Krigstiden, og vi skuede ind i en ny Fremtid.

Jeg kom hjem med første Transport til *København*. I *Dunkerque* marcherede vi med Dannebrog i Spidsen til Havnen og gik om Bord i »*St. Thomas*«. Det blev en haard Rejse, men en herlig Modtagelse i Danmarks Hovedstad, hvorfra vi har modtaget uforglemmelige Minder. Men Gensynet med ens Kære derhjemme var

dog det største, vi oplevede i disse Hjemkomstdage. Der var sket store Forandringer, siden jeg sidst havde været hjemme, navnlig mærkedes Knapheden paa Fødemidler, og visse Ting kunde slet ikke faas. Men trods dette laa der over vor Hjemstavns danske Befolkning en forventningsfuld Stemning, der bundede i Glæden over snart at skulle se det store Haab virkeliggjort om at komme hjem til gamle Danmark.

Der fulgte en Tid fuld af store Begivenheder og rige Oplevelser. — Jeg genoptog Arbejdet i Bageriet; i 1922 blev jeg gift og boede stadig hjemme. Vi har to Børn, en Dreng og en Pige paa 13 og 5 Aar. Efter min Moders Død i 1931 overtog jeg sammen med min Broder Forretningen hjemme.

Andor Møller, Bagermester,
Fjelstrup.

PETER MØLLER

f. d. 4. Marts 1889 i Bæk ved Nustrup.

Efter min Konfirmation kom jeg i Arbejde ved Landvæsnet i *Anslet* ved Fjelstrup, hvor jeg var, indtil jeg fra 1909—11 var Soldat ved I. R. 152 i *Marienburg* i Østprøjsen.

Ved Krigens Udbrud mødte jeg i *Haderslev* ved I. R. 7/84. Den 8. August gik det over *Aachen* til Fronten i *Belgien*. Jeg var med i Kampene ved *Tirlemont* den 18. August, ved *Mons* den 23. og 24. August og i *Marneslaget* ved *Esternay* 6.—7. September 1914. Jeg var blevet let saaret i det ene Ben og blev den 9. September taget til Fange ved en Røde Kors-Afdeling i *Esternay*. Kort efter kom jeg med en Transport af Saarede til *Bordeaux*, senere til en lille By ved Pyrenæerne og derfra til Øen *Oléron*.

I Foraaret 1915 kom jeg derfra til *Aurillac* og var med i det første Hold, der kom i Arbejde hos Bønderne. Vi slog Græs og drak Vin; den var rigtig nok.

Vaabenstilstandsdagen fejredes med godt Humør. Jeg kom hjem med 2. Transport til Odense, hvor vi fik en festlig Modtagelse, og jeg fik et godt Logi hos Vognmand *Bjerg*. Da jeg kom hjem fra Krigen, var begge mine Forældre døde, men jeg oplevede et glædeligt Gensyn med mine Søskende.

Efter Hjemkomsten kom jeg i Arbejde i *Anslet*. I 1921 blev jeg gift og flyttede til *Haderslev*, hvor jeg siden 1925 arbejder som Murerarbejdsmand. Vi har en Søn paa 14 Aar. Ja, jeg kunde nok have Lyst til at se Frankrig igen.

Peter Møller.
Brøndstræde 8, Haderslev.

HANS NIELSEN

f. d. 11. Januar 1889 i *Over Lerte*, hvor Forældrene havde en Gaard.

Indtil jeg var 19 Aar, opholdt jeg mig i mit Hjem og havde derefter Plads ved Landbruget. Fra 1909 til 11 aftjente jeg min Værnepligt ved I. R. 152 i *Marienburg* i Østprøjsen og arbejdede derefter igen ved Landbruget.

4. August 1914 mødte jeg ved I. R. 7/84 i *Haderslev* og var straks fra Krigens Begyndelse med gennem *Belgien* og *Nordfrankrig*. I *Marneslaget* blev jeg saaret i begge Ben (heldigvis uden senere Mén) og blev den 9. September taget til Fange paa et Hospital paa Fronten. Derfra kom jeg med en Transport til *Bordeaux*, hvor jeg laa paa Lazaret, og kom senere til *St. Jean Pied de Port*, en lille Havneby ved Pyrenæerne.

I Maj 1915 kom jeg uden Vanskeligheder til *Aurillac*, hvor jeg blev modtaget af Professor *Verrier*. — Jeg arbejdede mest ude hos Bønderne, hvor det var bedre end i Depotet. I 1918 kom jeg til *Vendôme*, hvor jeg var beskæftiget ved Skovarbejde. Kort forinden havde jeg sammen med Kammerater hos Bønderne i Auvergne fejret Vaabenstilstandsdagen. Det skete ved et Glas Vin og blev en herlig Dag. Aftenen før Afrejsen fra *Vendôme*, hvor vi var 24 Kammerater, holdt vi en Afskedsfest, der er den bedste, jeg har oplevet. Hjemrejsen foregik med »*St. Thomas*» til *København*. Det var glade Dage, og kort efter fulgte Ankomsten til Hjemmet, hvor Forandringen var stor for mit Vedkommende, idet min Fader under Krigen havde solgt Ejendommen.

I Januar 1920 blev jeg ansat som Gendarm under *Den Internationale Kommission* i *Flensborg*. I 1921 blev jeg gift, vi har to Dreng, 15 og 13 Aar gamle. Jeg er nu Politibetjent i *Haderslev* Købstad, hvilken Stilling jeg tiltraadte ved Genforeningen.

Jeg har ingen Forbindelser med Frankrig mere, men hvis ellers Pengene var der, kunde jeg nok have Lyst til en Tur derned.

Hans Nielsen, Politibetjent,
Gaaskjærgade 62, Haderslev.

JENS NIELSEN

f. d. 2. Februar 1886 i *Lundtoft*, hvor Faderen var Snedker.

Jeg er den næstældste af 10 Søskende og kom tidligt ud at arbejde hos Bønder paa min Hjemegn. Senere arbejdede jeg i *Flensborg* som Former og var Soldat i *Graudenz* fra 1908—10.

Den 4. August 1914 indkaldtes jeg til I. R. 3/86 i *Flensborg* og rykkede ud med det aktive Regiment. Den 10. August rykkede vi fra *Aachen* ind i *Belgien*. Jeg deltog i 7 Kampe. Ved *Vic sur Aisne* blev jeg saaret i venstre Ben og toges til Fange den 12. September 1914. Jeg er blevet Krigsinvalid. Fra Oktober 14 til Januar 15 var jeg paa Lazaret i *St. Brieux* og kom senere hen i Fangelejren, der var indrettet i et gammelt Tugthus med Jernstænger for Vinduerne og med høje Mure omkring.

Den 1. Maj 1915 kom jeg sammen med 24 Mand til *Aurillac*. Sergeant *Bou langer*, Lejrens Tolk, tog imod os paa Banegaarden og førte os til *Dépot Spécial* i *Ecole Albert*. Da vi kom dertil, var der kun 1 Mand i Lejren, *Chr. Høeg* fra *Sdr. Sejerslev*. Jeg tilbragte hele min Krigsfangetid i Lejren, hvis Barber jeg var.

Jeg kom hjem over *Svejts*. Sammen med flere Kammerater fra *Aurillac*, der tilligemed en hel Transport tyske Krigsfanger skulde udveksles med franske Krigsfanger i Tyskland, ankom jeg den 9. November 1918 til *Constanz*, hvor vi blev modtaget af en General. Et Orkester spillede og »Deutschland über alles« blev sunget. I *Constanz* blev vi delt i »reichstreue« for sig og *Aurillac'er* for sig. Her blev vi naturligvis de faa. Men om Eftermiddagen blev vi kaldt sammen, og man fortalte os, at Kejseren var rendt sin Vej, Republikken var udraabt, og der var erklæret Generalstrejke.

Vi kunde ikke komme videre med det samme. Efter 3 Dages Forløb begyndte dog en langsom Rejse op gennem Tyskland til *Hamborg*. Det var næsten umulige at komme videre, men efter 3 Dages Ophold lykkedes det dog.

Af 6 Brødre og en Svoger var jeg den første, der tog ud i 1914, og jeg var den første, der kom hjem igen; men vi kom hjem alle, og jeg var den eneste at os, der havde været saaret. Jeg kom straks i Arbejde i min gamle Plads, men rejste senere til *Aarhus* og fik Arbejde som Former paa *Frichs Fabrikker*. Her

var jeg et Aar, hvorefter jeg vendte tilbage til *Flensborg*, hvor jeg blev gift; men jeg kunde ikke finde mig tilrette i Forholdene; vi flyttede saa til *Aabenraa*, hvor jeg stadig bor, og hvor vi har det godt. Vi har en Dreng paa 14 Aar. Siden 1. April 1936 har jeg været Skolepedel ved den tysksprogede Kommuneskole her i *Aabenraa*.

Jens M. Nielsen, Skolepedel,
Kolstrupvang 1, Aabenraa.

HANS PETER NISSEN

f. d. 17. September 1891 i *Øbening* ved Hellevad, hvor Faderen var Landmand.

Som Ung lærte jeg Tømrerhaandværket og arbejdede ved det til 1912, da jeg blev indkaldt til Militærtjeneste i *Hohensalza* ved I. R. 7/140. Jeg var aktiv Soldat, da Krigen udbrød. Den sidste Fredag i Juli 14 fik jeg om Eftermiddagen Kl. 4 Ordre til at besætte en Post ved den russiske Grænse, hvortil jeg var uddannet. Der var jeg til den 7. August, og saa gik Turen til *Frankrig*. Den 5. Oktober var jeg med til at storme Byen *Les Loges*, men vi fik den ikke; den 7. prøvede vi igen, men Byen kunde ikke tages. Ved dette sidste Angreb blev jeg taget til Fange.

Efter Tilfangetagelsen kom jeg først 5—6 Dage til Øen *Belle Isle* og senere til *Bordeaux*, hvorfra jeg kom med en Transport til *Marokko*. Jeg var i *Casa-blanca*, *Rabat* og *Kinatra*, hvor jeg arbejdede som Snedker; senere var jeg i *Kremiset*, hvor jeg lavede Vinduer og Døre til et Lazaret. I November 15 kom jeg til *Aurillac*.

Ankomsten til *Dépot Spécial* blev en Genforeningsdag med danske Kammerater i Krigsfangenskab. Arbejdet hos Bønderne var ikke altid efter min Smag, jeg fik dog lært at slaa Græs og køre med Stude, men havde undertiden Held til at komme til at arbejde ved mit Haandværk. Jeg havde det særlig godt, da jeg var ved Høpresning i *Brioude*. Madame gav os en Gang imellem en 5 Francs, hvilket var meget opmuntrende. Der var Frihed paa Landet. Jeg har fejret Jul i Lejren og Jul paa Landet, og jeg maa sige, at det næsten blev den bedste hos den Familie, jeg var hos paa Landet, hvor man forøvrigt aldrig havde set et Juletræ.

Vaabenstilstandsdagen var jeg i Depotet. Vi fejrede Dagen med Taler og Sang; vi mindedes vore faldne Kammerater og vore Kære derhjemme. Da endelig Budskabet om, at nu skulde vi hjem, naaede ud til os paa Landet, gav Vagtmanden os Haand til Venskab og Farvel. Da vi i *Dunkerque* gik om Bord i det danske Skib, blev vi ledsaget af vore franske Vagtmænd, men uden Gevær. Jeg kom hjem over *København*, hvor vi fik en storartet Modtagelse. — Gensynet derhjemme med mine Forældre og Søskende blev en stor Glædesdag, dog var den blandet med Vemod ved Mindet om en Broder, der blev derude.

Efter Hjemkomsten tog jeg igen fat paa mit Haandværk. Tiden har været god, og den har været sløj, men det gaar dog. Jeg er gift og vi har tre Børn, en Dreng paa 15 Aar og to Piger, der er 14 og 12 Aar gamle.

Hans Peter Nissen, Tømrer,
Nørre Hostrup pr. Rødekro.

JENS NISSEN

f. d. 11. December 1895 i *Aarøsund*, hvor Faderen var Landmand.

Efter Konfirmationen var jeg hjemme i *Aarøsund* og hjalp min Fader med Driften af Ejendommen og var en kort Tid beskæftiget paa en Konervesfabrik i *Aarøsund*. Paa Grund af dette Arbejde fik jeg lidt Udsættelse med Indkaldelsen.

Det var en Søndag, at Ordren kom. Om Eftermiddagen tog jeg Beslutning om at gaa et lille Slag *nordpaa*, vi var i alt 6 Mand, der drog ud paa den Galej, men de tre af os blev fanget ved *Jels*. Jeg kom saa, det var den 16. November 1916, til *Gnesen* i Posen til II. Ers.-Bataillon I. R. 2/49, hvor det straks gik løs med *die verdammten Dänen*. Vi blev der et Aar, inden den Sag var færdig. Den 23. Januar 1918 kom jeg først til Felt-Rekrut-Depot ved I. K. R. I. R. 269 i *Flandern* og derfra til forskellige Frontafsnit i *Flandern* og *Lothringen*, ved *Lille* og *Cambrai*.

Jeg blev taget til Fange den 12. Oktober 1918. Det var en haard Kamp, hvor Franskmændene tog det ene Regiment efter det andet. De første 3 Uger var jeg i en »Hungerlejr«, hvor vi maatte opholde os under aaben Himmel. Da vi havde givet vore Navne op, blev en Dag 3 Mand, en Lothringer, en Polak og jeg, kaldt op paa Kontoret, hvor man sagde til os, at vi jo var af de saakaldte »Landes-*verrättere*. Da vi havde snakket lidt, viste det sig, at den ene af Franskmændene kunde Dansk. Vi talte lidt sammen, og da vi gik, fik vi et Telt med, hvilket vi var glade for.

Den 3. November 1918 kom jeg til *Aurillac*, hvor jeg blev godt modtaget og straks fik 10 Kroner, som jeg kunde købe Vin og Fedt for. I Lejren blev jeg beskæftiget ved Høpresning paa Kasernen. En Dag, jeg kom tilbage til Lejren, var min Broder, *Jørgen*, kommet dertil, men jeg kunde næsten ikke kende ham lige straks. Juleaften, da jeg sad og spiste, blev jeg pludselig syg, og næste Dag maatte jeg paa Hospitalet, idet jeg var blevet angrebet af *la grippe*; 4 Uger senere var jeg rask og var glad for at komme tilbage til Lejren igen, hvor Rationerne var større.

Vaabenstilstanden fejredes ved en Fest i Lejrens store Stue. Den glemmer jeg aldrig. Jeg kom hjem med første Transport over *København*. Min Vært, Hr. *Ostenblad*, der havde en Herre-Ekviperingsforretning, var altfor god imod mig. Jeg besøgte ham engang sidste Aar. Da min Broder og jeg kom til *Aarøsund*, stod vore Forældre og Søskende ved Havnen og tog imod os. Da gik det videre med Festlighederne, og Dannebrog gled for første Gang til Tops over vort Hjem. Senere kom jeg til Haderslev, hvor jeg købte et Hus og har Beskæftigelse som Murerarbejdsmand. Jeg er gift, og vi har en Pige paa 14 Aar.

Jens P. Nissen,
Katsund 4, Haderslev.

JOHAN NISSEN

f. d. 23. Juni 1880 i *Slyngsten*, Felsted Sogn, hvor Faderen var Gaardejer.

Efter min Skoletid i *Tombøl* var jeg hjemme ved Landbruget til Oktober 1900. Jeg aftjente min Værnepligt ved 4. Garde-Regiment »Maikåfer« i *Berlin* fra 1900—02. Derefter var jeg to Aar i *Sommersted* og senere 2 Aar i *Ullerup* som Forkarl, 1906—07 paa *Dalum Landbrugsskole* og om Sommeren i Plads paa *Fyn*. 1908—09 var jeg Gaardbestyrer hos min Søster i *Traasbøl*, og 1909 stiftede jeg Bo paa *Tingbjerggaard*, hvor jeg var, da Krigen udbrød.

Jeg blev indkaldt den 1. August 1914 til II. Landstorms-Bataillon, og den 22. September 1914 tildeltes jeg I. R. 4/86. Den 1. November 1914 kom jeg i Skyttegravene ved *Dreslincourt*, og i Julen 14 kom vi til *Moulin*, hvor jeg blev taget til Fange. Det skete den 16. Juni 1915. Den 6. havde Franskmændene taget 3 Batl. Regt. 86 til Fange, og i de følgende 10 Dage blev Skyttegravene daglig stærkt beskudt. Den 16. kom saa Angrebet. Vi sad 6 Mand i en Jordhule, som Franskmændene først opdagede længe efter Angrebet. Vi var da rede til at gaa i Fangenskab. Alle 6 kom uskadt gennem Spærreilden, og alle kom senere til *Aurillac*. Det var

Chr. Wrang, H. Chr. Lydiksen, Andresen, Chr. Lorenzen og J. Refshauge. Den første Tid i Fangenskabet gjorde jeg Tjeneste som Gadefejter i en lille By bagved Fronten. Kom senere til en Lejr i Nærheden af *Paris* og derfra til *Le Havre*, hvor vi blev beskæftigede ved Lossearbejde, men havde det godt.

I November 15 kom vi til *Aurillac*, hvor det var en Oplevelse at træffe sammen med saa mange Landsmænd. Den nærmeste af mine Bekendte hjemme fra, P. Slipsager, kunde ikke kende mig. Om jeg havde forandret mig, eller P. Slipsager af den gode Vin var kommet til at se lidt anderledes paa Tingene, faar staa hen. Jeg arbejdede mange Steder hos Cantals Bønder, og Pladserne, hvor man havde god Ost og god Vin, var ikke de ringeste.

Vaabenstilstandsdagen var jeg paa Landet. Efter det festlige Optog gennem Byen, samledes vi paa Kroen sammen med Franskmandene og havde det meget muntert. Den Dag havde vi ventet paa længe, og den blev en dejlig Oplevelse. Hjemturen foregik den 23 Marts 1919 fra *Aurillac* over *Dunkerque* med Skib til København. Om Bord paa »*St. Thomas*» var foruden Professor *Verrier* og *Fuglsang* ogsaa den danske Fredsdelegation, der havde været i *Paris*. Der blev der bragt os det første Velkommen hjem af Udenrigsminister Dr. *Munch*.

Det var Dage med stærke Omskiftelser: Glæde over at kunne forlade *Aurillac* og Fangenskabet, en kold Rejse gennem *Frankrig*, den skrækkelige Tur over *Vesterhavet* og saa den over al Forventning smukke Modtagelse i *København*. Der var min Kone, som i 8 Dage havde ventet paa min Ankomst, mødt for at tage imod mig, lykkelige Stund, og min »Gudmoder« var ogsaa ved Skibet.

Paa Gaarden hjemme saa det jo ikke saa godt ud efter de næsten 5 Aars Fraværelse, og Børnene kunde ikke kende mig. Jeg kan nok kende Far, sagde vor lille Pige, for han har min »Poppedyne« under Armen. Den havde hun nemlig sendt mig som Hovedpude, da jeg var i *Le Havre*. Det blev dejlige Gensynsdage med Familien og Naboer. Derimod var Gensynsglæden ikke saa stor ved at se Markerne, men værre saa det dog ud i Stalden med de magre Dyr. Der var noget at tage fat paa.

8 Dage inden den internationale Kommission overtog Styret i *Sønderjylland*, blev jeg af Tyskerne sat under Anklage som Overløber og »Hetzter« i Fangenskabet. Det viste sig, at jeg var blevet angivet af »Reichskanzler von Brandern«, Haderslev. Der blev ingen Suppe paa en Pølsepind; den 1. November 1919 blev jeg udnævnt som Amtsforstander for Hellevad m. m.; der kom andre Tider. Ved Genforeningen blev jeg Sognefoged og Sogneraadsformand og er det endnu.

Vi har fire Børn, to fra før Krigen og to senere, to Dreng og to Piger i Alderen fra 26 til 9 Aar.

Johan Nissen,
Tingbjerggaard pr. Rødekro.

JES CHRISTIAN H. PAULSEN

f. d. 20. Februar 1891 i *Bredevad*, hvor Faderen var Landmand.

Jeg var hjemme til min Konfirmation og kom saa i Bagerlære. Med Undtagelse af mine to Aars Soldatertid ved I. R. 175 i *Graudenz* fra 1911—13 arbejdede jeg ved Bagerfaget, og da Krigen kom, blev jeg den 3. August 1914 indkaldt til et Feltbageri i *Rendsborg*.

Den 24. August 1914 kom jeg til et Feltbageri i *Belgien* og arbejdede forskellige Steder der, sidst i *Bryssel*. Derfra kom jeg til *Frankrig*. I Februar 1915 blev de yngste af os, der havde været aktiv Soldat, sendt til Ers. I. R. 75 i *Bremen* og kom saa til I. R. 84 paa den russiske Front. I September 1915 kom vi til *Frankrig* og

Axel Jürgensen, Sønderborg,
nu København.

Hans Fromm, Grarupgaard,
nu Sønder Vilstrup.

A. Abild, Aabenraa.

var ved *Moulin, Aisne*, og sidst ved *Verdun*, hvor jeg den 14. Juni 1916 ved *Højde 304* blev saaret i højre Laar. En Granatsplint gik igennem, og to blev siddende. Den ene af disse blev opereret bort, medens den anden endnu sidder i Benet. Jeg kom paa Lazaret i *Heidelberg* og *Slesvig*, ialt i 8 Maaneder. Da Lægerne, der efter Hjemkomsten har undersøgt mig, siger, at min Invaliditet er under 10 pCt., faar jeg ingen Rente, men har dog stadig Mén af Saaret.

I 1917 kom jeg igen til *Frankrig*, ved I. R. 3/201 og blev taget til Fange i *Barbarossahulen* paa *Chemin de Dames* den 23. Oktober 1917. Den 20. begyndte Franskmandene et Angreb og gik frem. Vi gjorde den 22. et mislykket Modangreb fra Hulen, men kort efter var Franskmandene over os. Vi forsvarede os i 3 Timer med Haandgranater og Maskingeværer, men saa slap Franskmandenes Taalmodighed op, og vi maatte overgive os.

Efter nogen Tids Ophold i forskellige Samlelejre, hvor det var smaa med Fødemidler, kom jeg til *Aurillac* i December 17. Transporten, jeg var med, talte 90 Mand, alle *Slesvig-Holstenere*, hvoraf kun 7 blev. I *Aurillac* havde jeg det godt. Jeg arbejdede paa 4 forskellige Bøndergaarde, om Sommeren ved Høstarbejde og om Vinteren ved Skovarbejde eller Skærveslagning. En Tid lang om Efteraaret vogtede jeg Kalve, hvortil jeg havde en dygtig Hyrdehund.

Vaabenstilstandsagen blev ikke særlig fejret, hvor jeg var, men Humøret steg alligevel til 100 Grader. Jeg kom hjem over *Odense*. Min Far var død i 1916 (min Moder allerede i 1897), men jeg blev hjerteligt modtaget af mine Søskende. — I 1925 blev jeg gift i *København*, hvor jeg siden 1923 har arbejdet paa en Fabrik. Vi har to Børn.

Chr. Paulsen,

Medelbyvej 62, Rødovre pr. Valby.

JØRGEN PAULSEN

f. d. 1. November 1893 i *Varnæs*, hvor Faderen var Landmand.

Da jeg var 8 Aar, kom jeg ud at tjene og havde først en god Plads hos en Gaardmand i *Rugbjerg*, hvor jeg var i 7 Aar. Derefter skiftede jeg Plads 2 Gange og kom i 1913 hjem, da min Fader var syg, og vi skulde bygge en Lade. Jeg sad paa Tømmeret, da Indkaldelsesordren kom. I Stedet for at komme til 5. Gren.-Regiment i *Dansig*, hvortil jeg var taget, blev jeg krigsuddannet i *Slesvig* og indkaldtes dertil den 10. Oktober 1914. To Dage før Jul kom jeg til I. R. 9/86 ved Fronten. Min Kompagni-Chef var den berømte *Kosegarten* fra Vojensgaard. Regimentet laa ved *Moulin*, hvor vi blev anbragt i en stor Stenhule. Den følgende Dag fik jeg den korte Ordre: *Fertig machen, Sie sollen nach der Front*. Det var svært at skulle fra mine Kammerater. Hvorledes jeg kom ud i Ildlinien, véd jeg ikke og vil helst ikke tænke derpaa.

I Slaget ved *Moulin* den 8. Juli 1915 blev jeg saaret i Armen af en Geværkugle, kom paa Lazaret, blev opereret og fik Saarfeber. Efter at have været paa 4 Lazaretter kom jeg den 8. Oktober 1915 tilbage til Frankrig og blev taget til Fange under *Somme* den 25. September 1916. Det gik haardt til dør. Vi fik hverken Mad eller Drikke, og jeg sagde til *Hans From* (Grarup), at der sikkert vilde ske noget. Og det gjorde der ogsaa, for Franskmandene kom og tog os bagfra. Jeg er Krigsinvalid, men faar dog ingen Renter.

Efter at have været i forskellige Lejre, hvor det ikke var saa godt, blev jeg en Nat, da jeg var i en stor Lejr ved *Somme*, kaldt ind til en Kaptajn, som spurgte mig ud. Han var ogsaa Dansker, sagde han, og gav mig Haanden. Saa kom jeg da til *Aurillac*, det var den 25. Oktober 1916 med 11-Toget. Paa Banegaarden traf jeg *Chr. Hybschmann*, der vilde have at vide, hvor jeg var fra. Jeg var jo fra

Under en Frankrigstur i 1931 blev N. C. Kloster, Haderslev, og Ingvar Mortensen, Handelsbanken i Graasten, fotograferet sammen med M. Brunel i Murat, hvor de har arbejdet som Krigsfanger.

Fra en Tur til Auvergne 1934. N. C. Kloster, Haderslev, har sammen med sit Rejseelskab (Revisor O. Olsen og Frue samt Grosserer P. Sørensen, Haderslev) gjort Holdt for at nyde en af de storslaaede Udsigter.

Fra Skyttegravene ved Moulin. P. Jørgensen, Harris, ses forrest paa Billedet.

N. C. Kloster og Ingvar Mortensen prøver, om de kan huske at manøvrere et Studeforspand.

Rødekro. Det er godt, sagde han, nu skal Du hjem til *Hans (Fuglsang)* og have Pølser. Og det kan nok være, jeg kom ud i Køkkenet og fik Pølser, mange flere end jeg kunde taale. Jeg blev syg, men jeg var jo saa sulten.

Da jeg havde været i Lejren 8 Dage, kom jeg med et Hold paa Tærskearbejde, hvor 20 Mand fulgte Maskinen fra By til By. I 1917 kom jeg til *Comblat*, »Onkel« var ogsaa med. Dér fik jeg lært at slaa Græs og drikke Vin, vi fik en god Kost, men Sommerdagen var lang. Jeg var kun lidt i Lejren og vilde helst være hos Bønderne og spise Ost og Flæsk.

Da Vaabenstilstandsdagen kom, havde vi en dejlig Dag. Vort Hold ventede med at gaa ud til om Aftenen. Saa drog vi til *Vic-sur-Cere* og kom ind i en *Cabaret*, hvor Onkel bestilte Vin — 5 af den gode. Det blev meget morsomt; det kedeligste var bare, at Vagtmanden blev borte for os — eller var det omvendt? Han var i hvert Fald bister, da vi saas senere under Festlighederne.

Jeg kom hjem over *Odense*, hvor vi havde 3 dejlige Dage. *Peter Øbening*, jeg og flere var søsyge undervejs, men da vi saa den danske Kyst, blev det straks bedre.

Da jeg naaede mit Hjem i Sønderjylland, var Huset tomt. Jeg fandt Familien ved en Konfirmationsfest hos Naboen, hvor der blev Glæde, da jeg kom — jeg kunde jo ogsaa spendere Kaffe og Cigarer, som jeg havde med hjem fra Odense.

Efter Hjemkomsten købte jeg i 1919 en Ejendom ved *Rødekro*, men et Aars Tid senere blev min Kone meget syg, hun blev opereret i København og har ikke været rigtig rask siden. Jeg solgte saa Ejendommen og bor nu i *Sønderborg*, hvor jeg arbejder paa et Savværk. Vi har ingen Børn, men tog et Plejebarn til os.

Vi har mange Minder fra Frankrig, og jeg har ofte talt med min Kone om, at det kunde være morsomt at komme en Tur derned igen.

Jørgen Paulsen,
Dybbøl Bjerg, Sønderborg.

HANS PETERSEN

f. d. 27. September 1888 i *Skodsbøl*, hvor Faderen var Husejer.

Jeg har haft den skønneste Ungdom, man kan tænke sig. Fra mit 15. Aar var jeg med, hvor dansk Ungdom samledes, til Gymnastik, Fodbold, Folkedans og i Ungdomsforeninger og havde forskellige Tillidsposter. Jeg var i den Tid med i Agitationen for »Landeværnet« i den truede Firkant sammen med nu afdøde Red. *Andr. Grau*. Jeg har arbejdet ved Landvæsnet og var ved Krigens Udbrud Bestyrer paa en Gaard, hvor Manden var død.

Jeg aftjente min Værnepligt fra 1911—13 i *Graudenz* i Vestprøjsen. Den 2. August 14 blev jeg indkaldt i Krigen og mødte ved I. R. 1/86 i *Flensborg*. Om mine Oplevelser ved Fronten har jeg fortalt i min Bog »*Et Aar i Krig*«, som jeg her henviser til. Jeg blev saaret af et Bajonetstik i venstre Side under nederste Ribben og kom paa Lazaret i *Villers Cotterets*. Jeg er ikke Krigsinvalid.

Jeg var i Krigsfangelejr i *Blaye* og i *Bordeaux*, hvorfra jeg kom til *Aurillac*. Mine Oplevelser i Krigsfangenskab har jeg skildret i min Bog »*Fire Aar i fransk Krigsfangenskab*«, som jeg ogsaa henviser til.

Om Hjemrejsen og Hjemkomsten har jeg fortalt andetsteds i *Aurillacbogen*. Min Kone og jeg var i *Paris* i 14 Dage til den store Kolonialudstilling i 1931. Jeg har ellers ingen Forbindelser med Franskmænd, men I kan stole paa, det mangler ikke paa Lyst til at besøge Egnen, hvor jeg var som Krigsfange.

Jeg har siden 1. Juni 1921 været Gymnastiklærer paa *Vridsløselille* Straffeanstalt.

Hans Petersen, Gymnastiklærer,
Vridsløselille pr. Glostrup.

PAUL PETERSEN

f. d. 22. September 1881 i *Flensborg*, hvor Faderen var Fisker.

Jeg er opvokset i *Flensborg*, hvor jeg lærte Tømmerfaget. Siden 1909 har jeg haft »*Slotskroen*« i *Møgeltonder* og havde indtil 1925 Tømmerforretning ved Siden af Kroholdet. Jeg laa aktiv Soldat fra 1902—04 ved Garde-Pioner-Bataillon i *Berlin*.

Den 2. August 1914 indkaldtes jeg til *Berlin* og kom først i Oktober 14 med Res. Pioner-Kompagniet, der tilhørte 43. Res.-Div. til Fronten ved *Dixmuden*. Den 10. November samme Aar deltog jeg i Stormen paa *Dixmuden*. Ved Juletid kom jeg til *Ostende*, *Middelkerke* og *Vestende*, hvor jeg blev taget til Fange den 28. Januar 1915. Det skete, efter at Artilleriet næsten havde jævnet alt med Jorden. De to Stillinger var kun 20 Meter fra hinanden, og da Marokkanerne tidlig Morgen angreb, blev de Overlevende paa vor Side, ca. 25 Mand, et let Bytte. Jeg blev ikke saaret.

Sidst i Februar kom jeg til *Belle Isle en Mer* lidt nordfor *St. Nazaire*, og i Marts 15 til *Forêt le Gavre* i Nærheden af *Nantes*, hvor jeg blev til Maj 19. Her var jeg Tømmermester og havde et Arbejdshold paa 24 Haandværkere. Vi lavede Barakker og andet i mit Fag, bl. a. forsynede vi 500 tyske Krigsfanger, der arbejdede i Skoven, med Værktøj.

Allerede i 1915—16 var der Tale om, at jeg ogsaa skulde til *Aurillac*, men min Chef vilde ikke af med mig. Efter at Lejren i Skoven var ophævet, kom jeg til *Nantes* og var der sammen med Kroater og Polakker. Da vi var blevet 7 Mand samlet, sendtes vi i Juni 19 til *Aurillac*. Modtagelsen dér glemmer jeg aldrig. Jeg blev af Tolken spurgt: Wo sind Sie her? — Von *Mögeltondern*. — Kennen Sie *Konstmann* mit den sieben Schussen? Ja, svarede jeg, den Fyr kender jeg kun altfor godt! Saa kunde jeg blive. Det Par Uger, jeg var i Lejren for Hjemsendelsen, blev vi ikke videre beskæftiget. Vi vaskede de allerede bortrejste Kammeraters snavsede Sengetæpper. Det foregik nede ved Aaen. Tiden gik mest ved at gaa Tur i Gaarden, og om Aftenen gav det lidt Vin, men den var efterhaanden blevet noget tynd.

Vaabenstilstandsdagen tilbragte jeg i Skoven, hvor jeg dengang arbejdede. Der var ingen Fest. I Slutningen af Juli 19 kom jeg med »*St. Thomas*« til *Vejle*. Vi havde en forfærdelig haard Storm over Vesterhavet, saa Skibet, der skulde have passeret Skagen, maatte vende om og sejle gennem Kielerkanalen. Vi havde saa en dejlig Tur gennem Østersøen til *Vejle*, hvor vi fik en hjertelig Modtagelse. — Vi kunde ikke skrive, hvornaar vi kom, men min Kone var alligevel rejst til *Vejle*. Hun havde om Natten drømt om min Hjemkomst og tog afsted — og i *Vejle* Gader løb vi saa i Armene paa hinanden. Den følgende Dag rejste vi hjem og blev i *Tønder* modtaget af Familien og gamle Venner.

Efter at være kommen lidt til Hægterne, fortsatte jeg Haandværket og drev det til 1925. Siden har jeg passet min Beværtning. Vi har ingen Børn.

Jeg vilde gerne engang igen se den store smukke Skov, hvor jeg arbejdede i 4½ Aar og ligeledes se de Egne af *Belgien*, hvor jeg var med i Krigen og blev taget til Fange.

P. Petersen,
Slotskroen, Møgeltonder.

CHRISTIAN V. RAVN

f. d. 8. Juli 1880 i Sdr. Vilstrup, hvor Faderen var Skomager.

Jeg gik i Skole i Haderslev, og efter Konfirmationen arbejdede jeg forskellige Steder paa Landet, altid i Sønderjylland, indtil jeg i 1904 blev gift med *Maren Kaltoft*, Vonsbæk. Jeg fik da Arbejde paa Fuglsangs Maltfabrik i Haderslev og var dér indtil 1907, da jeg blev præjsisk Undersaat (min Fader var Optant) og maatte aftjene min Værnepligt. Jeg blev indkaldt til *Lauban* i Schlesien. Allerede den 27. Januar 1908 kom jeg dog hjem igen paa Reklamation, fordi jeg var gift. Men jeg var jo ogsaa 27 Aar den Gang.

1 September 14 blev jeg indkaldt til *Flensborg*, men jeg havde et daarligt Ben og blev sendt hjem paa Orlov i 14 Dage og med Paalæg om, at jeg skulde melde mig tilbage i Haderslev. Det følte jeg ikke Lyst til, og saa gik Tiden til 11. Oktober 14. Jeg var imidlertid blevet angivet af en Hjemmetysker og blev da afhentet ude paa Marken af en Gendarm, der havde Ordre til at aflevere mig paa Meldeamtet i *Haderslev*, og derfra gik Turen til *Slesvig*, hvor jeg kom til Ers.-Bataillon 84, 4. K. Der holdt jeg mig til 22. Marts 1915.

Da jeg kom til Frankrig tildeltes jeg Füsselier-Regiment 4/80 og kom første Gang i 11den Paasken 15 ved *Verdun*. Senere var jeg bl. a. ved *Laon* og *Newville* og kom saa med i *Somme*slaget, hvor vort Kompagni blev oprevet flere Gange. Jeg blev begravet med 2 Meter Jord over mig i 2 Timer. Jeg havde faaet et Tryk over Brystet og kom paa Lazaret. Kom senere igen til Regimentet ved Somme og derfra til *Champagne*, hvor vi havde flere Kampe. Den 16. April 1916 kom vi ud for en meget stærk Beskydning, og netop da jeg Kl. 7 Morgen havde overtaget Lyskugleposten, saa jeg Fanskmændene angribe i 6 Kæder. Jeg skød Lyskugler op og forlangte Spærreild fra vort Artilleri, men der faldt ikke et eneste Skud. Vi forsvarede os længe, men til Slut kom vor Løjtnant og sagde, at vi maatte overgive os, da vi ikke havde mere Ammunition — derefter gik han ned i sin Understand og skød sig.

Vi blev ført ind i en Pigtraadsindhegning med Sorte til Bevogtning. Her maatte vi staa op i 1½ Døgn og stadig passe paa, at vi ikke kom Pigtraaden for nær, for saa stak de Sorte efter os med Bajonetten. Vi kom saa til en Teltlejr, hvor vi laa i Karantæne 14 Dage. Mens jeg var der, blev vi beskydt af en tysk Flyver, der smed Bomber ned, en enkelt Bombe dræbte 40 Mand. Derfra kom vi til *Orléans*, hvor jeg kom paa Hospitalet med et daarligt Ben og blev meget godt behandlet af Læger og Personale. Da jeg kom ud, var Danskerne rejst bort. Jeg bad om at maatte blive sendt bagefter, hvilket skete straks, og den 20. Maj 1916 kom jeg til *Aurillac* sammen med en Mand fra Rugbjerg (Chr. Christensen), der døde i *Dunkerque* paa Hjemturen fra Fangenskabet.

Den første, vi saa, var *H. Fuglsang Damgaard*, der spurgte, om vi var sultne. Det var vi som Ulve, men det var der gode Raad for, thi henne i »Kirken« laa en stor Stabel Brød, som vi kunde spise løs af. Vi kom saa til Afhøring, og da den ene af Tolkene, Korporal *Rasmussen*, der nu bor i Paris, hørte, at jeg var Vært i et dansk Forsamlingshus (Vonsbæk), havde han ikke mere at spørge om. Jeg var i Lejren til den 3. Juni, da jeg bad om at maatte komme paa Landet og kom til *St. Cantal de Cantalès*, senere til *Clavières* og saa til *St. Cernin*, hvor vi var i 18 Maaneder. Fredag den 9. November 1916 havde jeg Besøg af Professor *Verrier* og vor Løjtnant, og da der havde været noget Vrøvl med Fruen, vi arbejdede hos, blev vi straks flyttet til en anden Gaard, der hed *Raillaux*. Der var vi ofte, og den kaldte vi vort andet Hjem. En Overgang boede vi paa et Turisthotel i *St. Cernin*, hvor vi lærte at sætte Smag paa Vinen — Værten var tillige Vinhandler.

Den 1. December kom vi ind i Lejren og fejrede her Julen sammen med vor gode Ven, Professor *Verrier*. Nytaarsdag kom jeg paa Skovarbejde og blev der til i Slutningen af Marts 19.

Vaabenstilstandsdagen blev en rigtig Festdag for os, da blev der ikke arbejdet. Hjemrejsen lod dog stadig vente paa sig. Endelig den 4. April slog Forløsnings Time. Da rejste ca. 350 Mand fra *Aurillac* og den 7. naaede vi *Dunkerque*. Her mødte os den Skuffelse, at »*St. Thomas*« kun kunde tage 330, og saa maatte vor Leder i Gang med det vanskelige Hverv at træffe Bestemmelse om, hvem der skulde blive tilbage til næste Transport. Selv om jeg ikke havde noget at klage over fra Fangenskabet, saa var jeg dog glad, da jeg kunde gaa om Bord. Ved Afrejsen var det endnu uvist, til hvilken By vi skulde i Danmark, men det fik Kaptajnen Besked om den følgende Dag. Selv ude paa Nordsøen blev vi mindet om Krigens Rædsler, idet vi ved den engelske Kyst saa mange Skibe, der var skudt i Sænk. Der var drivende Miner paa Havet, men vor aarvaagne Kaptajn, *Juel Brockdorff*, klarede alle Vanskeligheder, og vi havde en god Tur.

Vi ankom til *Odense Palmesøndag*, og den Modtagelse, vi fik, glemmer jeg aldrig. Der var Fest hver Dag, men efter 3 Dages Forløb, den 16. April, rejste de fleste Sønderjyder hjem med Dannebrog vajende fra Kupéinduet. Jeg naaede sent om Aftenen *Vonsbæk*, hvor Gensynsglæden efter 4 Aars Adskillelse var stor. Min Kone var desværre blevet syg af Overanstrengelse og maatte i 7 Maaneder paa et Tuberkulose Sanatorium i *Ribe*, og derved blev Adskillelsen jo forlænget. Vore 3 Børn maatte jeg have anbragt hos Fremmede, men lykkeligvis genvandt min Hustru Helbredet nogenlunde. Nu er vore Børn alle gift.

Jeg selv har ikke været rigtig rask efter Krigen. Jeg fik dengang Aarebetændelse, og det er senere gaaet over til kronisk Eksem i hele venstre Underben, saa jeg næsten intet Arbejde kan udføre, tilmed har jeg faaet Ischias i det andet Ben. Nogen Beskæftigelse har jeg ikke, men jeg haaber jo, det skal blive bedre.

Da de franske Besættelsestropper var i Haderslev, traf jeg en Bekendt fra *Cantal*. Han undrede sig meget over vor smukke Hjemegn og lovede at tage en Hilsen med hjem. Jeg kunde godt have Lyst til at komme ned og hilse paa vore gamle franske Bekendte engang.

Christian Ravn,
Gammelting 7, Haderslev.

JENS RAVN

f. d. 12. November 1892 i Stevelt, Øsby Sogn, hvor Forældrene havde en Gaard.

Jeg er opvokset i mit Hjem, hvor jeg var til mit 18. Aar. Jeg var saa et Aar som Forkarl hos *H. Vildfang*, Bæk ved Vonsbæk, og aftjente min Værnepligt ved 2 Garde-Regiment, 9. K., i *Berlin* fra 1912—14; det sidste Aar var jeg Tambour og Gefreiter.

Herfra rykkede jeg den 4. August 1914 med Regimentet til *Belgien* og kom faa Dage senere i Kamp ved *Namur*. Vi havde flere mindre Træfninger, inden vi naaede *St. Quentin*, hvor vi i Slutningen af August var med i et 3 Dages Slag. Sidste Dag blev jeg saaret i højre Laar og venstre Øre og kom paa Lazaret i Nærheden af *Köln*. Efter Opholdet dér og 14 Dages Orlov kom jeg kort før Jul 14 til *Frankrig* igen, først til *Arras* og i Begyndelsen af 15 til *Ypern*. I April 15 kom jeg til *Galicien*. Her blev jeg udnævnt til Underofficer. I de følgende 3½ Maaned var jeg med i 48 Kampe, fik Jernkorset II. Kl. og den østrigske Tapperhedsmedalje. Efteraaret 15 kom jeg tilbage til Vestfronten til *Somme* og var med paa

forskellige Frontafsnit indtil min Tilfangetagelse. En Maanedstid forinden var jeg med til min Broder *Sigfreds* Begravelse ved Fronten.

Jeg blev taget til Fange ved *Somme* den 4. September 1916. Vort Kompagni havde en meget udsat Stilling. Den sidste Dag var vi kun 30 Mand tilbage, der førtes af en Reserveløjtnant og mig, der var blevet Feldwebel. Vi havde gjort Bataillons-Staben opmærksom paa, at vi ikke kunde holde Stillingen, idet vi hverken havde Forbindelse til højre eller venstre. Om Eftermiddag stormede Fransk-mændene og tog os til Fange i vor egen Skyttegrav. Jeg var paa dette Tidspunkt den eneste tilbage ved Kompagniet af dem, der rykkede ud med det i August 1914.

I en Lejr bagved Fronten blev der efter et Par Dages Forløb spurgt, om der var Nordslesvigere iblandt. Jeg meldte mig og kom staks til *Aurillac*. Det var i September 16. I *Aurillac* traf jeg min Broder *Peter*.

Efter faa Dages Ophold i Lejren kom jeg sammen med min Broder og flere, ialt 5 Mand, ud paa en Gaard. Jeg var i længere Tid paa *Comblat*. Mit meste Arbejde var at køre med Stude, slaa Græs og hvad der ellers kunde falde for. Deltog bl. a. i Høpresningsarbejde i *Murat*. — Det sidste halve Aar var jeg hos en Dansker, Hr. *Eriksen*, der havde en stor Gaard i *Vendome*, ikke ret langt fra *Paris*. Her var vi 24 Mand, hvoraf 10 var beskæftiget ved Skovarbejde. Med Studefor-spand kørte jeg Træ fra Skoven til Stationen, et rart Arbejde, hvorved Tiden gik hurtigt.

Vaabenstilstandsdagen var jeg desværre sengeliggende af spansk Syge, mens mine Kammerater alene fejrede Dagen. Den sidste Dag hos Hr. *Eriksen* før Hjem-rejsen blev en stor Glædesdag. Hr. *Eriksen* beværtede os med god Mad og rigelig Vin. Vi havde lige faaet Meddelelse om, at vi Dagen efter skulde hjemad og kunde næsten ikke spise af Glæde. Jeg kom hjem over *København*, hvor vi ankom den 31. Marts 1919. Turen, der skulde have taget 3 Dage, tog 5—6 i det haarde Vejr. Modtagelsen var overvældende, og jeg fik et udmærket Kvarter i *Charlottenlund*. Jeg opholdt mig i *København* i en halv Snes Dage og fik meget at se.

Hjemme var Gensynsglæden stor. Broder *Peter* kom dog først hjem senere over *Odense*. Men Glæden var jo vemodsblandet ved Savnet af Broder *Sigfred*, der blev derude.

Det første Par Aar efter Hjemkomsten var jeg hjemme paa Gaarden i *Stevelt*. I 1926 blev jeg gift med *Marie Holm* fra *Vandling*, Starup Sogn. Vi havde i 6 Aar en Gaard i Forpagtning i *Styding*. I 1932 købte vi saa et Hus med i Td. Land i *Marstrup*, hvor vi driver lidt Gartneri. Her har vi boet siden. Vi har ingen Børn.

Jeg har ikke været i Frankrig siden, men det mangler ikke paa Lyst dertil.

Jens Ravn,
Marstrup.

JØRGEN J. REFSHAUGE

f. d. 14. Februar 1879 i *Fjelstrup*, hvor Forældrene var Gaardmandsfolk.

Jeg er opvokset i mit nuværende Hjem paa Gaarden »*Revshaue*» og har altid arbejdet ved Landbruget. Jeg besøgte *Brahe Trolleborg* Højskole og var Soldat ved I. R. 4/86 i *Sønderborg* fra 1898—1900.

Da Krigen var udbrudt, mødte jeg den 2. August, men paa Grund af Mave-sygdom fik jeg Udsættelse til 22. September, da kom jeg til I. R. 1/86 i *Flensborg*.

Den 22. Oktober kom jeg til Fronten ved *Noyon* i Frankrig og kom i Stilling ved *Dreslincourt*, siden ved *Moulin*. Vi havde flere Kampe, men altid fik Tyskerne Prygl — om det laa hos mig, véd jeg ikke. Jeg blev taget til Fange usaaret den

16. Juli 1915 ved *Moulin*. Vi laa tæt inde paa Fransk-mændene, da de stormede løs paa os med sorte Tropper i Spidsen. Fransk-mændene gik 2½ km frem. Om Formiddagen ved 11-Tiden blev vi jaget over i de franske Skyttegrave.

Efter Tilfangetagelsen kom jeg til *Forteresse de Blay* ved Girondefloden og senere til *Bassens*. Til *Aurillac* kom jeg midt i Oktober 15. Der var ingen Vanskeligheder med Optagelsen — Stamtavlen maa jo have været i Orden. I den første Tid gik jeg ud paa Arbejde fra Lejren, senere kom jeg til Frk. *Aiguespares* og havde det godt. Jeg fik lært at slaa Græs, brænde Trækul og køre med Stude, som ikke altid vilde lystre det danske Sprog; engang endte jeg med Vognen i en Flod. Vinen var god, og den blev man jo vant til, som til Kaffe herhjemme. Jeg vilde helst være i Lejren om Vinteren, da var det saa koldt paa Landet.

Vaabenstilstandsdagen er en af de skønneste, jeg har oplevet. Da gik Hatten rundt til Vin, og der blev festet paa Depotet. Hjemrejsen foregik over *København*, det var en haard Tur over Vesterhavet. Vi naaede hjem efter de mange Aars Krig, medens mange andre maatte blive derude, det var det vemodige at tænke paa ved vor Afrejse fra Frankrig. Ankomsten til *Danmark* var saa hjertelig, saa Sønderjyder, der var med dér, aldrig vil glemme det. Min Kone tog imod mig i *København* — jeg tror aldrig, jeg har kendt større Lykke end i dette Gensyn. I *Kolding* blev jeg modtaget af vore 3 smaa søde Piger — det var ubeskriveligt.

Efter Hjemkomsten tog jeg fat for at slette Krigens Spor i Bedriften. Min Kone havde gjort sit bedste under Krigen for at holde sammen paa Sagerne, men Tyskerne kunde jo bruge alt. I 1921 fik vi en Dreng, der nu hjælper sin Fader ved alt. De 3 Piger er alle gift og har alle gode Mænd. Jeg er nu Bedstefader.

Jørgen Refshaue,
»Revshaue« pr. Fjelstrup.

JENS RIGELSEN

f. d. 18. Februar 1894 i *Svenstrup*, Als, hvor Faderen var Mejeribestyrer.

Efter endt Skoletid kom jeg den følgende Vinter paa *Bramminge* Efterskole, et Ophold, der har været mig til stort Gavn senere, og som jeg ofte mindes med Glæde. Jeg kom saa i Købmandslære i *Nordborg* og fik, efter fuldendt Læretid, Plads i *Sønderborg*, hvor jeg var, da Krigen udbrød.

Jeg blev indkaldt den 4. Maj 1915 og tildeltes II. Ers.-Bataillon 86 i *Haderslev*. Efter at have gennemgaaet alt til Krigstjenesten hørende i 6 Maaneder, blev jeg Ordonnans ved Officerskasinoet, hvor jeg var i 4 Maaneder. Saa blev Bataillonen flyttet til *Rostock*. Jeg var da klar over, at nu gik den ikke længere, og det kom til at passe. Efter et kort Ophold i *Lockstedter Lager* gik det til Vestfronten, hvor jeg tildeltes R. I. R. 5/90, der laa i Ro ved *Origny*. Derfra kom jeg over *St. Quentin* til Fronten ved *Somme* og var med i Kampene dér fra Juli til September.

Den 4. September 1916 laa vi ved Horgny og Beloy en Santerre. Efter at Fransk-mændene havde bombarderet vor Stilling uafbrudt i 4 Døgn, bliver der pludselig et Øjebliks Stilhed — da stormede de frem. Venstre Fløj er straks omringet, og de sorte Kolonialtropper, der er forrest, springer over første Linie, hvor jeg ligger, og frem til anden Linie, hvor de slaar ned for Fode. Kun ganske enkelte derfra kommer i Fangenskab, af hele vort Kompagni kun 58 Mand af de 200, vi var, da vi sidst rykkede ud.

Da jeg efter mange Besværigheder var sluppet igennem den franske Pigtraadsforhindring, hvorunder jeg var kommen bort fra mine Kammerater, idet jeg blev saaret i Foden af en Granatsplint, blev Fangerne samlet i en Lejr lige

bagved Fronten. Den 20. September kommer vi i en rigtig Fangelejr, og Søndag den 1. Oktober forlader 5 Slesvigere den for at blive ført til *Aurillac*, hvor vi ankom den 4. Oktober. Til Trods for, at vi af Tyskerne var blevet advaret, havde jeg nu ingen Betænkning ved at komme til *Aurillac* og havde heller ingen Vanskeligheder derved. Kun 3 af os blev.

I *Aurillac* blev vi godt modtaget af Bekendte, der var der. En af de første, jeg løb paa i Lejren, var min gode Ven og Skolekammerat *H. J. Knabe*. Da vi efter nogen Tids Ophold havde samlet lidt Kræfter, kom vi paa Landet. Min første Tur var med Tærskemaskinen til *Jussac*. De øvrige Medlemmer af *l' équipe* var *Hans Nielsen Hansen*, *Søren Jensen* (Urmager), *Reinhardt Sørensen* og *Aksel Jürgensen*, der lidt senere blev erstattet med *Valdemar Gram*. Vi arbejdede sammen i meget lang Tid, og Forholdet var godt. Den første Vinter havde vi gode Pladser paa Gaardene i *Marmanhac*, var senere i mange andre Byer og sidst ved Høpresning. Den sidste Vinter tilbragte jeg i Lejren.

Nogen Tid før første Transports Afrejse blev jeg angrebet af *la grippe* og kom paa Hospitalet; jeg var meget syg, men blev dog saa rask, at jeg kunde komme hjem med det følgende Hold over *Odense*, hvor vi fik en hjertelig Modtagelse. Glæden og Begejstringen var stor i de Dage over Hjemkomsten, og Gensynet med vore Kære derhjemme ikke mindre.

Da jeg havde været hjemme et Par Maaneder, rejste jeg til *København*, hvor jeg fik Plads og senere har været. I 1922 blev jeg gift med en ung Pige fra Frederiksberg, *Olga Olsen*, som jeg havde korresponderet sammen med under Fangenskabet. Vi har nu en Dreng paa 13 Aar og en Pige paa 11 Aar. I 1932 købte jeg min Hustrus Barndomshjem, hvor vi stadig bor, og 1934 startede jeg min egen Trikotageforretning, Peter Bangsvej 40, Frederiksberg.

Jens Rigelsen,
Frihedsvej 7, København F.

PETER ROSENBLAD

f. d. 4. Februar 1872 i *Jels*, hvor Forældrene havde en Landejendom.

Jeg er opvokset ved Landbruget, men blev senere Restauratør i *Haderslev*. I 3 Aar, fra 1891—94, var jeg Soldat ved 9. Train-Bataillon i *Rendsborg*.

1. August 14 indkaldtes jeg til 4. Landstorms- Bataillon, 4. K., i *Flensborg* og blev under Krigen uddannet som Infanterist. Den 20. November 16 kom jeg til Fronten ved *Verdun*. Under Kampene her blev vi omringet af de Sorte, og om Morgenen Kl. 8 den 16. December 16 blev jeg taget til Fange sammen med en halv Snus Tusinde Mand.

Mellem Jul og Nytaar 16 førtes jeg til *Aurillac* sammen med 30 Mand, hvoraf kun jeg blev der. I *Aurillac* blev jeg modtaget af flere af mine Kammerater, der var naaet dertil før mig. De vartede mig straks op med Mad. Jeg lærte at slaa Græs og køre med Stude; Osten og Vinen var fortræffelig.

Vaabenstilstandsdagen? Ja, saa vidt jeg husker, fejrede vi den med alle vore Midler som Indsats. Hjemkomsten foregik over *Dunkerque* og *København*. Vi havde 3 Døgn Storm og var alle søsyge. Modtagelsen i *København* var over al Forventning. Jeg genfandt min Familie i bedste Velgaaende. Men Forandringerne var store. Sikke Priser! Sidste Gang jeg var hjemme paa Orlov fra *Belgien*, kostede en Toddy 50 Pf. og nu 5 Mark.

Tiden bagefter har været tilfredsstillende. Vi har en Datter, der er 35 Aar, gift og bosat i *Aabenraa*. Ja, jeg vilde gerne se *Aurillac* igen.

P. Iversen Rosenblad,
Sommersted.

Ø. K.'s Passagerbaad „St. Thomas“ ved Indsejlingen til Odense Kanal. Skibet, der er smykket fra Ræling til Top, venter paa Modtagelseskomiteens Ankomst inde fra Odense.

„St. Thomas“ lægger til ved Kajen i Odense Havn.

Klar til Landgang fra „St. Thomas“.

Professor Verrier og afdøde Gymnastikdirektør N. H. Rasmussen drøfter Krigsfangearbejdet. Billedet er taget hos N. H. Rasmussen paa „Rosengaarden“ ved Kølstrup St. under Krigen.

CHRISTIAN ROSSEN

f. d. 18. December 1887 paa *Bov Mark* (Tønder Amt), hvor min Fader var Arbejdsmand.

Efter endt Skoletid lærte jeg Murerhaandværket, og, som Skik var dengang, tog jeg paa Rejse, tildels til Fods, gennem en Del af Tyskland. Særlig Rhin-egnen var jo yndet.

Jeg har ikke været aktiv Soldat, men under Krigen kunde de bruge alle. Jeg blev taget og indkaldtes til I. R. 12/86 i *Slesvig* den 2. November 1915. Først i Februar 16 kom jeg til Fronten i Frankrig, først til *Champagne* og et Par Maaneder senere til *Somme*. Der lærte jeg Krigen at kende, men havde dog det Held ret hurtigt at komme i Fangenskab. Det skete den 4. September ved *Somme*. Min Deling laa i forreste Linie. Jeg var dog ved Provianteringen og kunde holde mig noget tilbage. Men efter 5 Dages Kamp fik vi Ordre til at blive derude, og Dagen efter stormede Franskmændene. Angrebet var ventet, men trætte som vi jo var, overraskede det os alligevel fuldstændigt.

Vi passerede forskellige Samlelejr. Endelig blev der spurgt, om der var Nord-slesvigere iblandt. Jeg meldte mig og kom til *Aurillac* først i Oktober 16.

Madspørgsmaalet var efterhaanden blevet et meget vigtigt Spørgsmaal under Krigen for sultne Soldater. Hvad giver det ude hos Bønderne, spurgte vi, da vi var kommet til *Aurillac*. Vi fik til Svar, at Flæsk og Ost var der nok af, og det syntes vi var glimrende. Jeg kom saa paa Landet og var mest hos Bønderne, særlig mindes jeg *Fermoles* og *Thiézac* Mølle. Alt i alt har jeg haft det godt.

Da Vaabenstilstanden kom, blev Folk helt ude af sig selv og kyssede hinanden paa Gaden. En raabte »Tysker« efter mig, men dertil bemærkede en anden: »Han har vist heller ikke villet Krigen.« Jeg kom med Skib hjem over *Odense*, hvor vi fik en festlig Modtagelse. Fra Ankomsten herhjemme mindes jeg særlig de tomme Butikker og de forhutlede Jernbanevogne med ituslaede Ruder.

Jeg var Ungkarl dengang. Senere er jeg blevet gift og vi har nu 3 Børn i Alderen 14, 11 og 4 Aar. For 10 Aar siden begyndte jeg sammen med en anden Bygmester en selvstændig Virksomhed her i Gram. Nej, jeg har ikke været i Frankrig siden, jeg mangler bare de nødvendige Kontanter dertil.

Chr. Rossen, Murermester,
Gram.

CHRISTIAN SCHMIDT

f. d. 26. Februar 1884 i *Ragebøl*, hvor Faderen var Maskinist.

Fra min tidligste Ungdom var jeg beskæftiget ved Landbruget forskellige Steder, senere sejlede jeg og tog Maskinisteksamen i *Kiel* i 1914. Jeg aftjente min Værnepligt fra 1906—08 ved Infanteriet i *Danzig*, men blev senere overskrevet til Marinen.

Den 2. August 1914 blev jeg indkaldt til 4. Matros-Reg. og kom den 11. December 1914 til Fronten i *Flandern*. Den 2. Januar 1915 blev jeg saaret i højre Skulder og kom paa Lazaret i *Mittelcherche* ved *Ostende* i 14 Dage. Ved en Forpostfægtning mod Marokkanere den 28. Januar 1915 ved Mundingen af *Yser* Kanalen blev jeg taget til Fange.

Jeg kom i Fangelejr i *Dunkerque*, derefter i *Tours* og senere i *Aurillac*, hvortil jeg ankom den 16. Juli 1917 og havde nogle Vanskeligheder, inden »den Gamle« lod mig komme ind. Iøvrigt blev Modtagelsen god. Havde det været

daarligt de andre Steder, hvor jeg havde været, saa blev det godt her. I Retning af Arbejde prøvede jeg lidt af hvert — bedst var det hos Bønderne.

Der var ingen Fest paa Vaabenstilstandsdagen, hvor jeg var. Jeg kom hjem over *København* den 31. Marts 1919. Vi havde daarligt Vejr paa Hjemturen, men Glæden over at komme hjem bar jo op. — Min Familie hjemme havde det ret godt, men jeg mistede en Broder og to Fætre i Krigen. I 1919 blev jeg opereret i mit gamle Saar i Skulderen, som nu er helt i Orden.

Da jeg var kommen hjem, fik jeg forskelligt Arbejde og fik mit eget Hjem i 1921. Vi har en Søn paa 10 Aar. Jeg er nu Maskinpasser paa Københavns Militærhospital, en Stilling, jeg har haft siden 1. Marts 1925.

Christian Schmidt, Maskinpasser,
Stevns-gade 4, I., København N.

JES SCHMIDT

f. d. 10. Marts 1896 i *Genner-Nørreskov*, hvor Faderen var Landmand.

Efter Barndomstiden i mit Hjem lærte jeg Mejerifaget paa *Bolderslev* Mejeri og har senere været paa *Skrave* Mejeri, *Øster Lindet* og *Tyrstrup* Mejerier.

Under Krigen blev jeg indkaldt til *Neumünster* og uddannet ved 1. Rekrut-Depot II. Ers.-Bataillon I. R. 85. Det var den 8. December 1915. Efterhaanden gjorde jeg Tjeneste ved forskellige Regimente og kom først til Fronten den 13. Juni 1918 og tildeltes da I. R. 7/56. Jeg blev da uddannet som Saniteter og havde det godt indtil et Par Dage før Tilfangetagelsen. Den 23. Juli var jeg i Nærheden af *Soissons* blevet saaret i Ben og Arme af utallige smaa Granatsplinter. Efter 8 Dages Ophold bag Fronten kom jeg dog ud igen.

Tilfangetagelsen skete den 21. August 1918 ved *Dommiere* ved *Soissons*. Vi havde de foregaaende Dage haft store Tab og havde trukket os tilbage til en Skovkant. Om Morgen Kl. 10 i tæt Taage kom Franskmandene over os og tog næsten Resten af hele Divisionen til Fange. Vi havde iblandt os en Elsasser, der kunde Fransk, og han talte sig til Rette med Franskmandene, da de kom, saa Tilfangetagelsen skete smertefrit. Vi var 4 Saniteter, der alle kom til at bære Saarede og Døde Resten af Dagen.

De første Dage i Fangenskabet var jeg i en »Pigtraadslejr« bag Fronten, hvor det var smaa med Fødemidler. Jeg var saa sulten, saa jeg solgte mit Ur for to smaa Franskbrød. Senere kom jeg til *Rouen* og derfra til *Aurillac* sidst i September. I *Aurillac* blev vi efter et Forhør modtaget af *Fuglsang Damgaard*, som bød os ud i Køkkenet, hvor vi ordentlig fik noget at spise. Jeg kom paa Landet og arbejdede paa *Massic* og *Fabrègues*. Arbejdsdagen var lang, men det gav rigeligt med Mad. Senere arbejdede jeg sammen med 44 Mand paa et stort Skovkommando, hvor *Otto Paulsen* var Tolk.

Først i April 19 blev vi beordret tilbage til Lejren for at tiltræde Hjemreisen. I Lejren var alt Glæde og Forventning, og efter nogle Dages Ventetid gik ogsaa vort Tog. I *Dunkerque* kom vi om Bord paa »St. Thomas« og sejlede først op langs den engelske Kyst til *Newcastle*. Om Natten laa vi stille af Hensyn til Minefaren. Vi passerede mange Skibsvrag, der mindede os om Sørejsens Farer i Krigen. Fra *Newcastle* sejlede vi Dag og Nat og ankom Palmesøndag 1919 til *Odense*, hvor alt var paa Benene i Anledning af de sønderjyske Krigsfangers Ankomst. Det blev dejlige Dage i *Odense*, men ikke mindre hjerteligt blev jeg modtaget i Sønderjylland og i mit Hjem.

Jeg havde med Vilje ikke skrevet hjem fra *Odense*, saa min gamle Moder blev overrasket og glad, da jeg ankom til Hjemmet. Under Krigen havde hun afstaaet

Ejendommen til min Søster og Svoger, som har forstørret den til det tredobbelte og har den endnu. Om Aftenen efter Hjemkomsten kom vor Nabo, *Martin Holm* og Hustru paa Besøg sammen med deres Datter, som jeg havde skrevet sammen med i Felten og under Fangenskabet. Nu er hun min Hustru. Vi blev gift i April 1920 og havde først en Ejendom paa *Hoptrup Mark*. Senere var jeg paa *Tyrstrup* Mejeri og saa i 3 Aar ved Statsbanerne paa *Hovslund St.* Derefter havde jeg en Lastbilforretning i 3 Aar i *Hoptrup*; den solgte jeg og kom til Destruktionsanstalten i *Hammelev*, hvor jeg nu har været i 7½ Aar og passer Mølleriet.

Vi har en Søn paa 8 Aar.

Jes Schmidt,
Destruktionsanstalten, Hammelev.

SØREN SCHMIDT

f. d. 10. Juni 1881 i *Vamdrup*, hvor Faderen var Arbejdsmand.

Jeg blev konfirmeret i *Skrave* Kirke og tjente derefter paa *Toftlundgaard* og senere hos *J. N. H. Skrumsager, Københoved*, indtil jeg blev indkaldt til Militærtjenesten. Jeg aftjente min Værnepligt ved 4. Garde-Regiment 7. K. i *Berlin* fra 1901—03. Efter Hjemsendelsen var jeg Vognmand i *Sommersted*.

Den 2 August 1914 blev jeg indkaldt til Res. Ers.-Bataillon 33 og var hele Tiden paa *Vestfronten* ved 206. (flyvende) Inf.-Division. Efter at have været ved *Somme* kom vi i December 16 til *Vogeserne* og her blev jeg saaret over højre Knæ. Jeg laa paa Feltlazaret Nr. 156 og meldte mig senere selv ud til mit Regiment. Jeg er ikke Krigsinvalid. Jeg blev taget til Fange den 20. August 1917 ved *Verdun*, hvor vi laa ca. 30 Mand paa en Front af ca. 600 Meter. Da Franskmandene ved Dag gry angreb med 3 Batailloner, var vi prisgivet.

Jeg kom først i Straffelejren for Kronprinsens Soldater i *St. Dézir*, hvor vi kun fik 4 Majskiks om Dagen. Senere var jeg i et Par andre Lejre og kom Oktober 17 til *Aurillac*, hvor jeg ikke havde Vanskelighed med at komme ind, idet jeg kendte Pastor *Jensen*. Vi kom 10 Mand, hvoraf 1 blev afvist.

Jeg kom til at arbejde i *Apchon* ved *Riom es Montagnes* hos Monsieur *Coudert* paa *Granges*, hvor jeg lærte at slaa Græs og køre med Stude. Til Julen 18 kom jeg ind i Lejren og kom til at arbejde paa et Kornmagasin i *Aurillac*, hvor vi tjente godt. Da første Transport afgik til *København*, kom jeg paa Skovarbejde sammen med *Hans Kusk*, *H. Bondesen*, »Nabo« og en Mand fra *Flensborg*.

Vaabenstilstandsdagen var jeg paa *Les Granges* i *Apchon*. Jeg arbejdede der ene Mand og var i Engen for at grøfte, da vi hørte Kirkeklokkerne begynde at ringe Freden ind. Da gav Vagtmanden, der var med, Tobak, og vi røg i Fællesskab en lille Fredspibe. — Da vi forlod Lejren og var naaet om paa Banegaarden, blev der givet Ordre til, at Vagtmandskabet skulde sætte Geværene fra sig. Da blev vi igen frie Mennesker. Vi havde en dejlig Tur til *Dunkerque* og videre med »St. Thomas« til *Odense*, hvor jeg blev afhentet af min Kone og sammen med hende rejste til hendes Hjem i Tobøl.

Det var herligt at komme hjem, men min Forretning var ikke til at genoprette. Jeg tjente dog gode Penge ved Akkordarbejde om Sommeren, og økonomisk gik det ret godt efter Forholdene, idet alt var borte, da jeg kom hjem. Jeg blev ansat som Betjent ved den internationale Kommission og gik derfra over til det danske Politivæsen.

Jeg er gift og har to Børn, hvoraf Sønnen nu har en Mekanikerforretning i *Hoptrup*, og Datteren er hjemme, idet min Hustru er svagelig. Jeg er Politibetjent i *Hoptrup*.

S. Schmidt, Politibetjent,
Hoptrup.

D. SCHMIEGELOW

f. d. 7. Juli 1863 i Llanduff ved Cardiff, Syd-Wales i England.

Min Fader, som var født i Oksbøl paa Als, var senere Købmand i Cardiff samt dansk og hannoveransk Konsul. Jeg blev opdraget paa dansk og engelsk i Cardiff, 1863—72, senere paa dansk (ved dansk Lærerinde) paa Als indtil 1875. Jeg var derefter i Dresden fra 1875—77, i Paris 1878—79, i Italien 1882—83, i Mellemtiden paa Als og i København. I 1884 blev jeg gift med Dr. med. Ernst Schmiegelow, København.

Jeg har hele mit Liv kæmpet for Danskheden i hele Sønderjylland; fra jeg var 6 Aar, blev jeg af min Fader opdraget dertil.

Hvornaar jeg blev indkaldt? Det blev jeg kun indirekte, i August 1914; jeg har jo ikke været ved Fronten — ikke engang efter Krigen. Krigen tilbragte jeg hjemme i Danmark. Jeg har fra Krigens første Dage aldrig tvivlet om det endelige Resultat, men troede ikke, Krigen havde været saa længe. Jeg havde ventet, at Freden var blevet underskrevet i Berlin, det havde været bedre og sundere. Jeg beundrer mine slesvigske Landsmænd.

Min første Hjemkomst til Nordborg paa Als i 1919 var overvældende; hvor var det mærkeligt at være bleven af med Prøjserne. Jeg var med til Afstemningen i Flensborg og paa Nordborg og var meget skuffet over Resultatet i Flensborg. Mit sønderjyske Arbejde har senere formet sig med at hjælpe mine sultende og lidende Landsmænd fra Flensborg til Ejderen, og forøvrigt har jeg været optaget af at passe mit Hjem.

D. Schmiegelow, Professorinde,
Nørregade 18, I., København K.

PETER SLIPSAGER

f. d. 31. Juli 1889 i Grønnebæk, hvor Forældrene var Landbrugere.

Jeg har helt fra Ungdomsdagene været ved Landbruget og har opholdt mig i Grønnebæk, Københoved og Horsbyg og desuden været paa Hejls Efterskole og Ollerup Højskole. 1. Oktober 1913 overtog jeg »Østergaard« i Nørre Hostrup og bor der fremdeles. Min Værnepligt aftjente jeg fra 1909—11 ved Regiment 141 i Strassburg i Vestprøjsen.

Ved Krigens Udbrud blev jeg den 4. August indkaldt til I. R. 6/86 i Flensborg. Den 11. August drog vi ind i Belgien. Den 18. August var jeg med til at storme de belgiske Stillinger ved Oblinten (Tirlemont) og deltog den 23. August i Kampen mod Englænderne ved Mons. I Slaget ved Marne blev jeg den 6. September 1914 saaret af en Kugle i Armen. Den følgende Dag kom jeg paa Lazaret i Montmirail og blev under Franskmændenes Fremrykning taget til Fange her sammen med hele Lazarettet. Ca. 3 Uger senere blev jeg flyttet til St. Yriex og kom senere til Algier, hvor Krigsfangerne var med til at bygge Jernbaner ind i Ørkenen Sahara ved Oasen Touggourd.

Allerede i Januar 15 meddelte nu afdøde Gymnastikdirektør N. H. Rasmussen mig, at jeg i en nær Fremtid vilde blive sendt til en Lejr for Sønderjyder. Det skete ogsaa, og efter den lange Rejse fra Sahara ankom jeg August 15 til Aurillac og traf der sammen med mange Landsmænd — der havde kortere Vej dertil. Sommeren 18 kom jeg sammen med 12 Kammerater til Vendome, hvor vi arbejdede for en Dansker, Hr. Eriksen, som boede i Paris. Der fejrede jeg Vaabenstilstandsdagen. Om Aftenen drog vi ind til Byen og saa, hvorledes Franskmænd, Belgiere og Englændere festede sammen, og lidt Faldt der jo ogsaa af til os. Bl. a. fik

vi om Aftenen hjemme, inden vi gik i Byen, Besøg af Hr. Eriksen, som i Dagens Anledning opvartede med Vin af sin egen Kælder og drak et Glas sammen med os. Det blev Fangenskabets smukkeste Dag.

Hjemreisen foregik over København. Dette bliver maaske Livets største Oplevelse for os, der drog ud til Tonerne af Schleswig-Holstein meerumschlungen, og vendte hjem over Danmark med Genforeningen forude. I København blev jeg modtaget af min Kone. Det var store Dage men tillige vemodige ved Tanken om de mange, som ikke naaede hjem, og om hvem Mindet trængte sig paa netop da.

Tiden efter Genforeningen har bragt min Familie og mig baade Slid og Genvordigheder, men det har alligevel været lykkelige Aar.

Peter Slipsager, Gaardejer,
Nørre Hostrup pr. Rødekro.

JENS THOMSEN

f. d. 12. Februar 1892 paa Blansgaard (Ullerup Sogn), som ejedes af Forældrene.

Jeg er opvokset i mit Hjem paa Blansgaard og var efter min Konfirmation i 1907 Elev paa Vester Vedsted Efterskole. Efter nogle Aars Forløb i Hjemmet tjente jeg hos H. Jessen, Majbølgaard paa Als, hvorfra jeg 1913 blev indkaldt som Soldat. Jeg aftjente min Værnepligt ved I. R. 163 i Neumünster.

Jeg kom til Fronten i Belgien den 18. August 1914 og gjorde derefter Felttoget med gennem Belgien og Nordfrankrig, hvor jeg bl. a. deltog i Kampene i Louvain og i Slaget ved Noyon. Jeg var paa forskellige Frontafsnit ved Aisne. 1915 blev jeg tildelt I. R. 85 og kom til Champagne ved St. Marie Py. I Juli 16 kom vi til Somme og var gentagne Gange i forreste Linie. Her blev jeg taget til Fange den 6. September 1916. Franskmændene omringede os fra 3 Sider, og da de vinkede ad os, løb alle, der var til Rest, over til dem. Det var ca. 25 Mand af en Bataillon. Da vi løb over, skød Tyskerne efter os med Maskingeværer; jeg blev let saaret i den ene Arm.

Efter Tilfangetagelsen kom vi først til en Samleplads, som man kaldte »Gethsemane Have«. Derefter kom jeg til Rouen, hvor jeg traf sammen med en anden Sønderjyde, Ernst Hansen, sammen med hvem jeg kom til Aurillac allerede den 28. September 1916. Da Tolken, Sergeant Boulanger, der ved Ankomsten optog Forhør over os, hørte, at jeg havde været ved Regiment 163, sagde han: Naa, De har altsaa været med til at slaa Kvinder og Børn ihjel (Louvain). Der var dog ingen Vanskeligheder med at blive optaget i Lejren. Den første, jeg traf af mine nye Kammerater, var Anders Th. Jensen, Emmerske, sammen med hvem jeg laa aktiv Soldat ved 1. Kompagni R. 163, da Krigen udbrød.

Jeg var mest paa Landet, men var altid glad for engang imellem at komme ind i Depotet, hvor man traf Kammerater, og hvor der som oftest var Liv og glade Dage og hvor man kunde drive lidt. Den bedste Plads, jeg har haft i Cantal, var i St. Cirgues de Jordanne, hvor vi lavede Frugtmost nede i Møllen. Om Folk vilde have meget eller lidt ud af deres Æbler, afgang gerne af Drikkepene.

Vaabenstilstandsdagen nedlagde vi Arbejdet paa Slaget 11. Det gjorde alle paa Gaarden, hvor vi var. Der blev sendt to Mand ned til Byen efter Vin til Festen, men det trak ud, inden de kom tilbage. Det viste sig, at de Civile havde lagt Beslag paa dem og sendt dem hen at ringe med Kirkeklokkerne. Naa, vi fik i hvert Fald Vin, husker jeg. — Sikken Jubel, der blev, da Meddelelsen kom, at nu skulde vi hjem. Vi laa dengang en hel Flok i Arpajon, idet der var Pladsmangel i Lejren. Jeg husker den sidste Nat i Aurillac, da var vi kommen ind

i Lejren, men skulde sove i en ikke benyttet Kirke i Byen; om Aftenen fik vi Besøg af *Peter Eldert*, der kom i Civil.

Hjemrejsen foregik over *København*, hvor vi modtoges af en tusindtallig begejstret Menneskemængde. Det var et stort Øjeblik, da »*St. Thomas*« lagde til ved Toldboden.

Hjemturen til *Sønderjylland* skete med Skib til *Sønderborg*, hvor mine Forældre var mødt for at tage imod mig. Hvor føltes det mærkeligt at være hjemme igen. Da vi kom hjem, vajede Dannebrog for første Gang over *Blansgaard* siden 1864.

Efter Hjemkomsten var jeg 1919—20 Elev paa *Ladelund Landbrugsskole*. Derefter har jeg mest været hjemme, indtil jeg i 1929 overtog min Fødegård. Jeg blev da gift, og vi har tre Børn, to Dreng og en Pige paa 3 Aar.

Jens Thomsen,
Blansgaard pr. Avnbøl St.

L. A. TROENSEGAARD-HANSEN

f. d. 13. December 1871 i *Vindeby* paa *Taasinge*, hvor Faderen var Skibsreder og Skibsfører.

Jeg besøgte Realskolen i *Svendborg*, tog Studentereksamen i *København* 1891 og theologisk Embedseksamen 1898. Til 1903 var jeg derefter Kapellan hos Sognepræsten ved *Frue* og *Nikolai Kirke* i *Svendborg*, Søndampræst i *Newcastle* fra 1903—17 og Præst for de sønderjyske Krigsfanger i *England* fra 1914—19. Fra 1917 var jeg udelukkende Præst for Krigsfangerne.

Jeg aflagde 3 Besøg i den sønderjyske Krigsfangelejr i *Aurillac*, i 1915 — 1918 og 1919. Hjemsendelsen af de sønderjyske Krigsfanger begyndte fra *Feltham* den 11. Marts 1919, da rejste første Hold, og 3 Dage senere fulgte det næste. Arbejdet varede til Slutningen af Aaret. De sidste 3 Maaneder var jeg ansat af *Sønderjysk Ministerium* og lønnedes derfra. 1. Juli blev jeg Præst for *Adsbøl-Graasten* Menighed.

Min Modtagelse i *Aurillaclejren* i *Ecole Albert* kort efter dens Oprettelse i 1915 vil jeg aldrig glemme. De 8 Dage, min Hustru, Dreng og jeg da tilbragte i *Aurillac* rummer nogle af vore bedste Minder. De to Besøg, vi daglig aflagde i Lejren, staar bestandig for mig i et særligt Straaleskær. — Og saa den Søndag, da I havde pyntet til Fest i Salen og omdannet den til en lille Kirke med Alter og Knæfald — og Altergangen!

Vaabenstilstandsdagen oplevede jeg i *Felthamlejren*, hvor vore Landsmænd var ligesaa begejstrede som alle vi andre. Der var Tak i vore Hjerter. — Vor eneste Søn, *Erling*, er nu Læge i *London*, hvor han tog medicinsk Embedseksamen i 1932.

I 1924 var jeg i Frankrig og foretog med Jord fra *Adsbøl Kirkegaard* Indvielsen af den sønderjyske Soldaterkirkegaard i *Braine*. Min Kone gik efter Indvielsen rundt og strøede sønderjysk Jord paa alle de sønderjyske Grave. Uforglemmelige Minder!

A. L. Troensegaard-Hansen,
Adsbøl Præstegaard pr. Graasten.

PETER VOLTHERS

f. d. 20. Oktober 1876 i *Sdr. Hygum*.

Jeg aftjente min Værnepligt ved 13. Dragon-Regiment i *Metz* 1897—1900 og blev den 3. August 1914 indkaldt til Trainafdelingen i *Rendsborg*.

Efter en Uges Ophold dér, hvor vi modtog Heste og Udrustningsgenstande, transporteredes vi til *Aachen*, hvortil vi ankom en Dag ved Middagstid, og allerede

ved Aftenstid passerede vi den belgiske Grænse med fuldt belæssede Ammunitions-vogne. Under Fremrykningen blev jeg syg og kom til en Samleplads i *Viels-Maisons* sydfor *Chateau-Thierry*. Ved den franske Fremrykning under Marne-slaget blev jeg taget til Fange her. Det var den 7. eller 8. September 1914. Efter nogle Dages Ophold blev vi transporteret til *Mont de Marsan*, ikke langt fra *Pyrenæerne*. Den første Tid laa jeg i et Kloster, og senere kom jeg til Byens Arena. Her var jeg til henimod Jul og kom da sammen med en Transport til *Fort Blaye* ved *Gironde*. Her tilbragte jeg den første Jul i Fangenskab. Senere kom jeg til *Camps de Souges* og derfra i Juli 15 sammen med 4—5 Kammerater til den sønderjyske Lejr i *Aurillac*. Vi havde allerede i længere Tid vidst, at Oprettelsen af en saadan Lejr var under Forberedelse.

Efter kort Tids Ophold i Lejren kom jeg ud at arbejde paa en Gaard, hvor vi var 10 Krigsfanger. I Løbet af Fangenskab arbejdede jeg mange Steder dernede.

Da Udvekslingen af Krigsfanger Efteraaret 18 paabegyndtes mellem de krigsførende Magter, forlod jeg den 31. Oktober 1918 Lejren sammen med ca. 30 Mand, der var taget til Fange ved Krigens Begyndelse. Turen gik over *Clermont* og forskellige andre sydfranske Byer, hvor der stødte Fanger til fra de tyske Lejre, saa Transporten tilsidst kom op paa 6—700 Mand. Undervejs paa Turen, der gik over *Svejts*, var Vaabenstilstanden og den snarlige Fred vort Samtaleemne.

Da vi kom til *Constanz* indtraf Revolutionen. Vi blev modtaget med fuld militær Hønlighed: Musik og Afsyngelsen af »Deutschland über alles«, det første Vers med nogenlunde Kraft, men aftagende ved de følgende. Der blev holdt en Velkomsttale, hvori naturligvis ogsaa »die schwere Zeiten« berørtes. Næste Dag var Revolutionen i fuld Gang i Byen, der blev dannet Soldatteraad, og der saas ikke længere Officerer i Uniform. Det var vel nok Meningen, at vi fra *Aurillac* skulde have været underkastet et særligt Forhør om Forholdene i vor Fangelejr, men paa Grund af den almindelige Forvirring blev det ikke til noget.

Medens det den første Dag hed sig, at vi skulde være blevet i *Constanz* 14 Dage til »Erholung«, blev der nu skyndet paa Afrejsen, og da Byen skulde modtage 16,000 Mand tilbagerykkende Tropper, der vistnok kunde trænge mere til »Erholung« end vi, sendtes Transporten videre nordpaa til *Elm*, hvor den opløstes. Vi Danske fortsatte over *Hannover* til *Hamborg*, hvor alt ligeledes var Forvirring. Efter et Par Dages Ophold dér rejste vi videre til *Flensborg*, hvor de fleste af os skiltes for at rejse hver til sit Hjem.

Jeg naaede Hjemmet den 20. November 1918 ved Aftenstid og kom helt uventet efter de godt 4 Aars Fraværelse. — Min nuværende Beskæftigelse er: Altmuligmand.

Peter Volthers,
Brændstrup pr. Gram.

NICOLAI H. WIDDING

f. d. 11. April 1899 i *Bovhøvd*, hvor Forældrene havde en Gaard.

Til min Konfirmation var jeg hjemme og kom saa i Købmandslære i *Løgumkloster*, hvor jeg var til den 12. November 1917.

Da blev jeg indkaldt til Krigstjenesten ved I. Ers.-Batl. I. R. 85 i *Rendsborg*. Den 11. April kom jeg til I. R. 1/85 paa Fronten i *Frankrig* og var ved *Ancre*, *Somme* og *Avre*. Jeg deltog i nogle Stillingskampe i *Flandern* og *Artois* og ved *Siegfriedstillingen*. Under Kampene her faldt jeg usaaret i fransk Fangenskab. Vi havde stormet og taget en By, *Vally*, sydvest for *Laon*, men om Aftenen den 26. September gjorde Franskmandene et Modangreb, og saa sad vi i Fælden.

I Fangenskabets første Tid arbejdede jeg bagved Fronten ved Opsamling af Krigsmateriel og ved Vejarbejde. Her oplevede jeg Vaabenstilstandsdagen. Jeg havde faaet Lov til at hjælpe ved Franskmændenes Feltkøkken, saa jeg den Dag fik god Mad sammen med de franske Soldater.

Midt i December kom jeg til *Aurillac*; der var ingen Vanskeligheder med det. Jeg blev modtaget af *H. Fuglsang* og fejrede Jul i Lejren. Da *Fuglsang* 2. Juledag spurgte mig, om jeg ikke havde Lyst til at komme paa Landet, endte det med, at jeg alene med en Vagtmand sendtes til et Hold, der arbejdede ved Høpresning, og hvor jeg afløste *Peter Larsen*, der var blevet syg. Efter Nytaar kom jeg tilbage til Lejren. Her gik jeg ud paa Arbejde paa Slagteriet og Bane-gaarden, sluttelig kom jeg ud i en Ertsmine, hvor vi var 14—16 Mand.

Hjemrejsen skete over *Odense*, hvor vi ankom den 13. April 1919 og havde nogle uforglemmelige Dage. Det var med sælsomme Følelser, vi stod ud af Havnen i Dunkerque, efterladende Bevogtningsmandskabet paa Kajen, med Krigen og Fangenskabets bag os.

Jeg kom til Sønderjylland med Toget til *Over Jersdal*. Amtsbanetoget kørte kun to Gange om Dagen, saa jeg blev afhentet dér med Hest og Vogn. Da jeg stod ud af Toget, vilde Konduktøren have min Billet, men en saadan havde jeg ikke, da jeg mente, at naar vi var kommen *gratis til Fronten*, maatte vi ogsaa kunne komme *gratis hjem*.

Da jeg havde været hjemme et halvt Aar, rejste jeg til *Odense* igen og var en Tid hos en Landmand. Saa bosatte jeg mig i København og havde Forretning her i 5 Aar. Nu bor jeg i Valby og er gift; min Hustru er fra *Store Lyndevad*. Vi har to Børn, en Dreng paa 13 Aar og en Pige paa 9 Aar. Jeg har de sidste 12 Aar været ansat ved *De forenede Vagtselskaber i København*.

Jeg har ingen Forbindelse haft med Frankrig siden Hjemkomsten, men kunde der en Gang blive en Fællestur dertil, vilde jeg gerne med.

N. H. Widding, Vægter,
Søndre Allé 21, Valby, København.

ASMUS P. WINTHER

i. d. 31. Oktober 1890 i Hejsager.

I min Ungdom arbejdede jeg dels ved Landbruget og dels ved Murerfaget. Jeg aftjente min Værnepligt ved I. R. 129 i *Graudenz* fra 1911—13 og blev indkaldt straks ved Krigens Udbrud, den 4. August 1914, til I. R. 5/84 i *Haderslev*. Jeg deltog i Felttoget gennem *Belgien* og *Nordfrankrig* og blev saaret under *Marneslaget*. Det var den 6. September 1914 i Nærheden af *Esternay*; jeg fik et Lungskud og Kuglen sidder endnu. Den 7. September blev jeg taget til Fange og kom paa Lazaret i Nærheden af *Bordeaux*, hvor jeg var i 6 Uger. Jeg er 50 pCt. Invalid.

Sammen med en Transport tyske Krigsfanger kom jeg til *Marokko* for under Afrikas Sol at arbejde ved Anlæg af Jernbaner. I Februar 1916 blev vi Slesvigere, Elsassere og Polakker sendt til Speciallejr i Frankrig. Vi var 12 Mand, der kom til *Aurillac*, hvor vi paa Banegaarden blev modtaget af en fransk Befalingsmand (Serg. Boulanger), der talte udmærket Dansk. I Lejren blev vi godt modtaget og fik Dagen efter hver to Pakker, der var sendt fra Venner i Danmark. Kort efter kom jeg ud til Bønderne, hvor vi havde det godt. Det var bedst paa Landet.

Jeg var blandt 30—40 Kammerater, der den 31. Oktober 1918, da Udvekslingen af Krigsfanger mellem de krigsførende Lande begyndte, forlod *Aurillac* for at rejse hjem over *Svejts*. Bortrejsen fandt Sted netop paa min Fødselsdag. Da

Uniddelbart efter Afsløringen af Monumentet paa den danske Soldaterkirkegaard i Braine Sommereen 1934 blev ovenstaaende Billede taget af Løjtnant Tisseau og Frue, Paris,

Professor Verrier og Hans Madsen fotograferet sammen Sommeren 1936 i Rødding.

Tre sønderjydske Krigsfanger ved Ankomsten til Odense. Fra venstre: Jes Schmidt, Hammelev, Postbud Carl Simon-sen, Gammelby ved Visby, og Johs. Enemark, Bedsted-Lo.

Sommeren 1934 aflagde Hans Madsen og Hustru, Rødding, et Besøg hos Professor Verrier og Frue i Paris, ved hvilken Lejlighed ovenstaaende Billede blev taget i Haven.

Det sønderjydske Krigsfangehold, der fra Foraaret 1918 til Hjemsendelsen arbejdede i Courtiras ved Vendôme hos den danske Grosserer Eriksen, Paris.

Fra Aurillac-Foreningens Aarsmøde i Tønder den 19. Juli 1936.

vi var naaet til Grænsen mellem *Frankrig* og *Svejts* kom Vaabenstilstanden. Vi var bange for, at man skulde sende os tilbage til Krigsfangenskab igen, men Dagen efter kørte vi ind i *Svejts* og videre til *Constanz*, hvorfra vi havde en besværlig Rejse op gennem Tyskland. Men vi naaede da hjem.

Gensynet derhjemme blev en stor Oplevelse efter de godt 4 Aars Fraværelse. Ankomsten til Hjemmet fik jeg Besøg af mange, der havde Paarørende i *Aurillac*, og som vilde høre, hvorledes de havde det. Efter Hjemkomsten tog jeg fat ved hvad som helst, saa vidt mit Helbred tillod det. Noget efter blev jeg gift med min Forlovede, der havde ventet i 6 Aar. Vi har fire Børn, 2 Piger og 2 Dreng, i Alderen fra 17 til 5 Aar. I 1920 overtog jeg mine Svigerforældres Ejendom med 4 ha Jord.

Asmus P. Winther, Husmand,
Skovby pr. Hovslund.

CHRISTEN WRANG

f. d. 15. Januar 1890 i *Stolbro*, Eger Sogn, Als, hvor Faderen var Landmand.

Jeg er opvokset i mit Barndomshjem og arbejdede som ung ved Landbruget. I min Fritid var jeg stærkt optaget af Gymnastik og Fodbold. Jeg aftjente min Værnepligt i *Danzig* fra 1911—13. Vinteren 1913—14 var jeg paa *Ryslinge Højskole* og den følgende Sommer i Plads hos en Landmand i *Snogbæk*.

Den 4. August 1914 blev jeg indkaldt til I. R. 4/86 i Flensborg. Den 11. August rykkede vi fra *Aachen* ind i *Belgien*. Den 18. August var jeg med til at storme de belgiske Stillinger ved *Tirlemont*. Saa havde jeg nok. Jeg sluttede mig til 8 Kammerater, der drog ud paa egen Haand, men 14 Dage senere blev vi opsnappet i *Louvain* og dannede sammen med flere andre et helt Kompagni med eget Førerskab. Men de andre var ikke stort bedre end vi. Vi kom til *Bryssel* og forrettede Vagtjeneste, og først kort før Jul 14 naaede vi vort Regiment, der laa ved *Moulin*.

Her blev jeg taget til Fange den 16. Juni 1915. I 10 Dage havde Fransk-mændene beskudt vor Stilling med svært Kaliber, og da de om Morgen den 16. stormede, var der ikke mange tilbage i vor Skyttegrav. Jeg var her sammen med *Johan Nissen*, Tingbjerggaard, og flere. Vi holdt ud paa vor Post, men blev saa taget af Fransk-mændene, der ikke just gav os den bedste Modtagelse. Vi maatte igennem en Ild af den anden Verden, men vi kom da godt fra det. Jeg kom usaaret i Fangenskab, men kom til Skade i *Aurillac* og blev Krigsinvalid.

Først var jeg i en lille By *Le Villers* for at jævne de Granathuller, Tyskerne lavede, naar de skød derind; senere kom jeg til *Le Havre* og derfra til *Aurillac* den 3. November 1915. Jeg kom snart paa Landet og lærte hurtigt at tale Fransk. Jeg havde en meget god Plads i *Grandelles*. Jeg har senere skrevet til Husmoderen der og faaet Svar. Da jeg kom til Skade med mit ene Ben, kom jeg ind i Lejren og passede Kantinen. Det var særlig Fedt og Vin, der var Afsætning paa. Bedst var det hos Bønderne.

Vaabenstilstandsdagen fejrede vi 3 Gange i Lejren, den 17 og 31. Oktober og den 11. November, først den sidste Gang blev det den rigtige. Paa den Maade fik vi mange Festtaler, hvoraf jeg navnlig husker H. Fuglsangs, og fik mangan god Skaal ud af det. Det gjorde et stærkt Indtryk paa os, da den 11. November om Formiddagen Kl. 11 Freden ringedes ind fra alle Byens Kirketaarne.

Jeg kom hjem over *Odense*. Oplevelserne fra vor Ankomst dertil staar endnu levende for mig: Sejladsen ned gennem Kanalen efter at Modtagelseskomiteen

var kommen om Bord ved Indsejlingen, selve den højtidelige Modtagelse med Tale af Borgmesteren, da Skibet lagde til, og Optøget gennem Byen til Kasernen, hvor vi fik Bad og kom i nyt Tøj fra yderst til inderst. Saa kunde Festlighederne begynde, og de varede i 3 Dage. — Vi var fire Brødre og en Svoger med i Krigen og kom alle hjem. Hvor var vi glade, og da ikke mindst mine Forældre.

I 1922 blev jeg gift og fik en Landejendom i *Holbøl*, hvor vi stadig bor. Vi har tre Børn, to Piger og en Dreng paa henholdsvis 10 — 7 og 4 Aar. Ogsaa vi har mærket Landbrugets vanskelige Kaar.

C. Wrang, Gaardejer,
Holbøl

Indholdsfortegnelse.

	Side
Forord. Af <i>Hans Madsen</i> , Rødding	3
Paul Verrier. Af <i>Hans Madsen</i> , Rødding	7
Lad os rejse. Af <i>Paul Verrier</i> , Paris	15
Danmark og Krigsfangerne. Af <i>Dagmar Schmiegelow</i> , København	18
Krigsfangearbejdet i Odense. Af <i>Marie Møller</i> , Odense ..	21
Da Vaabenstilstanden kom. Af <i>Jens Andersen</i> , Graasten ..	23
En Ferierejse til Auvergne 1933. Af <i>Math. Andresen</i> , Kø- benhavn	24
Hjemkomsten. Af <i>Hans Petersen</i> , Vridsløselille	28
En Stat i Staten. Af <i>Jens Andersen</i> , Graasten	35
Madame. Af <i>H. M.</i>	40
Vore Døde. Af <i>Hans Madsen</i> , Rødding	47
Løjtnant Tisseau. Af <i>H. M.</i>	48
»Ventetider«. Af <i>H. M.</i>	49
Fra Krig og Fangenskab 1914—19.	51
Andreas Abild	51
Jens Andersen	52
Mathæus Andersen	53
Søren Andersen	54
Mathias Andresen	55
Hans Bondesen	56
Frederik Budde	57
Georg Bøhlens	57
Peter Dixen	59
Peter Flebbe	60
Hans Fromm	61
Peter O. Grau	62
Christian Paulsen Hansen	64
Mathias Hansen	65
Christian Hundebøl	66

Side

Heinrich Jacobsen	67
Peter Jacobsen	68
Anders Th. Jensen	69
Axel Jürgensen	70
Jens Jørgensen ..	71
Peter Jørgensen	72
Christian Konstmann	75
Nis Kunstmann	76
Anton Th. Lind	78
Hans N. Lind	78
Jørgen A. Lyck	80
Hans Chr. Lydiksen	81
Hans Madsen	82
Asmus Michler	84
Andor Møller	85
Peter Møller	86
Hans Nielsen	86
Jens Nielsen	87
Hans P. Nissen	88
Jens Nissen	88
Johan Nissen	89
Jes Christian Paulsen	90
Jørgen Paulsen	91
Hans Petersen	92
Paul Petersen	93
Christian Ravn	94
Jens Ravn	95
Jørgen Refshauge	96
Jens Rigelsen	97
Peter Rosenblad	98
Christian Rossen	99
Christian Schmidt	99
Jes Schmidt	100
Søren Schmidt	101
Dagmar Schmiegelow	102
Peter Slipsager	102
Jens Thomsen	103
L. A. Troensegaard-Hansen	104
Peter Volthers	104
Nicolai H. Widding	105
Asmus Winther	106
Christian Wrang	107